

Biological Diversity Act 2002 & Assam Biodiversity Rules 2010

Assamese and English Version

Published by :

ASSAM STATE BIODIVERSITY BOARD

Paryatan Bhawan, 1st Floor

A. K. Azad Road, Rehabari

Guwahati-781008

E-mail : assambioboard@gmail.com

Phone : 0361- 2733917

Fax: 0361- 2733780

On :

INTERNATIONAL DAY FOR BIOLOGICAL DIVERSITY

Date : 22nd May, 2012

**NATIONAL BIODIVERSITY AUTHORITY
CHENNAI**

**FOREST DEPARTMENT
ASSAM**

Printed by :

UDITA OFFSET

S. S. Road, Lakhtokia, Guwahati-781001

শুভেচ্ছা বাণী

মুখ্যমন্ত্রী : অসম

অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু পৰিবেশতন্ত্ৰৰ সমতা — এই দুয়োটা পৰস্পৰ পৰস্পৰৰ পৰিপূৰক আৰু দুয়োটাৰে প্ৰতি সমান গুৰুত্ব প্ৰদানৰ আৱশ্যকতা আছে। অসমে নিজৰ ঐশ্বৰ্যময় জৈববৈচিত্ৰ্যক লৈ গৌৰৱ কৰিব পাৰে। ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মসমূহৰ কথা মনত ৰাখি আমি এই সম্পদসমূহৰ সংৰক্ষণ আৰু যথোচিত প্ৰয়োগৰ বাবে সাৱধানতাবে সচেতন পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব লাগে।

জৈববৈচিত্ৰ্য আইন ২০০২ আৰু অসম জৈববৈচিত্ৰ্য নীতি - ২০১০ ৰ লক্ষ্য হৈছে স্থানীয় ৰাইজক জৈববৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু তাৰ বিবেচনাপূৰ্ণ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা উপযোগিতা লাভৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা।

মই এইটো ক'বলৈ পাই নথৈ সুখী হৈছোঁ যে এই আন্তৰাষ্ট্ৰীয় জৈববৈচিত্ৰ্য দিৱস উদ্‌যাপনৰ দ্বাৰা আমি জনসাধাৰণৰ মাজত জৈববৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিছোঁ আৰু অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ ক্ষেত্ৰত আত্মবিশ্বাসেৰে আগবাঢ়ি যোৱাত ৰাজ্যখনক সহায় কৰিছোঁ।

(TARUN GOGOI)

শুভেচ্ছা বাণী

বনমন্ত্ৰী : অসম

বিশ্বৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ বম্যভূমিকাপে চিহ্নিত কৰা হৈছে। ইয়াৰ অভিন্ন আৰু মোহনীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ উপস্থিতিৰ বাবে ইয়াৰ দুটা স্থান— মানাহ আৰু কাজিৰঙাই দুই বিশ্ব ঐতিহ্য স্থলী (World Heritage Site) লৈ উন্নিত হৈছে। তাৰ লগত সংযোজিত হৈছে সংৰক্ষিত জৈৱ পৰিমণ্ডল (Bio sphere) ডিভ্ৰ-চৈম্বুৰা।

সমৃদ্ধ বনজ সম্পদৰ বাহিৰেও বিবিধ খাদ্য, ফল-মূল, মাছ, চৰাই আৰু পখিলাৰ ক্ষেত্ৰত আমি ঐশ্বৰ্যশালী। বিবিধ গছ-লতিকা আৰু জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা আৰু সংৰক্ষণৰ মানোভাৱৰ বাবে অসমৰ লোক জনাজাত। বনৌষধ আৰু অন্যান্য উদ্ভিদৰ ব্যৱহাৰ আৰু প্ৰয়োজনৰ প্ৰসংগত থকা পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া মানুহ অদ্বিতীয়।

এই পৰম্পৰাটো সুদৃঢ় কৰিবলৈ আমি অসম জৈৱবৈচিত্ৰ্য নীতি ২০১০ ঘোষণা কৰিছোঁ। এই নীতিসমূহে থলুৱা লোকক তেওঁলোকৰ অঞ্চলৰ জৈৱ সম্পদসমূহৰ ওপৰত আইনগত অধিকাৰ প্ৰদান কৰাৰ লগতে সেই সম্পদসমূহৰ ব্যৱহাৰযোগ্য প্ৰয়োগৰ ফলত যি সা-সুবিধা লাভ হয়, তাৰ দ্বাৰা যাতে তেওঁলোক সমভাৱে উপকৃত হয় তাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে।

থলুৱা মানুহখিনিৰ তেওঁবিলাকৰ অধিকাৰ আৰু দায়িত্বৰ প্ৰতি থকা সজাগতাৰ ওপৰতে এনে নীতিৰ ব্যৱহাৰিক সাফল্য নিৰ্ভৰশীল। অসম জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদে জৈৱ বৈচিত্ৰ্য আইন আৰু নীতিৰ অসমীয়া সংৰক্ষণ যুগুত কৰি উলিওৱাৰ বাবে মই অতি আনন্দিত হৈছোঁ।

মই ইয়াকে আশা কৰোঁ যে অসমৰ জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু ইয়াৰ বহনক্ষম ব্যৱস্থাপনাৰ ক্ষেত্ৰত আমি লোৱা পদক্ষেপসমূহত যাতে ৰাইজে সক্ৰিয় সহযোগিতা আগবঢ়ায়।

(Rakibul Hussain)

শুভেচ্ছা বাণী

অধ্যক্ষ : অসম ৰাজ্যিক জৈববৈচিত্ৰ্য পৰিষদ

সংৰক্ষণ, জৈব সম্পদৰ বহনক্ষম ব্যৱহাৰ আৰু জৈব সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগৰ সম বিতৰণ— এই কেইটাই হৈছে জৈববৈচিত্ৰ্যৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰ উন্নয়নৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা কৌশলৰ লগত জড়িত আমাৰ তিনিটা মুখ্য নীতি।

অসম জৈববৈচিত্ৰ্য নীতি ২০১০-এ জৈববৈচিত্ৰ্যৰ কৰ্তৃত্বহীন আৰু অবিবেচনাপূৰ্ণ ব্যৱহাৰ ৰোধ কৰিবলৈ নিয়ন্ত্ৰণমূলক পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে। এনে পদক্ষেপ গ্ৰহণৰ বেলিকা এই নীতিসমূহে স্থানীয় ৰাইজক একবদ্ধ গোট হিচাপে জৈববৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতি গঠন কৰি সেই অঞ্চলৰ আওতাৰ ভিতৰত পৰা মূল্যবান সম্পদসমূহৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব ল'বলৈ কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰিছে। তেওঁলোকৰ নিজ নিজ অঞ্চলৰ জৈব সম্পদসমূহ আৰু জড়িত অনুসংগিক পৰম্পৰাগত জ্ঞান লোক জৈববৈচিত্ৰ্য পঞ্জীয়ন পুস্তকত তালিকাভুক্ত কৰিব লাগিব।

যিমান সোনকালে জৈববৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহ কাৰ্যক্ষম হৈ উঠে আৰু লোক জৈববৈচিত্ৰ্য পঞ্জীয়ন পুস্তকসমূহ প্ৰস্তুত হয় সিমানেই আমাৰ বাবে মঙ্গলজনক, কাৰণ তেতিয়াহে আমাৰ সম্পদসমূহ সুৰক্ষিত হ'ব। এই ক্ষেত্ৰত সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজক অসম ৰাজ্যিক জৈববৈচিত্ৰ্য পৰিষদে সকলো প্ৰকাৰৰ কাৰিকৰী আৰু অন্যান্য সহযোগিতা আগবঢ়াবলৈ বদ্ধপৰিকৰ।

আহক, আমি সকলোৰে মিলি আমাৰ সমৃদ্ধ জৈববৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণৰ লগতে সেইসকল লোকৰ আৰ্থিক স্থিতি সম্ভ্ৰোযজনক কৰিবলৈ সচেত্ৰ হওঁ যিসকল পৰম্পৰাগতভাৱে জৈব সম্পদসমূহৰ লগত জড়িত হৈ আহিছে। এইদৰে আমি সংৰক্ষণ আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ মাজত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰিব পাৰোঁ।

P. P. Varma
(P P Varma) 18/1/20

গুভেচ্ছা বাণী

মুখ্য প্ৰধান বন সংৰক্ষক আৰু বনৰক্ষক প্ৰধান, অসম

বনসমূহকে স্থলভাগৰ সকলো প্ৰকাৰৰ জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ উৎস হিচাপে গণ্য কৰা হয়। জৈৱবৈচিত্ৰ্যত বৰ্তমান যুগৰ কৃষি, উদ্যান শস্য আৰু বাণিজ্যিক শস্যও অন্তৰ্ভুক্ত হয়। তদুপৰি বনভূমিয়েই হৈছে এই শস্যসমূহৰ উৰাল য'ত এই শস্যসমূহ বহুকালৰ আগতে উদ্ভৱ হৈছিল। জৈৱ জগতত হোৱা কোনো আকস্মিক দুৰ্ঘটনাৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবলৈ হ'লে আমি বনসমূহৰ মুখাপেক্ষী হ'ব লাগিব। তাৰ পৰাহে আমি কোনো প্ৰাকৃতিক পৰিত্ৰাণৰ উপায় পাব পাৰো। গতিকে জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ দৃষ্টিৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে বনসমূহৰ সংৰক্ষণে অগ্ৰাধিকাৰ লাভ কৰে।

যদিও বন আৰু বনভূমিত থকা জীৱ-জন্তুৰ সংৰক্ষণৰ বাবে বহুতো আইন বিধিৰাজ হৈছে, তথাপিহে জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন আৰু অসম জৈৱবৈচিত্ৰ্য নীতিয়ে জৈৱ সম্পদসমূহৰ সুৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত এটা নতুন পৰিসৰ সংযুক্ত কৰিছে। সেয়া হৈছে জৈৱ সম্পদসমূহৰ আহৰণ আৰু ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত থকা বাধা-নিষেধসমূহ। আইনখন আৰু নীতিসমূহ কাৰ্যকৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বন বিভাগটোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। এই কথাটোৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি এফালে এই বিভাগটোৰ সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ লগত থকা সম্পৰ্ক আৰু অন্যহাতে বিভাগটোৰ জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ লগত থকা সম্পৰ্কই বিভাগটোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থিতিৰ কথাৰ সৈৰবায়।

মোৰ দৃঢ় বিশ্বাস যে আমি সকলোৰে মিলি এইক্ষেত্ৰত গঠনমূলকভাৱে আগবাঢ়ি যাব পাৰিম আৰু এইক্ষেত্ৰত আমি কৃতকাৰ্য হ'ম।

(V.K. Vishnoi)

(V.K. Vishnoi),
Principal Chief Conservator of Forests &
Head of Forest Force,
Assam - Gauhati-8.

শুভেচ্ছা বাণী

প্ৰিন্সিপাল চেফ্ৰেটেৰি : পৰিবেশ আৰু বন বিভাগ

জৈৱ সম্পদসমূহে পৰিবেশতন্ত্ৰলৈ অবিহণা আগবঢ়োৱাৰ উপৰিও আন আন ক্ষেত্ৰতো গুৰুত্ব লাভ কৰে। বাণিজ্যিক খণ্ডত জৈৱ সম্পদসমূহে প্ৰচুৰ সম্ভাৱনীয়তা বহন কৰি আছে আৰু এই সম্পদসমূহ আয় বৃদ্ধিৰ সাধন হ'ব পাৰে। আজিৰ যুগ বৈজ্ঞানিক প্ৰগতিৰ যুগ। বিশেষকৈ জেনেটিক ইঞ্জিনিয়াৰিং আৰু জৈৱ প্ৰযুক্তিৰ খণ্ডত এই জৈৱ সম্পদসমূহৰ বক্ষণাবেক্ষণ অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছে, যাতে ইয়াৰ কৰ্তৃত্বহীন আহৰণ আৰু ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন আৰু অসম জৈৱবৈচিত্ৰ্য নীতিয়ে জৈৱ সম্পদসমূহৰ আহৰণ আৰু ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কেতবোৰ বাধা বাধকতা আৰোপ কৰিছে। তেওঁলোকে ইয়াৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে যাতে এনে সম্পদৰাজিৰ কোনো প্ৰকাৰৰ বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰ বা জড়িত আনুষংগিক পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ প্ৰয়োগ হ'লে তাৰ পৰা প্ৰাপ্ত লাভালাভৰ সমান ভাগ সেইসকল স্থানীয় লোকে লাভ কৰে যিসকলে সেই সম্পদ বা জ্ঞানৰ প্ৰকৃত অধিকাৰী।

গতিকে স্থানীয় গোটসমূহে তেওঁলোকৰ ভূমিকা আৰু দায়িত্বৰ কথা হৃদয়ঙ্গম কৰিব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন আৰু নীতিসমূহ তেওঁলোকৰ দিক্‌দৰ্শক হ'ব। এইদৰে তেওঁলোকে জৈৱ সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু ব্যৱহাৰৰ মাধ্যমেদি উপযোগিতা লাভ কৰিব পাৰে।

(Sarawati Prasad, IAS)
Principal Secretary to the Government of Assam
Environment & Forests Department
Dispur, Guwahati - 781006

অসম ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদ

পৰিচয় :

জৈৱবৈচিত্ৰ্য হৈছে সকলো উৎসৰ প্ৰাণ থকা জীৱৰ মাজত থকা পৰিৱৰ্তনশীলতা। ইয়াত স্থল, সামুদ্ৰিক আৰু অন্যান্য জলজ পৰিস্থিতিতন্ত্ৰৰ লগতে সিবিলাক যি জটিল পৰিস্থিতিতন্ত্ৰৰ অন্তৰ্গত সেয়াও ইয়াত অন্তৰ্ভুক্ত হয়, লগতে ই বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ ভিতৰত থকা বৈচিত্ৰ্য, প্ৰজাতি আৰু পৰিস্থিতিতন্ত্ৰৰ মাজত থকা বৈচিত্ৰ্যও সামৰে। চমুকৈ ক'বলৈ গ'লে জৈৱ বিচিত্ৰ্য হৈছে সেই ব্যাপক শৃঙ্খলা যিয়ে পৃথিৱীৰ জলভাগ আৰু স্থলভাগত বাস কৰা সকলো প্ৰকাৰৰ উদ্ভিদ, জীৱজন্তু, কীট-পতঙ্গ আৰু অণুজীৱ- সকলোকে সামৰে। মানব সভ্যতাই প্ৰাণ ধাৰণৰ হেতু প্ৰয়োজন হোৱা প্ৰাথমিক আৱশ্যকতাসমূহৰ বাবে প্ৰত্যক্ষভাবেই হওক অথবা পৰোক্ষভাবেই হওক এই জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সেই প্ৰাথমিক আৱশ্যকতাসমূহৰ ভিতৰত খাদ্য, পশুখনৰ খাদ্য (Fodder), ইন্ধন, আঁহ (Fibre), সাৰ, কাঠ, পানীয় দ্ৰব্য, ৰবৰ, চাম্বা, ঔষধ, বিভিন্ন কেঁচা সামগ্ৰী (raw materials), ইত্যাদি অন্তৰ্ভুক্ত। এই বৈচিত্ৰ্য হৈছে পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ দীৰ্ঘকালীন বহনক্ষম পৰিস্থিতি, পৃথিৱীত জীৱৰ ধাৰাবাহিকতা আৰু তাৰ অখণ্ডতা ৰক্ষাৰ বাবে যত্নপৰ হোৱা। এতিয়া মানুহ সজাগ হ'ল। তেওঁলোকে এইটো উপলব্ধি কৰিছে যে বসতিস্থলৰ অভাৱ, থলুৱা পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ সংকোচনৰ লগত জড়িত বনজ প্ৰজাতিসমূহৰ ক্ষয় আদিয়ে বিশ্বৰ সৰ্বত্ৰতে জৈৱ সম্পদসমূহৰ ক্ৰমাগত ক্ষয়ৰ কথা সূচাইছে।

এইদৰে বিশ্বৰ সৰ্বত্ৰতে উদ্বেগজনক হাৰত বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰা জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ ক্ষয়ে ১৯৯২ চনত অনুষ্ঠিত হোৱা জৈৱবৈচিত্ৰ্য সন্মিলনে (convention on Biological Diversity (CBD)) হাতত লোৱা পদক্ষেপসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিছিল। এই সন্মিলনে ৰাজ্যসমূহৰ নিজস্ব ভৌগোলিক সীমাৰেখাৰ ভিতৰত থকা জৈৱ সম্পদসমূহৰ ওপৰত থকা ৰাজ্যসমূহৰ সাৰ্বভৌম কৰ্তৃত্বক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰে। এই সন্মিলনে গ্ৰহণ কৰা ব্যৱস্থাপনালীৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আমাৰ দেশৰ জৈৱ সম্পদসমূহৰ ব্যৱস্থাপনাৰ বাবে ভাৰত চৰকাৰে জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ বিধিবদ্ধ কৰে। এই আইনখনে জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ এনেধৰণৰ বহনক্ষম প্ৰয়োগ যাতে

ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, জৈৱ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ আৰু তাৰ পৰা প্ৰাপ্ত জ্ঞান যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে — এই দিশসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত এই আইনখন কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ (NBA) গঠন কৰা হৈছে। আইনখন বিকেন্দ্ৰীভূতভাৱে কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদ (SBB) আৰু স্থানীয় পৰ্যায়ত জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতি (BMC) গঠন কৰা হৈছে।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ (২০০৩ ৰ আইন নং ১৮)ৰ ধাৰা ২২ ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত প্ৰদত্ত ক্ষমতাৰ কাৰ্যকৰীকৰণৰ বাবে অসম চৰকাৰে ২০১০ চনৰ ২৯ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে **অসম জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদ** গঠন কৰে। এই পৰিষদ গঠনৰ দ্বাৰা অসম চৰকাৰে ৰাজ্যখনৰ জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ উপাদানসমূহৰ বহনক্ষম প্ৰয়োগৰ ওপৰত জোৰ দিলে যাতে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, জৈৱ সম্পদসমূহ কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগৰ সমবিতৰণ আৰু সেই সম্পদসমূহৰ লগত জড়িত পৰম্পৰাগত জ্ঞান আৰু জড়িত অন্যান্য আনুষংগিক দিশৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দানত মনোনিবেশ কৰিলে।

পৰিষদৰ সদস্যসকল :

অসম ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদ (ASBB)ৰ অধ্যক্ষ হৈছে অসম চৰকাৰৰ অতিৰিক্ত মুখ্যসচিব গৰাকী। অসম চৰকাৰৰ বিভিন্ন মন্ত্ৰালয়ৰ লগত জড়িত পাঁচ গৰাকী পদেন সদস্যৰ লগতে পাঁচ গৰাকী বিশেষজ্ঞ এই পৰিষদত থাকে যি কেইগৰাকী জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনাৰ বিভিন্ন দিশৰ বিশেষজ্ঞ।

অসম ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কাৰ্যাৱলী :

- ১। পৰিষদে চৰকাৰক জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণৰ লগত জড়িত বিভিন্ন বিষয়ত পৰামৰ্শ দিব পাৰে। জৈৱ সম্পদৰ বহনক্ষম ব্যৱহাৰৰ বাবে পৰামৰ্শ দিয়ে যাতে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায় আৰু জৈৱ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ আৰু জ্ঞান যাতে

- সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে;
- ২। ভাৰতীয় লোকে জৈৱ সম্পদৰ বাণিজ্যিক উপযোগিতা সৃষ্টি কৰা বা জৈৱ জৰীপ কৰাক লৈ নিৰ্ধাৰিত বিধি ব্যৱস্থাৰ আওতাত অনুমোদন জনোৱা কাৰ্য;
 - ৩। আৱিষ্কাৰ, জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ তালিকাভুক্তকৰণ, নিঃশেষ হ'ব ধৰা জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ নিৰীক্ষণ, ৰাজহুৱা জাগৰণ সৃষ্টি, জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সুৰক্ষাৰ বাবে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণকাৰী আৰু পৰিকল্পনা বিশেষজ্ঞৰ সৃষ্টি, বৈজ্ঞানিক, প্ৰশাসনিক, আইনগত আৰু আৰ্থ-সামাজিক পদক্ষেপ গ্ৰহণ;
 - ৪। জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহৰ কাৰ্যাৱলীৰ সুসমন্বয় ঘটোৱা;
 - ৫। লিখিত আৰু মৌখিকভাৱে জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহক নিৰ্দেশনা দিয়া যাতে আইনখনৰ দফাসমূহ যথাযথভাৱে কাৰ্যকৰী হয়। তাৰ লগতে সেই সমিতিসমূহে যাতে যথাযথ ৰূপত জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, বহনক্ষম ব্যৱহাৰ আৰু লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে তাৰ প্ৰতিও দৃষ্টি দিয়ে;
 - ৬। এই আইনৰ অধীনত সামৰা অন্যান্য কাৰ্যাৱলীকো কাৰ্যকৰী কৰা বা তেনে কোনো কাৰ্য - যি ৰাজ্য চৰকাৰে সমাধা কৰিবলৈ নিৰ্দেশনা দিয়ে।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহ (BMC) :

জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন আৰু নীতিসমূহে স্থানীয় গোটসমূহক সিবিলাকৰ নিজ নিজ অঞ্চলত জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি গঠন কৰাৰ বিধান দিছে। অসম ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদে ৰাজ্যৰ বিভিন্ন অঞ্চলত আঞ্চলিক পঞ্চায়ত স্তৰত জৈৱবৈচিত্ৰ্য সমিতি গঠনৰ পৰামৰ্শ দিছে। এই সমিতিসমূহে জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু তেনে উদ্দেশ্যৰ প্ৰসাৰ, জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ এনেধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাঙৰ শেষ হৈ নাযায় আৰু জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ তথ্য লিপিবদ্ধ কৰিব পৰা যায়। ইয়াৰ লগতে জৈৱ সম্পদৰ প্ৰকৃত উৎস ভূমিৰ সংৰক্ষণ, ভূমিভাগৰ বিশিষ্টতা, থলুৱা প্ৰজাতি আৰু কাল্টিভাৰ (cultivar)ৰ সংৰক্ষণ, ঘৰচীয়া কৰা জীৱ-জন্তু বৃদ্ধি আৰু সিবিলাকৰ

সংৰক্ষণ, জীৱাণুৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ ক্ৰমানুসৰি লিপিবদ্ধকৰণ।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিৰ সদস্যসকল :

উপ নিয়ম (1)ৰ অধীনত গঠিত হোৱা জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহ স্থানীয় গোট নিৰ্বাচিত কৰা সাত গৰাকী ব্যক্তিৰ দ্বাৰা গঠন কৰা হ'ব। সমিতিৰ শীৰ্ষত থাকিব এগৰাকী অধ্যক্ষ। সমিতিৰ সদস্যৰ ভিতৰত মহিলা সদস্যৰ সংখ্যা এক তৃতীয়াংশতকৈ কম হ'ব নালাগিব। যিসকল ব্যক্তিয়ে জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থা সমিতিৰ কাৰ্য ৰূপায়ণত বিশিষ্ট অৰিহণা আগবঢ়াব পাৰে বুলি স্থানীয় গোটটোৱে বিশ্বাস কৰে, তেনে স্থানীয় বিজ্ঞ ব্যক্তিক সমিতিলৈ নিৰ্বাচিত কৰা হয়। সেই নিৰ্বাচিত ব্যক্তিসকলৰ ভিতৰত বনৌষধ বিশেষজ্ঞ, কৃষিবিদ, কাঠৰ বাহিৰে অন্যান্য বনজাত উৎপাদিত দ্ৰব্যৰ সংগ্ৰহকাৰী, সমাজকৰ্মী, মাছমৰীয়া সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰতিনিধি, শিক্ষাবিদ আৰু অন্যান্য বিশিষ্ট ক্ষেত্ৰত অৰিহণা যোগোৱা ব্যক্তি অন্যতম। অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচনৰ ক্ষেত্ৰত সমিতিয়ে এইটো দিশৰ প্ৰতি চকু দিব লাগিব যাতে সমিতিত তেনে নিৰ্বাচিত প্ৰতিনিধিৰ অনুপাত সেই জিলাৰ সেই সেই অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতিৰ জনসংখ্যাৰ অনুপাতে কম নহয়। ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা সকলো সেই নিৰ্দিষ্ট স্থানীয় গোটৰ ভিতৰৰ অঞ্চলৰ বাসিন্দা হোৱাৰ লগতে তেওঁলোকৰ নাম মত দাতাৰ তালিকাতো থাকিব লাগিব।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিৰ কাৰ্যাৱলী (BMC) :

- ১। স্থানীয় লোকৰ পৰামৰ্শ লৈ জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহে **লোক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পঞ্জীয়ন পুস্তক (People's Biodiversity Registers (PBR))** প্ৰস্তুত কৰে। এই পঞ্জীয়ন পুস্তকত সেই সেই অঞ্চলৰ স্থানীয় জৈৱ সম্পদসমূহ সহজলভ্যতা আৰু সম্পদসমূহৰ লগত জড়িত জানিবলগীয়া কথাৰ বিস্তৃত তথ্য থাকিব লাগিব, তাত থাকিব লাগিব সেই সম্পদসমূহৰ ঔষধী বা অন্যান্য ব্যৱহাৰযোগ্য দিশৰ বিৱৰণ বা তাৰ লগত জড়িত অন্যান্য পৰম্পৰাগত জ্ঞান।

- ২। **লোক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পঞ্জীয়ন পুস্তক**ত লিপিবদ্ধ কৰা জানিবলগীয়া কথাসমূহ বা লিপিবদ্ধ জ্ঞানৰ সুৰক্ষাৰ বাবে জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহ আৰু স্থানীয় সমিতিসমূহ দায়বদ্ধ। বিশেষকৈ বাহিৰা অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান আৰু ব্যক্তিয়ে যাতে নিয়ন্ত্ৰিত ৰূপতহে তেনে পঞ্জীয়ন পুস্তকৰ বিষয়ে জানিব পাৰে তাৰ প্ৰতি সেই দায়বদ্ধ গোটসমূহ সতৰ্ক হ'ব লাগে।
- ৩। স্থানীয় বৈদ্য/বেজ/ওজা আৰু অন্যান্য ব্যক্তিয়ে জৈৱ সম্পদৰ ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰসংগত তেওঁলোকৰ বিষয়ে যথাযথ তথ্য নিজৰ জিন্মাত ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহে তেনে ব্যক্তিয়ে কিবা অনুদান লাভ কৰাৰ প্ৰসংগত ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়াব পাৰে।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিৰ অন্যান্য দায়িত্ব :

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহে স্থানীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য পুঁজিৰ গঠন আৰু সমিতিসমূহৰ নিৰ্ধাৰিত অনুষ্ঠানত তেনে পুঁজিৰ ব্যয় কৰিব লাগে। তেওঁলোকে হিচাপ পৰীক্ষণৰ বাবে হিচাপসমূহ নিয়াৰিকৈ উলিয়াই থ'ব লাগে, যাতে স্থানীয় গোটসমূহলৈ প্ৰেৰণ কৰা বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদনত সেই হিচাপ সন্নিৱিষ্ট কৰিব পৰা যায়।

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিৰ কাৰ্যকাল :

এই সমিতিৰ অধ্যক্ষগৰাকী আৰু বে-চৰকাৰী সদস্যসকলৰ কাৰ্যকাল পাঁচ বছৰীয়া বা তেওঁলোকৰ কাৰ্যকাল স্থানীয় নিৰ্বাচিত গোটটোৰ লগত প্ৰায় একেই

জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহৰ আৰ্থিক উৎসসমূহ :

- এই সমিতিসমূহে তলত উল্লেখ কৰা প্ৰণালীৰ মাধ্যমেদি পুঁজি আহৰণ কৰে :
- ১। ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ, ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ পৰা আৰ্থিক অনুদান আৰু ঋণ লাভ কৰে।
 - ২। জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহে বিভিন্ন উৎসৰ পৰা পুঁজি আহৰণ কৰিব পাৰে। তেওঁলোকে দান-বৰঙণিৰ ৰূপতো পুঁজি আহৰণ কৰে।

ভাৰত চৰকাৰৰ বিভিন্ন মন্ত্ৰালয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰ, অন্যান্য কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক পৰিষদ, অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান আৰু বাণিজ্যিক প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰাও সমিতিসমূহে পুঁজি আহৰণ কৰিব পাৰে।

- ৩। মাচুল, লাইচেঞ্চৰ মাচুল, লেভি, বয়েল্টি আৰু অন্যান্য উৎসৰ পৰাও এই সমিতিসমূহে পুঁজি আহৰণ কৰে।

স্থানীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য পুঁজিসমূহৰ পৰিচালনা প্ৰণালী :

স্থানীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য পুঁজিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিয়ে স্বীকৃতি দিয়া এটা ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংকত জমা কৰিব লাগিব। এই পুঁজিৰ ধনৰ লেন-দেনৰ ক্ষেত্ৰত সমিতিৰ অধ্যক্ষ গৰাকীয়ে আগভাগ ল'ব লাগিব বা ব্যৱস্থাপনা সমিতিখনৰ অন্য কোনো বিষয়াই দায়িত্ব ল'ব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত অধ্যক্ষগৰাকীৰ ছীল আৰু হস্তাক্ষৰৰ প্ৰয়োজন। কেতিয়া সমিতিৰ কোনো দায়িত্বশীল ভাৰপ্ৰাপ্ত বিষয়াই পুঁজিৰ লেন-দেনত আগভাগ ল'ব পাৰে।

অভিযোগ নামা দাখিল আৰু জাননী বা নটিছ দিয়া পদ্ধতি :

ৰাজ্যিক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ আওতাৰ ভিতৰত পৰাকৈ যদি কোনো ব্যক্তি/ব্যক্তিগ্ৰুপ বা গোষ্ঠী বা স্থানীয় গোট বা জৈৱবৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপনা সমিতিসমূহে জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ৰ কোনো দফাৰ বিৰুদ্ধে কাৰ্য কৰে বা তেনে দফা অবমাননা কৰে, তেতিয়াহ'লে অসম ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদলৈ Form-VII ত অভিযোগকাৰীয়ে ত্ৰিশ দিনৰ ভিতৰত অভিযোগনামা লিখি তাক পৰিষদৰ ওচৰত দাখিল কৰিব লাগে।

পৰিশিষ্ট
প্ৰ-পত্ৰ VII
জাননীৰ প্ৰ-পত্ৰ
(নিৰ্দেশাৱলীৰ ২৪(1) চাওক)

পঞ্জীভুক্ত ডাক / ৰচিদ স্বীকাৰ কৰা মাধ্যমেৰে

প্ৰেৰক,

শ্ৰী _____

প্ৰতি _____

বিষয়বস্তু : জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ ৰ ধাৰা ৬১(b)ৰ অধীনত জাননী

জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ ৰ অধীনত ৰ দ্বাৰা
এটা অপৰাধ সংঘটিত হৈ গৈছে / হৈছে।

- ১। মই / আমি জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ ৰ ধাৰা ৬১(b) ৰ অধীন ৩০ দিনৰ ভিতৰত জাননী দিব খুজিছোঁ। জৈৱবৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২ ৰ নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহ অৱমাননা কৰাৰ বাবে আদালতত অভিযোগনামা দাখিল কৰিবলৈ যো-জা কৰিছোঁ।
- ২। মই / আমাৰ জাননীৰ সমৰ্থনৰ এইখিনিতে প্ৰমাণস্বৰূপে কেইখনমান নথি গাঁঠি দিছোঁ।

স্থান :

তাৰিখ :

স্বাক্ষৰ

আইনখন অমান্য কৰিলে ভৰিবলগীয়া দণ্ড :

ধাৰা	কাৰণ	দণ্ড
55-(1)	ধাৰা -3 বা ধাৰা -4 বা ধাৰা- 6 ৰ অধীনত অপৰাধ বা আইন লংঘনকাৰী কাৰ্য সংঘটিত কৰা বা অপৰাধ কৰিবলৈ প্ৰৰোচিত কৰা	পাঁচ বছৰলৈ কাৰাদণ্ড প্ৰদান বা দহ লাখ টকাৰ জৰিমনা ক্ষতিৰ অনুপাতে জৰিমনা ভৰিব লাগিব (যদিহে ক্ষতি দহ লাখতকৈ বেছি হয়)।
55-(2)	ধাৰা -7 উলংঘা কৰা বা ধাৰা- 24 ৰ U/ উপ-ধাৰা (2) ৰ আদেশ অমান্য কৰা	তিনি বছৰলৈ কাৰাদণ্ড পাঁচ লাখ টকা ৰ জৰিমনা বা দুয়োটাই কাৰ্যকৰী হ'ব
56	কেন্দ্ৰীয়/ৰাজ্য চৰকাৰ/ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱবৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ/ৰাজ্যিক জৈৱবৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ যিকোনো আদেশ (যদি কোনো জৰিমনা নিৰ্দেশ কৰা নাথাকে)	১ম বাৰৰ অপৰাধ - এক লাখ টকা ২য় বাৰৰ অপৰাধ - দুই লাখ টকা বাৰে বাৰে একেটা অপৰাধ কৰিলে- দিনে প্ৰতি দুই লাখ টকা
57-(1)	ব্যক্তিৰ গোট /কোম্পানী /সংস্থা আদিয়ে কৰা অপৰাধ	ব্যক্তি বিশেষে কৰা অপৰাধৰ দৰে একে পৰিমাণৰ জৰিমনা
57-(2)	নিৰ্দেশক/ব্যৱস্থাপক/ সচিব, ইত্যাদিয়ে কৰা অপৰাধ	
58	এই আইনৰ অধীনত সকলো অপৰাধেই অপৰাধ হিচাপে স্বীকৃত আৰু জামিনবিহীন অপৰাধ হ'ব	
59	এই আইনৰ নীতি-নিৰ্দেশনা অতিৰিক্তভাৱে সংযোজিত হৈছে আৰু অন্য কোনো আইনক এই নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহে অবমাননা কৰা নাই	

THE BIOLOGICAL DIVERSITY ACT, 2002**No. 18 of 2003****(5th February, 2003)****জৈৱ বৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২****২০০৩ ৰ ১৮ নং দফা****(৫ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৩)**

Translated from the original into the Assamese version by **Dr. Neeva Rani Phukan** (ড° নিভা ৰাণী ফুকন) Assistant Professor, Assamese (School of Humanities), Krishna Kanta Handiqui State Open University, Housefed Complex, Last Gate, Dispur, Guwahati-781 006

জৈৱ বৈচিত্ৰ্য আইন, ২০০২**২০০৩ ৰ ১৮ নং দফা****(৫ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৩)**

এই আইনখন প্ৰণয়ন কৰা মূলতে হ'ল জৈৱ বিচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, জৈৱ সম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত লাভ কৰা উপযোগিতা যাতে সকলোৰে মাজত সমভাৱে ভাগ হয়, জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ প্ৰসাৰ আৰু তাৰ লগত জড়িত আনুসঙ্গিক বিষয় আৰু জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ প্ৰতি ভাবুকি সৃষ্টি কৰিব পৰা দুৰ্ঘটনাৰ প্ৰতি সজাগতা সৃষ্টি কৰা।

যিহেতু জৈৱ বৈচিত্ৰ্যত ভাৰতবৰ্ষ এখন ঐশ্বৰ্যশালী দেশ আৰু জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত পৰম্পৰাগত আৰু সমসাময়িক জ্ঞান ভাঙাৰৰ ক্ষেত্ৰতো ভাৰতবৰ্ষ সমৃদ্ধ;

যিহেতু ১৯৯২ চনৰ, ৫ জুন তাৰিখে ৰিঅ' ডি জেনেৰিঅ'ত অনুষ্ঠিত হোৱা সংযুক্ত ৰাষ্ট্ৰৰ বৈঠকত স্বাক্ষৰিত হোৱা জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ চনদখনত সদস্যভুক্ত দেশ হিচাপে ভাৰতবৰ্ষয়ো সেই চনদত হস্তাক্ষৰ কৰিছিল;

যিহেতু সেই চনদখন ১৯৯৩ চনৰ ২৯ ডিচেম্বৰৰ পৰা কাৰ্যকৰী হয়;

যিহেতু সেই চনদখনে ৰাষ্ট্ৰসমূহক সিবিলাকৰ নিজ নিজ জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ ক্ষেত্ৰসমূহৰ ওপৰত সাৰ্বভৌম কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰিলে;

যিহেতু সেই চনদৰ মূল উদ্দেশ্য জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, জৈৱ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৰে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে;

যিহেতু এইটো প্ৰয়োজনীয় বিবেচিত হৈছে যে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সুৰক্ষা প্ৰদান কৰিব লাগে যাতে ইয়াৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ হয় যে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, জৈৱ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৰে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে আৰু সেই চনদখন স্বৰূপাৰ্থত কাৰ্যকৰী কৰা;

সেইবাবে ভাৰত গণৰাজ্যই ইয়াৰ স্বাধীনতাৰ ৫৩ তম বৰ্ষত ভাৰতবৰ্ষৰ সংসদত এই চনদখন আইন হিচাপে কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ আগবাঢ়িছে—

অধ্যায় - ১**ভূমিকা**

- (1) এই আইনখনক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য আইন, 2002 হিচাপে জনা যায়।
- (2) সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষ এই আইনখনৰ আওতাত পৰে।
- (3) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে চৰকাৰী ঘোষণা-পত্ৰত দিয়া জাননীৰ যোগেদি দিয়া তাৰিখৰ পৰা আইনখন বলবৎ হ'ব।

এই আইনখনত সন্নিৱিষ্ট হ'বলগীয়া বিভিন্ন দফাসমূহৰ ভিন্ন ভিন্ন তাৰিখ থাকিব পাৰে আৰু এই দফাসমূহৰ লগত জড়িত কিবা কথাৰ উল্লেখ আইনখনত থাকিলে আইনখনত সেই সেই দফাসমূহ বলবৎ হোৱা সময়ত উল্লিখিত কথা সেই দফা প্ৰসংগৰ ব্যাখ্যা বুলি ধৰি লোৱা হ'ব।

2. এই আইনখনৰ অন্তৰ্গত পদ কেইটামানে তাৎপৰ্যপূৰ্ণ অৰ্থ বহন কৰে -
 - (a) Benefit claimers অৰ্থাৎ লাভালাভৰ দাবীদাৰসকল। এইসকল হৈছে জৈৱ সম্পদৰ সংৰক্ষক, জৈৱ সম্পদৰ উপ-উৎপাদ (by product)

ৰো সংৰক্ষণ, এনে ধৰণৰ জৈৱ সম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ লগত জড়িত জ্ঞান আৰু তথ্য সৰবৰাহৰ বাহক আৰু স্ৰষ্টা; সেইদৰে তেওঁলোক এই জৈৱ সম্পদৰ ব্যৱহাৰ আৰু প্ৰয়োগৰ লগত জড়িত অভিনৱ উদ্ভাৱন আৰু প্ৰায়োগিক খণ্ডৰ লগত জড়িত ব্যক্তি;

- (b) **Biological diversity** অৰ্থাৎ জৈৱ বৈচিত্ৰ্য হৈছে সকলো উৎসৰ প্ৰাণ থকা জীৱৰ মাজত থকা পৰিৱৰ্তনশীলতা আৰু জীৱ বিজ্ঞানৰ লগত জড়িত জটিলতাসমূহ সূচায় যি জটিলতাৰ আওতাত এই সকলোবোৰ জীৱ পৰে আৰু বিভিন্ন পৰিস্থিতিতন্ত্র (Eco-systems) তথা প্ৰজাতিসমূহৰ ভিতৰত বা মাজত বৈচিত্ৰ্য বহন কৰি থাকে;
- (c) **Biological resources** অৰ্থাৎ জৈৱ সম্পদৰ দ্বাৰা উদ্ভিদ, জীৱ-জন্তু আৰু অণুজীৱ বা সিবিলাকৰ কথা বুজায়, সিবিলাকৰ বংশগতিৰ লগত জড়িত উপাদান আৰু প্ৰকৃত মূল্য বা প্ৰয়োগৰ সম্ভাৱনা থকা উপ-উৎপাদক বুজায় (মূল্য সংযোজিত উৎপাদকক বাদ দি)। অৱশ্যে ইয়াত মানুহৰ বংশগতিৰ লগত জড়িত উপাদান সন্নিৱিষ্ট
- (d) **Bio-survey and bio-utilisation** অৰ্থাৎ জৈৱ-জৰীপ আৰু জৈৱ উপাদানৰ সদব্যৱহাৰৰ অৰ্থ হৈছে যিকোনো উদ্দেশ্যৰ বাবে জৈৱ সম্পদ বিভিন্ন প্ৰজাতি, উপ-প্ৰজাতি, জীন, উপাদান আৰু নিৰ্যাসৰ জৰীপ বা সংগ্ৰহ কাৰ্য। এই জৈৱ-জৰীপৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয় প্ৰজাতি, জীন, উপাদান ইত্যাদিৰ বৈশিষ্ট্য নিৰূপণ, উদ্ভাৱন আৰু জৈৱ-পৰীক্ষণ;
- (e) **Chairperson** অৰ্থাৎ অধ্যক্ষ। তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ অধ্যক্ষ হ'ব পাৰে;
- (f) **Commercial utilisation** অৰ্থাৎ বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰ। ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে জৈৱ সম্পদসমূহৰ বাণিজ্যিক প্ৰয়োগ যেনে ঔষধ প্ৰস্তুতকৰণ, ঔদ্যোগিক ক্ষেত্ৰৰ বিকৰ দ্ৰব্য (এন্থাইম), খাদ্যত দিয়া সুগন্ধি দ্ৰব্য, প্ৰসাধন দ্ৰব্য, অৱদৰ, উদ্ভিদ ক্ষৰিত তেলসমূহ, বিভিন্ন ৰং, আৰক আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উদ্ভিদ তথা পশুধনৰ বৃদ্ধিৰ বাবে জেনেটিক মধ্যস্থতাৰে জিনৰ প্ৰয়োগ। অৱশ্যে এই প্ৰসংগত কৃষি, উদ্যান-শস্য, কুকুৰা পালন, দুগ্ধ পাম, পশুধন বা মৌ পালনত সচৰাচৰ প্ৰয়োগ হোৱা পৰম্পৰাগত প্ৰজননজনিত কাৰ্য বা অন্যান্য ব্যৱহাৰিক কাৰ্যত

জৈৱ সম্পদসমূহৰ বাণিজ্যিক প্ৰয়োগ নহয়;

- (g) **Fair and equitable sharing** অৰ্থাৎ সম আৰু ন্যায়সংগত ভাগ-বতোৱাৰা। ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই ইয়াৰ স্তৰ তম ধাৰাৰ অধীনত উপযোগিতা বা সুযোগ-সুবিধাৰ ভাগ-বতোৱাৰাটো নিৰ্ধাৰণ কৰি দিছে।
- (h) **Local bodies** অৰ্থাৎ স্থানীয় গোট প্ৰণয়তসমূহ আৰু পৌৰ নিকািসমূহক সূচায়। ই সংবিধানৰ দফা(clause) ৰ, অনুচ্ছেদ 243 B আৰু দফা (clause) I, অনুচ্ছেদ 243 ত সন্নিৱিষ্ট হৈছে। প্ৰণয়ত বা পৌৰ নিকািসৰ অনুপস্থিতিত সংবিধান বা যিকোনো কেন্দ্ৰীয় বা ৰাজ্য চৰকাৰৰ আইনে দিয়া ব্যৱস্থাৰ অধীনত গঢ় লোৱা স্থানীয় প্ৰশাসনীয় গোট ইয়াৰ আওতাত পৰিব;
- (i) **Member** অৰ্থাৎ সদস্য হৈছে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ সদস্য। ইয়াত অধ্যক্ষ গৰাকীও অন্তৰ্ভুক্ত হয়;
- (j) **National Biodiversity Authority** ৰ অৰ্থ হৈছে ৪ ম ধাৰাৰ অধীনত প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ;
- (k) **Prescribed** অৰ্থাৎ বিধান দিয়া। **Prescribed-এ** এই আইনৰ অধীনত বিধিত নীতিসমূহ সূচায়;
- (l) **Regulations** হৈছে এই আইনৰ অধীনত লিপিবদ্ধ হোৱা অনুশাসনমূলক বিধি-ব্যৱস্থাসমূহ;
- (m) **Research** -ৰ অৰ্থ হৈছে যিকোনো জৈৱিক সম্পদ বা কাৰিকৰী প্ৰয়োগৰ অধ্যয়ন বা পদ্ধতিগত অনুসন্ধান, যিয়ে যিকোনো ব্যৱহাৰৰ বাবে বিভিন্ন উৎপাদিত দ্ৰব্যৰ সৃষ্টি, ৰূপান্তৰকৰণ আৰু পৰ্যায়ক্ৰম কাৰ্যবিধিৰ কথা সূচায়;
- (n) **State Biodiversity Board** হৈছে 22 তম ধাৰা অনুসৰি প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা ৰাজ্যিক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদ;
- (o) **Sustainable Use** ৰ অৰ্থ হৈছে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ ব্যৱহাৰ আৰু এনে এটা হাৰত তাৰ ব্যৱহাৰ যাতে ইয়াৰ ফলত জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ অৱনতি নঘটে। এইদৰে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ উপাদানসমূহ বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজন আৰু আশা-আকাংক্ষাসমূহ

পূৰণৰ বাবে ইয়াৰ সম্ভাৱনীয়তাসমূহ অটুত থাকে;

- (p) Value added products অৰ্থাৎ মূল্য সংযোজিত উৎপাদিত দ্ৰব্য হৈছে সেইবোৰ উৎপাদিত দ্ৰব্য যিবিলাকত অচিনাকি ৰূপ আৰু অবিভাজ্য শাৰীৰিক ৰূপত উদ্ভিদ আৰু জীৱ-জন্তুৰ অংশ বা আৰক থাকে।

অধ্যায়-২

জৈৰ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত উপাদানসমূহৰ

সহজলভ্য আহৰণত থকা বৈধ বাধা-নিষেধসমূহ

3. (ক) উপ-ধাৰা (2) ত উল্লেখ খতা অনুসৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ পূৰ্ব অনুমতি অবিহনে কোনো ব্যক্তিয়ে ভাৰতবৰ্ষত পোৱা জৈৰ সম্পদ বা জৈৰ সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞান গৱেষণামূলক কাম বা বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰ জৈৰ জৰীপ আৰু জৈৰ উপযোগিতা সৃষ্টিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে।
 - (2) উপধাৰা (1) ত উল্লেখ থকা অনুসৰি সেইসকল ব্যক্তিয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি ল'ব লাগিব যিসকল—
 - (a) যি ভাৰতবৰ্ষৰ নাগৰিক নহয়;
 - (b) এজন ভাৰতীয় নাগৰিক যি ভাৰতবৰ্ষত বাস নকৰে আৰু যাৰ বিষয়ে আয়কৰ আইন, 1961 ৰ ধাৰা 243 ৰ শাখা (30) ত উল্লেখ আছে;
 - (c) এটা ব্যৱসায়িক সন্থা, পৰিষদ বা সংগঠন যি
 - (d) ভাৰতত সন্থাকৃত হোৱা নাই বা পঞ্জীয়নভুক্ত হোৱা নাই;
 - (e) ভাৰতত কোনো এটা বিশেষ সময়ত প্ৰচলিত আইনৰ অধীনৰ সন্থাকৃত বা পঞ্জীয়নভুক্ত হৈছে যাৰ ব্যৱস্থা বা মূলধনী অংশপত্ৰৰ অভাৱতীয়ৰ যোগদান আছে
4. আয়কৰ আইন, 1961 ৰ শাখা (30)ত উল্লেখ থকা অনুসৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ কোনো ব্যক্তিয়ে ভাৰতত স্থানীয়ভাৱে পোৱা জৈৰ সম্পদৰ ওপৰত চলোৱা গৱেষণা আৰু তাৰ ফলাফল আৰ্থিক লাভালাভৰ বাবেই হওক অথবা অন্য কিবা কাৰণতেই হওক কোনো অভাৱতীয়

ব্যক্তিলৈ হস্তান্তৰিত কৰিব নোৱাৰিব। অথবা এনে কোনো সন্থা সংগঠনলৈ হস্তান্তৰিত কৰিব নোৱাৰিব যি ভাৰতত সন্থাকৃত বা পঞ্জীয়নভুক্ত হোৱা নাই বা যাৰ ব্যৱস্থাপনা বা মূলধনী অংশপত্ৰত অভাৱতীয় অংশগ্ৰহণ নাই।

ব্যাখ্যা- এই ধাৰাত 'হস্তান্তৰ' শব্দই কোনো আলোচনা চক্ৰ বা কৰ্মশালাত পঠিত বা আলোচিত হোৱা গৱেষণা পত্ৰ বা বিভিন্ন বিষয়ৰ তথ্য প্ৰচাৰৰ দ্বাৰা জ্ঞানৰ বৰ্দ্ধন কৰিবলৈ যুগুটোৱা গৱেষণাপত্ৰৰ প্ৰকাশ ইয়াৰ আওতাৰ ভিতৰত নথৰে, যদিহে এই গৱেষণাপত্ৰসমূহৰ প্ৰকাশ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া নীতি-নিৰ্দেশনাৰ ভিতৰত পৰে।

5. (ক) শাখা (3) আৰু শাখা (4)ত নিৰ্দেশিত হোৱা বাধ্যবাধকতাসমূহ সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্পসমূহৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহ'ব য'ত দুটা প্ৰতিষ্ঠান - সি ভাৰতত চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতা প্ৰাপ্ত প্ৰতিষ্ঠানেই হওক অথবা অন্য দেশত থকা প্ৰতিষ্ঠানেই হওক যি জৈৰ সম্পদৰ হস্তান্তৰ বা সলনা-সলনি বা তথ্যৰ আদান-প্ৰদানৰ লগত জড়িত। অৱশ্যে এইয়া কাৰ্যকৰী হ'ব তেতিয়া, যদিহে এই সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্পসমূহে উপশাখা (3) ত দিয়া নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহ পূৰণ কৰে।
 - (2) উপশাখা (1) ত নিৰ্দেশ কৰা সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্পসমূহৰ বাহিৰে অন্য সকলোবোৰ সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্প যিবিলাক এই বিশেষ আইনখনৰ প্ৰণয়নৰ পূৰ্বৰ বুজাবুজিৰ চুক্তিৰ আধাৰত কাৰ্যকৰী হৈছিল, তেনে চুক্তি আধাৰিত সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্পসমূহৰ লগত জড়িত দিশসমূহ যদি এই আইনৰ দফাসমূহৰ লগত আসামঞ্জস্যপূৰ্ণ হয়, উপশাখা (3) ৰ ধাৰা (a)ৰ লগত অমিল হয়, তেন্তে তেনে চুক্তি বাতিল হয়;
 - (3) উপশাখা (1) ৰ উদ্দেশ্য পূৰণৰ হেতু সহযোগিতামূলক গৱেষণা প্ৰকল্পসমূহ—
 - (a) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্ধাৰণ কৰি দিয়া নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহৰ লগত সংগতিপূৰ্ণ হ'ব লাগিব;
 - (b) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা অনুমোদিত হ'ব লাগিব
6. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ পূৰ্ব অনুমতি নোলোৱাকৈ ভাৰতৰ ভিতৰ বা বাহিৰৰ কোনো ব্যক্তিয়ে বৌদ্ধিক সম্পদৰ ওপৰত থকা

অধিকাৰ দাবী কৰি আবেদন পত্ৰ আগবঢ়াব নোৱাৰিব - যি ভাৰতত পোৱা কিবা জৈৰ সম্পদক ভিত্তি কৰি কৰা কিবা গৱেষণাৰ ফল বা গৱেষণাৰ পৰা লাভ কৰা তথ্যই নহওক কিয়;

যদিহে এজন ব্যক্তিয়ে পেটেণ্ট (patent) ৰ বাবে আবেদন কৰে, পেটেণ্টৰ সেই আবেদন সংশ্লিষ্ট কৰ্তৃপক্ষই গ্ৰহণ কৰাৰ আগতে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি ল'ব লাগিব। অৱশ্যে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সেই অনুমোদন পেটেণ্ট কৰ্তৃপক্ষই পেটেণ্টটোত অনুমোদনৰ মোহৰ মৰাৰ আগতে আহি পাব লাগিব;

তদুপৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই তাৰ কাৰ্যালয়লৈ যোৱা তেনে অনুমতিৰ আবেদন পত্ৰ তাৰ প্ৰাপ্তিৰ 90 দিনৰ ভিতৰত নিষ্পত্তি কৰি দিব লাগে।

- (2) এই শাখাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই নিজৰ অনুমোদন আগবঢ়ালে ইয়াৰ বাবদ বেনিফিট শ্বেয়াৰিং (benefit sharing) মাচুল বা ৰয়েলটি (royalty) বা দুয়োটা আৰোপ কৰিব পাৰে অথবা কিছুমান এনে চৰ্ত আৰোপ কৰিব পাৰে যাৰ ভিতৰত পৰিব এনে অধিকাৰৰ বাণিজ্যিক প্ৰয়োগৰ ফলত উদ্ভৱ হোৱা আৰ্থিক উপকাৰিতাৰ সম বিতৰণ।
- (3) এই শাখাৰ ব্যৱস্থাপনালী তেনে কোনো ব্যক্তিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহ'ব যি গৰাকী ব্যক্তিয়ে গছ-গছনিৰ প্ৰজাতিৰ সুৰক্ষাৰ অধিকাৰ বিচাৰি আবেদন কৰে যি অধিকাৰ সংবিধানে নিৰ্ধাৰণ কৰা আইনৰ অধীনস্থ হয়।
- (4) যেতিয়া উপশাখা (3) ত উল্লেখ থকা আইনৰ অধীনত কোনো অধিকাৰ প্ৰদান কৰা হয়, তেতিয়া সংশ্লিষ্ট কৰ্তৃপক্ষই অনুমোদন কৰা তেনে অধিকাৰৰ প্ৰতিলিপি এটা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষলৈ প্ৰেৰণ কৰিব লাগে।

7. সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদক আগতীয়াকৈ নজনোৱাকৈ কোনো ব্যক্তি - তেওঁ ভাৰতীয় নাগৰিকেই হওক বা ভাৰতত পঞ্জীয়নভুক্ত হোৱা কোনো সন্থা, প্ৰতিষ্ঠান বা সংগঠনে বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰৰ বাবে জৈৰ সম্পদ আহৰণ, বাণিজ্যিক লাভালাভৰ বাবে জৈৰ জৰীপ আৰু জৈৰ উপযোগিতাৰ সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰে;

অৱশ্যে এই শাখাত থকা ব্যৱস্থাপনালী সেই বিশেষ অঞ্চলত বসবাস কৰি থকা স্থানীয় লোক আৰু জনগোষ্ঠী, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ ৰোপণ আৰু খেতিৰ লগত জড়িত ব্যক্তি, কবিৰাজ আৰু হাকিমসকল - যিসকলে থলুৱা বনৌষধিৰে চিকিৎসা কৰে, ইত্যাদিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহ'ব।

অধ্যায় — 3

ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ

8. (1) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্দিষ্ট তাৰিখৰ চৰকাৰী ঘোষণাপত্ৰত দিয়া জাননী অনুসৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে আইনৰ অধীন 'ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ' নামৰ সংস্থা এটা গঢ়ি তুলিব।
- (2) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ এটা স্থায়ী সংস্থা আৰু ইয়াক কেতবোৰ অধিকাৰ প্ৰদান কৰা হৈছে। সেই অধিকাৰৰ ভিতৰত পৰিব উভয় স্থাৱৰ আৰু অস্থাৱৰ সম্পত্তিৰ আহৰণ, নিয়ন্ত্ৰণ আৰু বিক্ৰী, চুক্তিনামা কৰা, কৰ্তৃপক্ষই মোকদ্দমা তৰিবও পাৰিব আৰু মোকদ্দমাত পৰিবও পাৰে।
- (3) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ মুখ্য কাৰ্যালয় দক্ষিণাত্যৰ চেন্নাইত অৱস্থিত হ'ব লাগিব। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পূৰ্ব অনুমতি সংশ্লিষ্ট কৰ্তৃপক্ষই ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন স্থানত নিজৰ কাৰ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰে।
- (4) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষত থকা বিভিন্ন স্তৰৰ সদস্যসমূহ হৈছে—
 - (a) অধ্যক্ষ - তেওঁ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিযুক্ত হ'ব। তেওঁ এনে এগৰাকী প্ৰতিষ্ঠিত ব্যক্তি হ'ব লাগিব আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাণ্ডাৰ শেষ হৈ নাযায় - সেই বিষয়ে গভীৰ জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতা থাকে। তদুপৰি তেওঁ এনে এগৰাকী ব্যক্তি হ'ব লাগিব যিয়ে জৈৰ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে সেই বিষয়ৰ লগত জড়িত প্ৰশ্নসমূহৰ উচিত সমাধান দিব পাৰে;
 - (b) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে তিনি গৰাকী পদেন সদস্য নিযুক্ত কৰিব পাৰে,

এগৰাকী সদস্য জনজাতীয়সকলৰ কল্যাণৰ লগত জড়িত মন্ত্ৰণালয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব আৰু অন্য দুজন পৰিবেশ আৰু বন মন্ত্ৰণালয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব। তাৰে ভিতৰত এজন বন বিভাগৰ সহ মহাপৰিদৰ্শক বা মহাপৰিদৰ্শক হ'ব লাগিব;

(c) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সাত গৰাকী পদেন সদস্য নিযুক্ত কৰিব যিসকলে কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰী পৰিষদৰ বিভিন্ন মন্ত্ৰণালয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব। সেইসমূহ হৈছে—

- (i) কৃষি গৱেষণা আৰু শিক্ষা;
- (ii) জৈৰ প্ৰযুক্তি;
- (iii) মহাসাগৰ উন্নয়ন;
- (iv) কৃষি আৰু সহযোগিতা;
- (v) পৰম্পৰাগত ভাৰতীয় চিকিৎসা পদ্ধতি আৰু হমিঅ'পৈথী;
- (vi) বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি;
- (vii) বৈজ্ঞানিক আৰু ঔদ্যোগিক গৱেষণা;

9. পদেন সদস্য কেইগৰাকীৰ বাহিৰে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অধ্যক্ষ আৰু অন্যান্য সদস্যকেইগৰাকীৰ কাৰ্যকাল আৰু নিযুক্তিৰ লগত জড়িত চৰ্তাৱলী কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্ধাৰণ কৰে।

10. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ মুখ্য কাৰ্যবাহী বিষয়া হৈছে অধ্যক্ষ গৰাকী আৰু তেওঁ সেই অনুৰূপে নিজৰ কাৰ্য সমাপন কৰে।

11. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ পৰা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে যিকোনো সদস্যকে অপসাৰণ কৰিব পাৰে—

- (a) যিগৰাকীয়ে দেৱলীয়া অৱস্থা লাভ কৰিছে;
- (b) যি নৈতিক অপৰাধত অভিযুক্ত অৰ্থাৎ লম্পট স্বভাৱৰ ব্যক্তি;
- (c) যি গৰাকী শাৰীৰিকভাৱে বা মানসিকভাৱে সদস্য হোৱাত অসমৰ্থ;
- (d) যিয়ে জনতাৰ স্বার্থৰ বিৰুদ্ধে গৈ নিজৰ পদলৈ অপযশ আনিছে;
- (e) আয়ৰ তুলনাত অধিক সম্পত্তি থকা সদস্য সন্দেহৰ আৱৰ্তত সোমাই পৰে, এনে অৱস্থাত সদস্য হিচাপে কাৰ্য সম্পাদন কৰাত তেওঁ

প্ৰতিবন্ধকতাৰ সন্মুখীন হয়।

12. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই এনে স্থানত নিৰ্দিষ্ট তাৰিখত মিলিত হ'ব য'ত নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া নিৰ্দেশনাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সম্ভাটোৰ কাম-কাজ নিয়াৰিকৈ হ'ব।

(2) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সকলো সভাৰ অধ্যক্ষ গৰাকীয়ে সভাপতিত্ব কৰিব।

(3) যদিহে অনিবাৰ্য কাৰণবশতঃ অধ্যক্ষ গৰাকীয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কোনো এখন সভাত সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে, তেতিয়া সভাত উপস্থিত থকা সদস্যসকলে নিৰ্বাচিত কৰা যিকোনো সদস্য এগৰাকীয়ে সভাত সভাপতিত্ব কৰিব পাৰে।

(4) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সভাত উত্থাপিত হ'বলগীয়া সকলো প্ৰশ্ন সংখ্যাগৰিষ্ঠ মতৰ ভিত্তিত আলোচনাৰ মজিয়ালৈ আহে। উপস্থিত সদস্যসকলৰ মতদানৰ পাছত যদি কোনো এটা প্ৰশ্ন সম মতৰ ভিত্তিত বিভাজিত হয়, তেতিয়া অধ্যক্ষ গৰাকীয়ে বা তেওঁৰ আবৰ্তমানত সভাত সভাপতিত্ব কৰা সদস্য গৰাকীয়ে দ্বিতীয়টো ভোট প্ৰদান কৰি বিশেষ প্ৰশ্নটো আলোচনাৰ মজিয়ালৈ অনা হ'ব নে নহ'ব সেইটো সিদ্ধান্ত লয়।

(5) প্ৰত্যেক গৰাকী সদস্য যি সংস্থা সভাত আলোচিত হ'বলগীয়া কোনো বিষয়ৰ লগত প্ৰত্যক্ষ বা পৰোক্ষভাৱে জড়িত অথবা সেই বিষয়ৰ লগত ব্যক্তিগত সম্পৰ্ক আছে, তেনে ব্যক্তিয়ে সেই সম্পৰ্কে থকা তেওঁৰ উৎকণ্ঠা বা আগ্ৰহৰ কথা ব্যক্ত কৰিব লাগে। তেনে কৰাৰ পাছত তেওঁ সভাকক্ষ ত্যাগ কৰিব লাগে।

(6) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কোনো আইন বা কাৰ্যবিৱৰণী (proceeding) ক তলত উল্লেখ কৰা কাৰণসমূহৰ বাবে অবৈধ ঘোষণা কৰা নহ'ব -

(a) যদি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কোনো পদ পূৰণ নোহোৱাকৈ থাকে বা কৰ্তৃপক্ষৰ সংবিধানখন ক'ৰবাত কিবা ভ্ৰুটি থাকে;

(b) যদি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কোনো পদ পূৰণ নোহোৱাকৈ থাকে, কৰ্তৃপক্ষৰ সংবিধানখনত কিবা ভ্ৰুটি থাকে বা তাৰ সদ্য হিচাপে নিযুক্ত হোৱা কোনো ব্যক্তিৰ নিযুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত কিবা ভ্ৰুটি

- (c) যদি জড়িত বিষয়টোক প্ৰভাৱিত নকৰা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কাৰ্যবিৱৰণীত কিবা অনিয়ম থাকে।
13. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই কৃষি জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত সমিতি এখন গঠন কৰি দিব পাৰে।
- ব্যাখ্যা — এই উপধাৰাটোৰ অৰ্থ হৈছে কৃষিৰ লগত জড়িত বিভিন্ন শস্য, ইত্যাদিৰ প্ৰজাতি আৰু সিবিলাকৰ বন্য প্ৰজাতিসমূহ (wild relatives)।
- (2) উপধাৰা (1)ৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্ব আৰোপ নকৰাকৈ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই এই আইনৰ অধীনত কেইখনমান সমিতি গঠন কৰি দিব পাৰে যাতে কৰ্তৃপক্ষই এই আইনৰ অধীনত এই দিশৰ নিজৰ কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব সুচাৰুৰূপে পালন কৰিব পাৰে।
- (3) এই ধাৰাৰ অধীনত গঠিত হোৱা সমিতি এখনে এনে কেইগৰাকীমান ব্যক্তিৰ নাম বিবেচনা কৰিব পাৰিব যিকেইগৰাকী ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সদস্য নহয়, অথচ যোগ্যতা ভিত্তিত তেওঁলোকে সমিতিৰ আলোচনাচক্ৰসমূহত যোগদান কৰিব পাৰিব কিন্তু ভোটদান কৰাৰ অধিকাৰ নাথাকিব।
- (4) উপধাৰা (2) ৰ অধীনত সমিতিৰ সদস্যভুক্ত কৰা ব্যক্তিসকলে সমিতিৰ আলোচনা চক্ৰত ভাগ ল'বলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্ধাৰণ কৰা ভাট্টা আৰু মাননী আদি লাভ কৰিব।
14. (1) এই আইনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই ইয়াৰ কাৰ্যাৱলীৰ সুচাৰুৰূপ পৰিচালনাৰ বাবে এনে বিষয়া আৰু অন্যান্য কৰ্মচাৰী নিযুক্ত কৰিব পাৰে।
- (2) এনে বিষয়া আৰু কৰ্মচাৰীৰ কাৰ্যকাল আৰু তেওঁলোকে পালন কৰিবলগীয়া নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই নিৰ্ধাৰিত কৰা বিধি অনুসৰি হ'ব।
15. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সকলো নিৰ্দেশনা আৰু সিদ্ধান্তই তাৰ অধ্যক্ষ

অথবা দায়িত্বশীল ভাৰপ্ৰাপ্ত সদস্যৰ চহী বা হস্তাক্ষৰৰ পাছতহে বৈধতা লাভ কৰিব। সেইদৰে কৰ্তৃপক্ষৰ অন্যান্য ব্যৱস্থাৱলী আৰু কাৰ্যৰ বৈধত্ব স্বীকৃত হ'বলৈ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ এগৰাকী দায়িত্বশীল ভাৰপ্ৰাপ্ত বিষয়াৰ চহী বা হস্তাক্ষৰ থাকিব লাগিব।

16. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই সাধাৰণভাৱেই হওক বা বিশেষ নিৰ্দেশ যোগেই হওক ইয়াৰ কোনো সদস্য, বিষয়া বা কৰ্তৃপক্ষৰ কাম-কাজৰ লগত জড়িত থকা অন্য ব্যক্তিক এই আইনৰ অধীন ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী চলোৱাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিব পাৰে (ধাৰা 50 ৰ অধীনত থকা আপীল কৰিব পৰা ক্ষমতা আৰু ধাৰা 64 ৰ অধীনত বিধি-বিধান প্ৰণয়ন কৰিব পৰা ক্ষমতাক বাদ দি)।
17. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ সদস্য, বিষয়া, কৰ্মচাৰীসকলৰ দা-দৰমহা, বানচ আদি আৰু প্ৰশাসনিক ব্যয় বহন কৰিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা পুঁজি ভাৰতবৰ্ষৰ একত্ৰীকৃত নিধি (consolidated fund) ৰ পৰা যোগান ধৰা হয়।

অধ্যায় — 4

ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কাৰ্যাৱলী আৰু ক্ষমতা

18. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই ধাৰা ৯, ১০ আৰু ১১ ত উল্লেখ থকা কাৰ্যসমূহ নিয়ন্ত্ৰিত কৰাতো পালনীয় দায়িত্ব ৰূপে গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। তদুপৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই বিধি-ব্যৱস্থা প্ৰণয়নৰ মাজে জৈৰ সম্পদসমূহৰ আহৰণ আৰু সম-অধিকাৰৰ ভিত্তিত সম্পদৰ পৰা লাভ কৰা উপযোগিতাৰ বিতৰণ সুনিশ্চিত কৰিব লাগিব।
- (2) ধাৰা 3, 4 আৰু 6 ৰ অধীনত যিকোনো কাৰ্য হাতত লোৱাৰ আগতে আবেদনকাৰীৰ আবেদন বিবেচনা কৰি আবেদনকাৰীক অনুমোদন জনাব লাগে।
- (3) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই
- (a) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণৰ লগত জড়িত বিভিন্ন বিষয়ত পৰামৰ্শ দিব পাৰে, জৈৰ সম্পদৰ এনে ধৰণৰ ব্যৱহাৰ হ'ব

লাগে যাতে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায় আৰু জৈৰ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে - সেই বিষয়ে পৰামৰ্শ দিব

- (b) ধাৰা 37 ৰ উপধাৰা (1) ত চিহ্নিত কৰা মতে ৰাজ্য চৰকাৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সমৃদ্ধ অঞ্চলসমূহৰ নিৰ্বাচন আৰু তেনে ঐতিহ্যময় স্থানসমূহৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণৰ বাবে পৰামৰ্শ দিব পাৰে;
- (c) এই আইনৰ অধীনত অত্যৱশ্যকীয় বুলি বিবেচিত হোৱা অন্যান্য কাৰ্যাৱলী কাৰ্যকৰী কৰা।
- (4) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এই ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই কোনো বিদেশী ৰাষ্ট্ৰক ভাৰতৰ বৌদ্ধিক সম্পদৰ অধিকাৰ প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত বাধা আৰোপ কৰিব পাৰে বা ভাৰতৰ কোনো জৈৰ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত সম্পদৰ আহৰণ বা সেই সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞান বিদেশী ৰাষ্ট্ৰই নিজৰ হাতলৈ নিয়াৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই বিবেচনা কৰিলে বাধা-নিষেধ আৰোপ কৰিব পাৰে।

অধ্যায় — 5

ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমোদন

19. (1) ধাৰা 3 ৰ উপধাৰা (2) ত উল্লেখ থকা অনুসৰি কোনো ব্যক্তি যিয়ে ভাৰতত পোৱা কোনো জৈৰ সম্পদৰ আহৰণ আৰু তাৰ লগত জড়িত জ্ঞান লাভৰ প্ৰতি আগ্ৰহী যাতে তাৰ গৱেষণাৰ যোগেদি বাণিজ্যিক উপযোগিতাৰ সম্ভাৱনাসমূহ চিনাক্তকৰণ কৰিব পাৰে, জৈৰ জৰীপ আৰু জৈৰ উপযোগিতা সৃষ্টি, ভাৰতত প্ৰাপ্ত জৈৰ সম্পদৰ গৱেষণাৰ ফল অন্য ৰাষ্ট্ৰলৈ হস্তান্তৰ, ইত্যাদি বিভিন্ন বিষয়ত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষলৈ আবেদন জনাব লাগে আৰু প্ৰয়োজন বিশেষে আবেদন মাচুলো দিব লাগিব।
- (2) ধাৰা 6 ৰ উপধাৰা (1) ত উল্লেখ থকা অনুসৰি ভাৰতত থকা বা ভাৰতৰ বাহিৰত থকা কোনো ব্যক্তিয়ে পেটেন্টৰ বাবে আবেদন কৰিবলৈ বিচাৰিলে বা বৌদ্ধিক সম্পদৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে আবেদন কৰিলে

তেওঁলোকে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই অনুমোদন জনাবলৈ নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া আবেদন প্ৰ-পত্ৰ পূৰণ কৰি দিব লাগিব।

- (3) উপধাৰা (1) আৰু উপধাৰা (2)ৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই আবেদন পত্ৰ লাভ কৰিলে, প্ৰয়োজনীয় অনুসন্ধান আৰু বিচাৰ-বিবেচনাৰ পাছত আৰু প্ৰয়োজন বশতঃ বিশেষজ্ঞ সমিতিৰ লগত পৰামৰ্শ কৰাৰ পাছত এনে বিধি বিধানৰ আধাৰত আবেদন পত্ৰখনক চৰ্ত সাপেক্ষে অনুমোদন জনাব পাৰে, লগতে ৰয়েলটি (royalty) হিচাপে নিৰ্ধাৰিত পৰিমাণৰ মাচুল সংগ্ৰহ কৰিব পাৰে আৰু প্ৰয়োজন বিশেষে লিখিত কাৰণৰ আধাৰত আবেদন পত্ৰখন নাকচো কৰিব পাৰে।

তেনে কোনো আবেদন পত্ৰ নাকচ কৰাৰ আগতে আবেদনকাৰীক তেওঁৰ নিজৰ পক্ষৰ পৰা কথা ক'বলৈ সুযোগ দিয়া হয়। তেওঁৰ পক্ষৰ কথাখিনি শুনাৰ পাছতহে তেওঁৰ আবেদন পত্ৰখন নাকচ কৰিবলৈ আদেশ জাৰি কৰা হয়।

- (4) এই ধাৰাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই জনোৱা অনুমোদনৰ কথা ৰাজহুৱা জাননী ৰূপত প্ৰকাশ কৰে।

20. (1) ধাৰা 19 ৰ অধীনত অনুমোদন লাভ কৰা কোনো ব্যক্তিয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি অবিহনে কোনো জৈৰ সম্পদৰ হস্তান্তৰ বা তেনে সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ হস্তান্তৰ কৰিব নোৱাৰিব।
- (2) কোনো ব্যক্তিয়ে জৈৰ সম্পদ বা তাৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ হস্তান্তৰ কৰিবলৈ ইচ্ছুক হ'লে উপধাৰা (1) ৰ অধীনত থকা নিৰ্দেশনা অনুসৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ অনুমতি লাভ কৰিবলৈ আবেদন কৰিব লাগিব।
- (3) উপধাৰা (1)ৰ অধীনত তেনে কোনো আবেদন পত্ৰ লাভ কৰিলে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই প্ৰয়োজনীয় অনুসন্ধান আৰু বিচাৰ-বিবেচনাৰ পাছত আৰু প্ৰয়োজনবশতঃ বিশেষজ্ঞ সমিতিৰ লগত পৰামৰ্শ কৰাৰ পাছত এনে বিধি-বিধানৰ আধাৰত আবেদন পত্ৰখনক চৰ্ত সাপেক্ষে অনুমোদন জনাব পাৰে, লগতে ৰয়েলটি (royalty) হিচাপে নিৰ্ধাৰিত পৰিমাণৰ মাচুল সংগ্ৰহ কৰিব পাৰে আৰু প্ৰয়োজন বিশেষে

লিখিত কাৰণৰ আধাৰত আবেদন পত্ৰখন নাকচো কৰিব পাৰে।

তেনে কোনো আবেদনপত্ৰ নাকচ কৰাৰ আগতে আবেদনকাৰীক তেওঁৰ নিজৰ পক্ষৰ পৰা কথা ক'বলৈ সুযোগ দিয়া হয়। তেওঁৰ পক্ষৰ কথাখিনি শুনাৰ পাছতহে তেওঁৰ আবেদন পত্ৰখন নাকচ কৰিবলৈ আদেশ জাৰি কৰা হয়।

- (4) এই ধাৰাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই জনোৱা অনুমোদনৰ কথা ৰাজহুৱা জাননী ৰূপত প্ৰকাশ কৰে।
21. (1) ধাৰা 19 বা ধাৰা ১৯ ৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই অনুমোদন জনোৱাৰ সময়ত এইটো নিশ্চিত কৰে যাতে যি চৰ্ত আৰু নীতি-নিৰ্দেশনাৰ আধাৰত আবেদনপত্ৰই যি বিষয়ত অনুমোদন লাভ কৰিছে, সেই প্ৰসংগত উপলব্ধ হোৱা জৈৰ সম্পদসমূহৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা সা-সুবিধাসমূহ যাতে সম হাৰত ভাগ হয়, আবেদনকাৰী ব্যক্তিয়ে সহমত আৰু সহযোগিতাৰ আধাৰত স্থানীয় গোট আৰু লাভাৰ্থী (benefit claimers) সকলৰ লগত মিলি জৈৰ সম্পদৰ পৰা উৎপাদন হোৱা আনুষংগিক দ্ৰব্য (by-product) সেই জৈৰ সম্পদৰ লগত জড়িত ন ন উদ্ভাৱন আৰু প্ৰয়োগ, সিবিলাকৰ লগত জড়িত জ্ঞান আৰু ব্যৱহাৰিক প্ৰয়োগ, ইত্যাদি যাতে কামত খটুৱাব পাৰে তাৰ প্ৰতি দৃষ্টি দিব লাগে।
- (2) এই প্ৰসংগত, নিৰ্ধাৰিত বিধি-বিধান অনুসৰি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই সা-সুবিধা ভগাই লোৱাৰ ক্ষেত্ৰত নজৰ নীতি কাৰ্যকৰী কৰিব পাৰে আৰু সেই মতে লাভাৰ্থীসকলৰ মাজত সা-সুবিধা বিতৰণ কৰিব পাৰে-
- (a) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষক বৌদ্ধিক সম্পদৰ অধিকাৰৰ যুটীয়া মালিকীস্বত্ব প্ৰদান বা য'ত লাভাৰ্থীসমূহক চিনাক্ত কৰিব পৰা যায় তেন্তে তেওঁলোকক সেই যুটীয়া মালিকীস্বত্ব প্ৰদান কৰা হয়।
- (b) প্ৰযুক্তিৰ হস্তান্তৰ;
- (c) এনে অঞ্চলত উৎপাদন গোট, গৱেষণা আৰু উন্নয়নৰ গোটসমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে যাতে তাৰ যোগেদি সেই অচলত বসবাস কৰা লাভাৰ্থীসকলৰ জীৱন যাৱনৰ মানদণ্ড উন্নত হয়;

- (d) জৈৰ সম্পদৰ গৱেষণা আৰু উন্নয়ন, জৈৰ জৰীপ আৰু জৈৰ উপযোগিতা সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতীয় বিজ্ঞানীসকলৰ লগতে লাভাৰ্থী আৰু স্থানীয় লোক সকলকো একগোট কৰি মিলিত প্ৰয়াসত আগবঢ়োৱা;
- (e) লাভাৰ্থীসকলৰ উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত কামত অহাকৈ উদ্যোগী (venture) মূলধন পুঁজিৰ গঠন;
- (f) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই বিবেচনা কৰিলে লাভাৰ্থীসকলক আৰ্থিক ক্ষতিপূৰণ আৰু অন্যান্য অনা আৰ্থিক সুবিধা প্ৰদান।
- (3) সা-সুবিধাৰ বিভাজনৰ প্ৰসংগত যদি কিবা পৰিমাণৰ ধন বিচৰা হয় তেতিয়া ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই সেই ধনখিনি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিত জমা কৰিবলৈ আদেশ দিব;
- অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত যদিহে জৈৰ সম্পদবিধ বা জৈৰ সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞান কোনো বিশেষ ব্যক্তি বা ব্যক্তিৰ গোট বা অনুষ্ঠান এটাৰ পৰা আহৰণ কৰা হয়, তেন্তে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই সেই ধনৰাশি পোনে পোনে সেই বিশেষ ব্যক্তি বা ব্যক্তিৰ গোট বা অনুষ্ঠানক প্ৰদান কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিব পাৰে। এই ক্ষেত্ৰত কিবা বুজাবুজিৰ চৰ্ত থাকিলে সেই অনুসাৰে ধনৰাশিৰ হস্তান্তৰ হয়।
- (4) এই ধাৰাৰ ব্যৱস্থাৱলীৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি বিধি-ব্যৱস্থা আৰু নীতি-নিৰ্দেশনা প্ৰস্তুত কৰে।

অধ্যায় — 6

ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদ

22. (1) ৰাজ্য চৰকাৰে চৰকাৰী ঘোষণাপত্ৰত দিয়া জাননী মৰ্মে, ৰাজ্য চৰকাৰে দিয়া নিৰ্ধাৰিত তাৰিখ মৰ্মে এই আইনৰ অধীনত ৰাজ্যত এখন পৰিষদ গঠিত হ'ব যাৰ নাম হ'ব অসম ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদ।
- (2) এই ধাৰাত কোনো উল্লেখ নাথাকিলে কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ বাবে কোনো ধৰণৰ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদ গঠন কৰিব নোৱাৰি

আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।

যি কোনো এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই এই উপধাৰাৰ অধীন ইয়াৰ সমস্ত ক্ষমতা বা কোনো এক ক্ষমতা বা কাৰ্য কোনো এগৰাকী বা কেইবাগৰাকী বিশিষ্ট ব্যক্তিৰ হাতত অৰ্পণ কৰে। সেই ব্যক্তি বিশেষ বা ব্যক্তিৰ গোটটো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বাচি দিয়ে।

- (3) পৰিষদখন এটা স্থায়ী সংস্থা হ'ব আৰু ইয়াৰ নিজৰ চিল মোহৰ থাকিব। ইয়াৰ অধিকাৰৰ ভিতৰত থাকিব উভয় স্থাৰৰ আৰু অস্থাৰৰ সম্পত্তিৰ আহৰণ, নিয়ন্ত্ৰণ আৰু বিক্ৰী, চুক্তিনামা কৰা, পৰিষদে মোকৰ্দমা তৰিবও পাৰিব আৰু মোকৰ্দমাত পৰিবও পাৰে।
- (4) পৰিষদখনত থকা বিভিন্ন স্তৰৰ সদস্যসমূহ হৈছে -
 - (a) অধ্যক্ষ - তেওঁ ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিযুক্ত হ'ব। তেওঁ এনে এগৰাকী প্ৰতিষ্ঠিত ব্যক্তি হ'ব লাগিব যাৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাণ্ডাৰ শেষ হৈ নাযায় - সেই বিষয়ে গভীৰ জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতা থাকে। তদুপৰি তেওঁ এনে এগৰাকী ব্যক্তি হ'ব লাগিব যিয়ে জৈৰ সম্পদসমূহ কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে সেই বিষয়ৰ লগত জড়িত প্ৰশ্নসমূহৰ উচিত সমাধান দিব পাৰে।
 - (b) ৰাজ্য চৰকাৰে সৰ্বমুঠ পাঁচ গৰাকী পদেন সদস্য নিযুক্ত কৰিব পাৰে যিসকলে ৰাজ্যিক মন্ত্ৰী পৰিষদৰ
 - (c) বিশেষজ্ঞসকলৰ মাজৰ পৰা পাঁচ গৰাকীক নিযুক্ত কৰা হ'ব যি কেইগৰাকীৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ জৈৰ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাণ্ডাৰ শেষ নহয় সেই দিশসমূহৰ যথোচিত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতা আছে।
- (5) চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰত দিয়া জাননীৰ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদখনৰ

মুখ্য কাৰ্যালয় ক'ত হ'ব তাক ৰাজ্য চৰকাৰে নিৰ্ধাৰণ কৰি দিব।

23. ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কাৰ্যাৱলী হৈছে ক্ৰমে—

- (a) ৰাজ্য চৰকাৰক জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণৰ লগত জড়িত বিভিন্ন বিষয়ত পৰামৰ্শ দিব পাৰে, জৈৰ সম্পদৰ এনে ধৰণৰ ব্যৱহাৰ হ'ব লাগে যাতে ইয়াৰ ভাণ্ডাৰ শেষ হৈ নাযায় আৰু জৈৰ সম্পদসমূহক কামত লগোৱাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা লাভালাভৰ ভাগ যাতে সকলোৱে সম পৰিমাণে লাভ কৰিব পাৰে - সেই বিষয়ে পৰামৰ্শ দিব পাৰে;
- (b) ভাৰতীয় লোকে জৈৰ সম্পদৰ বাণিজ্যিক উপযোগিতা সৃষ্টি কৰা বা জৈৰ জৰীপ কৰাক লৈ নিৰ্ধাৰিত বিধি ব্যৱস্থাৰ আওতাত অনুমোদন জনোৱা কাৰ্য;
- (c) এই আইনৰ অধীনত সামৰা অন্যান্য কাৰ্যাৱলীকো কাৰ্যকৰী কৰা বা তেনে কোনো কাৰ্য যি ৰাজ্য চৰকাৰে সমাধা কৰিবলৈ নিৰ্দেশনা দিয়ে।

24. (1) ধাৰা 7 অনুসৰি কোনো ভাৰতীয় নাগৰিক বা ভাৰতত সংস্থা, সংগঠন বা প্ৰতিষ্ঠানে জৈৰ সম্পদসমূহক লৈজড়িত কিবা কাৰ্যত মনোনিৱেশ কৰিবলৈ ইচ্ছুক হ'লে পূৰ্ব অনুমতি ল'ব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত ৰাজ্য চৰকাৰে ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদক পালন কৰিবলৈ দিয়া নীতি-নিয়মসমূহৰ ভিত্তিত তেনে ইচ্ছুক ব্যক্তিয়ে কৰিব খোজা কামৰ বাবে অনুমতি লাভ কৰিব পাৰিব।
- (2) যদিহে এইটো ধাৰণা হয় যে আবেদনকাৰীৰ কাৰ্য জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণৰ বিৰুদ্ধে গৈছে বা জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত অনিষ্টকাৰী পদক্ষেপৰূপে বিবেচিত হয়, তেতিয়া উপধাৰা (1) ৰ অধীনত পোৱা ইংগিত মৰ্মে ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে সংশ্লিষ্ট স্থানীয় গোটসমূহৰ লগত কৰা পৰামৰ্শ মৰ্মে আৰু অনুসন্ধানৰ পাছত তেনে আবেদনপত্ৰত উল্লেখ থকা কাৰ্য কৰাতো নিষেধ বা বাধ্য-বাধকতা প্ৰদানেৰে সীমাবদ্ধ কৰি দিব পাৰে যাতে তেনে কাৰ্যৰ ফলত জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত সকাৰাত্মক পদক্ষেপসমূহ বিঘ্নিত নহয় তেনে কোনো আবেদনপত্ৰ নাকচ কৰাৰ আগতে আবেদনকাৰীক তেওঁৰ নিজৰ পক্ষৰ পৰা কথা ক'বলৈ সুযোগ দিয়া হয়। তেওঁৰ পক্ষৰ কথাখিনি শুনাৰ পাছতহে তেওঁৰ আবেদনপত্ৰখন নাকচ কৰিবলৈ আদেশ জাৰি কৰা হয়।
- (3) উপধাৰা (1) ত উল্লেখ কৰা প্ৰসংগ লৈ দৃষ্টিলৈ অহা কোনো তথ্য

গোপনে ৰখা হয়। পৰৱৰ্তী সময়ত তেনে তথ্য উদ্দেশ্যবশতঃ হওক অথবা সাধাৰণভাৱেও হওক সংশ্লিষ্ট বিষয়ৰ লগত জড়িত থকা ব্যক্তিৰ আগত প্ৰকাশ কৰিব পৰা যায়।

25. ধাৰা 1 ৰ পৰা 17 লৈ থকা নিৰ্দেশাৱলী ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য হ'ব আৰু তলত উল্লেখ কৰা সালসলনিসমূহ কাৰ্যকৰী হ'ব। যথা
- কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰলৈ দিয়া নিৰ্দেশসমূহ ৰাজ্য চৰকাৰৰ ক্ষেত্ৰতো একে ৰূপত প্ৰযোজ্য হ'ব;
 - ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষলৈ দিয়া নিৰ্দেশসমূহ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য হ'ব;
 - ভাৰতবৰ্ষৰ একত্ৰিত নিধিলৈ দিয়া নিৰ্দেশাৱলী ৰাজ্যৰ একত্ৰিত নিধিৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য হ'ব।

অধ্যায় — 7

ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ বিত্ত, হিচাপ আৰু হিচাপ পৰীক্ষা

26. এই নিমিত্তে, সংসদে খৰচি মাৰি সকলো দিশ বুজি উঠাৰ পাছত আইন প্ৰণয়ন কৰিলে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে অনুদান হিচাপে বা ঋণ হিচাপে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষক ইয়াৰ আওতাত অহা কাৰ্যাৱলী সুচাৰুৰূপে সম্পাদন কৰিবলৈ ধনৰ যোগান ধৰে।
27. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজি নামৰ পুঁজি এটা গঠন কৰা হ'ব আৰু তাত জমা হ'ব—
- ধাৰা 26 ৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষলৈ আগবঢ়োৱা যিকোনো অনুদান বা ঋণ;
 - এই আইনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই লাভ কৰা সকলো ধৰণৰ মাচুল (charges) আৰু ৰয়েলাটি (royalties);
 - কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে অন্যান্য উৎসৰ পৰা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষলৈ আগবঢ়োৱা ধন
- (2) পুঁজিসমূহ তলত উল্লেখ কৰা ক্ষেত্ৰসমূহত কামত লগোৱা হয়—

- লাভাৰ্থীসকলৰ উপকাৰত অহাকৈ ধন কল্যাণকামী ক্ষেত্ৰলৈ সৰবৰাহ কৰা;
 - সেই অঞ্চলসমূহৰ উন্নয়ন আৰু জৈৰ সম্পদসমূহৰ সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়ন য'ৰ পৰা জৈৰ সম্পদ আৰু জৈৰ সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞান লাভ কৰিব পৰা যায়;
 - স্থানীয় গোটসমূহৰ লগত কৰা পৰামৰ্শ মৰ্মে শাখা (b)ত উল্লিখিত অঞ্চলসমূহৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন।
28. প্ৰত্যেকটো বিত্ত বৰ্ষৰ ধাৰ্য কৰা তাৰিখত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ ওচৰত পূৰ্বৱৰ্তী বিত্ত বৰ্ষত সম্পাদিত হোৱা ইয়াৰ কাৰ্যকলাপৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিব লাগিব। এই প্ৰতিবেদনত হিচাপ পৰীক্ষকৰ মতামত সহ সমুদায় হিচাপৰ পৰীক্ষিত প্ৰতিলিপি থাকিব লাগিব।
29. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই ভাৰতৰ মহালেখ পৰীক্ষকৰ পৰামৰ্শ লৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নিৰ্দেশত্ৰমে শুদ্ধ হিচাপ আৰু অন্যান্য আনুষংগিক খতিয়ান (records) সঠিক ৰূপত (ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজি আৰু হিচাপৰ লগতে অন্যান্য খতিয়ানসমূহ) প্ৰস্তুত কৰি এক বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক অৰ্পণ কৰিব লাগে।
- (2) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ হিচাপসমূহ ভাৰতৰ মহালেখা পৰীক্ষকে তেওঁৰ সুবিধা অনুসৰি পৰীক্ষা কৰিব। এনে হিচাপ পৰীক্ষণৰ লগত জড়িত ব্যয়সমূহ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই বহন কৰিব আৰু সেই ধন মহালেখা পৰীক্ষাকলৈ আগবঢ়াব।
- (3) ভাৰতৰ মহালেখ পৰীক্ষকে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ হিচাপসমূহ পৰীক্ষা কৰিবলৈ অন্য ব্যক্তিক নিযুক্ত কৰিব পাৰে। তেনে ব্যক্তিয়েও মহা গাণনিকৰ দৰে সম অধিকাৰ, সুযোগ-সুবিধা আৰু কৰ্তৃত্বৰ অধিকাৰী হয়। যিহেতু মহালেখা পৰীক্ষকে চৰকাৰী হিচাপ পৰীক্ষণৰ লগত জড়িত, সেয়েহে তেওঁ হিচাপ পৰীক্ষা কৰোঁতে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ যিকোনো কাৰ্যালয় পৰ্যবেক্ষণ কৰিবলৈ যাব পাৰে অথবা প্ৰয়োজনবশতঃ কৰ্তৃপক্ষই ছপা কৰা গ্ৰন্থ বা পুস্তিকা, হিচাপ, হিচাপ পৰীক্ষণৰ লগত জড়িত ভাউচাৰ (voucher), অন্যান্য নথি-পত্ৰ আৰু কাগজ-পত্ৰ পৰীক্ষা কৰি চাব পাৰে।

- (4) এইদৰে ভাৰতৰ মহালেখা পৰীক্ষকে প্ৰস্তুত কৰা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ হিচাপসমূহ বা তেওঁ নিযুক্ত কৰা অন্য ব্যক্তিয়ে কৰা হিচাপসমূহ হিচাপ পৰীক্ষণৰ পাছত বাহ্যিক হিচাপ পৰীক্ষণৰ প্ৰতিবেদনসহ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰলৈ প্ৰেৰণ কৰা হয়।
30. মহালেখা পৰীক্ষকৰ পৰা লাভ সেই বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন আৰু হিচাপ পৰীক্ষণৰ প্ৰতিবেদন প্ৰাপ্তিৰ পিছতেই তাক সংসদৰ আটাইকেইখন সদনৰ মজিয়াত দাখিল কৰে।

অধ্যায় – 8

ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ বিত্ত, হিচাপ আৰু হিচাপ পৰীক্ষা

31. এই নিমিত্তে, ৰাজ্য বিধান সভাই খৰচি মাৰি সকলো দিশ বুজি উঠাৰ পাছত আইন প্ৰণয়ন কৰিলে ৰাজ্য চৰকাৰে ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদক ইয়াৰ আওতাত অহা কাৰ্যাৱলী সূচাৰূপে সম্পাদন কৰিবলৈ ধনৰ যোগান ধৰে।
32. (1) ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজি নামৰ পুঁজি এটা গঠন কৰা হ'ব আৰু তাত জমা হ'ব—
- (a) ধাৰা 31 ৰ অধীনত ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদলৈ আগবঢ়োৱা যিকোনো অনুদান বা ঋণ;
- (b) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই আগবঢ়োৱা অনুদান বা ঋণ;
- (c) ৰাজ্য চৰকাৰৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে অন্যান্য উৎসৰ পৰা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদলৈ আগবঢ়োৱা ধন।
- (2) পুঁজিসমূহ তলত উল্লেখ কৰা ক্ষেত্ৰসমূহত কামত লগোৱা হ'ব।
- (a) ঐতিহ্যমণ্ডিত স্থানসমূহৰ ব্যৱস্থাপনা আৰু সংৰক্ষণ,
- (b) ধাৰা 37 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত আৰ্থিকভাৱে লোকচানৰ সন্মুখীন হোৱা লোকসকলৰ পুনঃসংস্থাপন আৰু তেওঁলোকক ক্ষতিপূৰণ প্ৰদান;
- (c) জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়ন,
- (d) স্থানীয় গোটসমূহৰ লগত কৰা পৰামৰ্শ মৰ্মে ধাৰা 24 ত উল্লিখিত সেই অঞ্চলসমূহৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন য'ৰ পৰা জৈৰ

- সম্পদ আৰু জৈৰ সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞান লাভ কৰিব পৰা যায়;
- (e) এই আইনৰ অধীনত পালনীয় দায়িত্ব আৰু কৰণীয় কৰ্তব্যসমূহ সম্পাদন কৰোঁতে পুঁজিৰ ধন ব্যয় কৰা হয়।
33. প্ৰত্যেকটো বিত্ত বৰ্ষত ধাৰ্য কৰা তাৰিখত ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে ৰাজ্য চৰকাৰৰ ওচৰত পূৰ্বৱৰ্তী বিত্ত বৰ্ষত সম্পাদিত হোৱা ইয়াৰ কাৰ্যকলাপৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিব লাগিব।
34. ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে ৰাজ্যৰ মহাগাণনিকৰ পৰামৰ্শ লৈ ৰাজ্য চৰকাৰৰ নিৰ্দেশ ক্ৰমে শুদ্ধ হিচাপ আৰু অন্যান্য আনুষংগিক খতিয়ান সঠিক ৰূপত প্ৰস্তুত কৰি এক বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন ৰাজ্য চৰকাৰক অপৰ্ণ কৰিব লাগে।
35. মহাগাণনিকৰ পৰা লাভ কৰা সেই বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন প্ৰাপ্তিৰ পিছতেই ৰাজ্য চৰকাৰে সেই প্ৰতিবেদন ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ মজিয়াত দাখিল কৰে।

অধ্যায় – 9

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ কৰ্তব্যসমূহ

36. (1) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত কৌশল, আঁচনি আৰু কাৰ্যসূচীৰ প্ৰস্তুতি আৰু কাৰ্যকৰীকৰণত মনোনিবেশ কৰে যাতে জৈৰ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত উপাদানসমূহৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ হয় যে ইয়াৰ ভাঙাৰ শেষ হৈ নাযায়, ইয়াৰ সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়ন হয়। তদুপৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এনে ধৰণৰ পদক্ষেপ হাতত ল'ব লাগে যাতে জৈৰ সম্পদত সমৃদ্ধ অঞ্চলসমূহৰ চিনাক্তকৰণ আৰু নিৰীক্ষণ হয়, পূৰ্বৰ বা স্বাভাৱিক স্থানত থকা আৰু পূৰ্বৰ বা স্বাভাৱিক স্থানত নথকা জৈৰ সম্পদসমূহৰ উন্নয়ন, জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণ, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত বিষয়ৰ গৱেষণা, প্ৰশিক্ষণ আৰু জনতাৰ মাজত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সম্পৰ্কে জাগৰণ সৃষ্টি কৰিবলৈ হাতত লোৱা শিক্ষামূলক অভিযানসমূহ ফলৱৰ্তী কৰিবলৈ উৎসাহ আৰু উদগণিমূলক পুৰস্কাৰ আগবঢ়াব লাগে।
- (2) যেতিয়া কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এইটো উপলব্ধি কৰে - কোনো বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ

জৈৱ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত সম্পদ, জৈৱ সম্পদ আৰু সিৰোৰ যি স্থানত পোৱা যায়, সেই স্থানসমূহ যদি কিবা হানি-বিঘিনি হয়, তাৰ পৰা প্ৰয়োজনতকৈ অধিক সম্পদ নিষ্কাশণ কৰা হয় বা তেনে স্থানৰ উচিত ৰক্ষণাবেক্ষণ নহয়, তেনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰলৈ নিৰ্দেশনা জাৰি কৰি তেনে স্থান আৰু সম্পদৰ উন্নয়নৰ বাবে পদক্ষেপ ল'বলৈ আদেশ দিব পাৰে; প্ৰয়োজন বিশেষে ৰাজ্য চৰকাৰক তেনে উন্নয়নমূলক কাৰ্য সম্পাদন কৰিবলৈ কাৰিকৰী বা অন্যান্য দিশৰ সহযোগিতা আগবঢ়ায়।

- (3) সংহত আঁচনি, কাৰ্যসূচী আৰু নীতিৰ আধাৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিবেচনা কৰিলে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, উন্নয়ন, ইয়াৰ সম্পদৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে ইয়াৰ ভাঙৰ শেষ হৈ নাযায়, ইত্যাদি দিশসমূহ সংশ্লিষ্ট খণ্ড বা বিভিন্ন খণ্ডৰ সংযুতিৰ মাধ্যমেৰে উন্নয়নমূলক পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব লাগে।
- (4) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিবেচনা কৰিলে তেনে ক্ষেত্ৰত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে যেতিয়া—
 - (i) কোনো প্ৰকল্পৰ কাৰ্যকৰীকৰণে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ ওপৰত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে বুলি যদি শংকা ঘনীভূত হয়, তেতিয়া কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে তেনে কু-প্ৰভাৱৰ পৰিমাণ কমাবলৈকে হওক অথবা তেনে পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ নহ'বলৈকে হওক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সময় সাপেক্ষ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। তদুপৰি তেনে ক্ষেত্ৰত পৰিস্থিতিৰ মূল্যায়নৰ বাবে যদি সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰো সহযোগিতা প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰে তেন্তে ৰাইজৰ সহযোগিতা ল'ব লাগিব।
 - (ii) জৈৱ প্ৰযুক্তিৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা পৰিৱৰ্তিত ৰূপ প্ৰাপ্ত জীৱিত প্ৰাণীয়ে জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, তাৰ ব্যৱহাৰ আৰু মানুহৰ স্বাস্থ্যত যাতে কোনো প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ নেপেলাই, তেনে সান্তব্য বিপদৰ কথা চিন্তা কৰি তেনে জৈৱ প্ৰযুক্তিৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত কিছু নিয়ন্ত্ৰণমূলক ব্যৱস্থা আৰু উপযুক্ত পৰিচালনাৰ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰিব লাগিব।
- (5) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৱ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই দিয়া নীতি-নিৰ্দেশনাক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সন্মান জনাই জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত স্থানীয় ৰাইজৰ ব্যৱহাৰিক

জ্ঞান আৰু তত্ত্বগত জ্ঞানক সংৰক্ষণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে স্থানীয়, ৰাজ্যিক বা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়তেই হওক, এনে ধৰণৰ জ্ঞানৰ পঞ্জীয়ন কৰাৰ লগতে সেই জ্ঞানৰ যথাযথ ৰক্ষণাবেক্ষণ, সংৰক্ষণ, সুৰক্ষা আৰু বিশিষ্ট প্ৰজাতিৰ জৈৱ সম্পদ বা জৈৱ চক্ৰৰ সুৰক্ষা সুনিশ্চিত কৰিব লাগিব।

ব্যাখ্যা : এই ধাৰাত থকা

- (a) “অস্থানিক স্থানত থকা জৈৱ সম্পদৰ সংৰক্ষণ (Ex situ conservation)ৰ অৰ্থ হৈছে সেইবিলাক জৈৱ বৈচিত্ৰ্য যুক্ত সম্পদ যিবিলাক তাৰ স্বাভাৱিক বাসস্থানৰ বাহিৰত অৱস্থিত
 - (b) “স্বাভাৱিক স্থানত থকা জৈৱ সম্পদৰ সংৰক্ষণ (in situ conservation)ৰ অৰ্থ হৈছে পৰিস্থিতি তন্ত্ৰসমূহ আৰু স্বাভাৱিক স্থানসমূহ সংৰক্ষণ আৰু স্বাভাৱিক উদ্ভৱ স্থানত থকা বিকাশক্ষম জৈৱ প্ৰজাতিসমূহৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ আৰু উদ্ধাৰ কাৰ্য। এই কথাষাৰ সেইসমূহ প্ৰজাতিৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য হ'ব যিবিলাক প্ৰজাতিক সিবিলাকৰ স্বাভাৱিক স্থানত কৰাৰ দৰে ঘৰুৱা পৰিবেশত সিবিলাকৰ বিশিষ্ট গুণৰাজি বিকশিত কৰা হয়।
37. (1) সমসাময়িক সময়ছোৱাত প্ৰচলিত কোনো আইনৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভংগী গ্ৰহণ নকৰাকৈ, ৰাজ্য চৰকাৰে, সময়ে সময়ে, স্থানীয় গোটসমূহৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি এই বিশেষ আইনখনৰ অধীনত পৰা কোনো জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰে সমৃদ্ধ অঞ্চলক জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ ঐতিহ্যময় স্থান হিচাপে চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰৰ মাজেদি ঘোষণা কৰিব পাৰে।
 - (2) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সহযোগিতাত ৰাজ্য চৰকাৰে সকলোবিলাক জৈৱ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত ঐতিহ্যময় স্থানৰ পৰিচালনা আৰু সংৰক্ষণৰ বাবে নীতি-নিৰ্দেশনা কৰিব পাৰে।
 - (3) চৰকাৰে জাৰি কৰা এনে নীতি-নিৰ্দেশনাৰ দ্বাৰা যদি কোনো লোক আৰ্থিকভাৱে ক্ষতিগ্ৰস্ত হয় তেনে লোক বা জন সমুদায়ৰ পুনঃ সংস্থাপন বা আৰ্থিক ক্ষতিপূৰণ কৰিবলৈ বিভিন্ন আঁচনি গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
38. সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সমসাময়িক

সময়ছোৱাত প্ৰচলিত থকা আইনৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ নকৰাকৈ, সময়ে সময়ে, অদূৰ ভৱিষ্যতে লুপ্তপ্ৰায় হ'ব ধৰা বা লুপ্ত হোৱাৰ সম্ভাৱনা থকা জৈৰ প্ৰজাতিক সংকটাপন্ন প্ৰজাতি হিচাপে চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰৰ যোগেদি ঘোষণা কৰিব পাৰে। সেই মতে চৰকাৰে তেনে সংকটাপন্ন জৈৰ প্ৰজাতিৰ উপযুক্ত ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে সেইসমূহৰ 'পুনঃ সংস্থাপন' (rehabilitation) আৰু প্ৰয়োজন বিশেষে বিভিন্ন কামত লগা সেই প্ৰজাতিসমূহ সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত বাধা-নিষেধ আৰোপ বা সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত নিয়ন্ত্ৰিত পদক্ষেপ জাৰি কৰিব পাৰে।

39. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ লগত কৰা পৰামৰ্শ মৰ্মে বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ জৈৰ সম্পদসমূহৰ ভাণ্ডাৰৰ উপযুক্ত ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে বিভিন্ন অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান মনোনীত কৰিব পাৰে।
- (2) সেই মনোনীত অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানসমূহে সিবিলাকৰ জিম্মাত ৰখা জৈৰ সম্পদসমূহৰ নমুনা সমূহো সুৰক্ষিত অৱস্থাত ৰাখে।
- (3) যদি কোনো ব্যক্তিয়ে কিবা নতুন জৈৰ উপাদান আৱিষ্কাৰ কৰে, তেন্তে জৈৰ সম্পদসমূহ সিবিলাক অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ জিম্মাত থাকে, তেওঁলোকৰ হাতত সেই আৱিষ্কাৰ প্ৰদান কৰিব লাগে।
40. এই আইনৰ আওতাত নপৰা যিকোনো বস্তু আৰু লগতে সেইসমূহ জৈৰ সম্পদ সিবিলাক উপভোক্তা দ্ৰব্য (commodity) হিচাপে ব্যৱহৃত হয়, সেই সমূহক ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ লগত কৰা পৰামৰ্শ অনুসৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য আইনৰ আওতাত নপৰে বুলি চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰৰ যোগেদি জননী জাৰি কৰে।

অধ্যায় — 10

জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনাৰ সমিতিসমূহ

41. (1) প্ৰতিটো স্থানীয় গোটে নিজৰ নিজৰ অঞ্চলত একোটা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতি গঠন কৰিব লাগে যাতে তাৰ যোগেদি জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণৰ প্ৰসাৰ, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগ যাতে

ইয়াৰ ভাণ্ডাৰ শেষ হৈ নাযায় আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ তথ্য লিপিবদ্ধ কৰিব পৰা হয়। ইয়াৰ লগত জৈৰ সম্পদৰ প্ৰকৃত বাসভূমিৰ সংৰক্ষণ, ভূমি ভাগৰ বিশিষ্টতা থলুৱা প্ৰজাতি আৰু কাল্টিভাৰ (cultivar) ৰ সংৰক্ষণ, ঘৰচীয়া কৰা জীৱ-জন্তুৰ বংশ বৃদ্ধি আৰু সিবিলাকৰ সংৰক্ষণ, জীৱাণুৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ ক্ৰমানুসৰি লিপিবদ্ধকৰণ।

ব্যাখ্যা - এই উপধাৰাৰ প্ৰসংগত,

- (a) 'Cultivar' ৰ অৰ্থ হৈছে এবিধ বিশেষ প্ৰজাতিৰ উদ্ভিদ যাক বিশেষভাৱে কৃষি কাৰ্যৰ বাবে উৎপাদন আৰু বৰ্তাই ৰখা হৈছে;
- (b) 'Folk variety' অৰ্থাৎ থলুৱা প্ৰজাতি হৈছে কৃষিৰ যোগেদি উৎপাদন কৰা এবিধ উদ্ভিদৰ প্ৰজাতি যাক কৃষকসকলে নিজৰ ভিতৰতে বিকশিত কৰি উৎপাদন কৰিছে;
- (c) 'Landrace' অৰ্থাৎ লেণ্ডৰেচৰ অৰ্থ হৈছে আদিম কাল্টিভাৰ যাক প্ৰাচীন কালৰ কৃষকসকল আৰু তেওঁলোকৰ বংশধৰসকলে উৎপাদন কৰিছিল।
- (2) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতিৰ ন্যায্য পৰিসীমাৰ ভিতৰত উৎপন্ন হোৱা জৈৰ সম্পদ আৰু তেনে সম্পদৰ লগত জড়িত জ্ঞানৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ আৰু ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদসমূহে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতিসমূহৰ লগত আলোচনা কৰিব।
- (3) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতিসমূহে ইয়াৰ অধিকাৰৰ ভিতৰত পৰা অঞ্চলসমূহৰ পৰা কোনো ব্যক্তিয়ে বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰৰ বাবে জৈৰ সম্পদ আহৰণ কৰিবলৈ বা সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ইচ্ছুক হ'লে তেনে সমিতিয়ে তেনে ব্যক্তিক ধাৰ্য কৰা কৰ দিবলৈ বাধ্য কৰিব পাৰে।

অধ্যায় — 11

স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজি

42. এই নিমিত্তে, ৰাজ্যিক বিধান সভাই খৰচি মাৰি সকলো দিশ বুজি উঠাৰ পাছত আইন প্ৰণয়ন কৰিলে ৰাজ্য চৰকাৰে স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিক ইয়াৰ অধীনৰ কাৰ্যাৱলী সূচাৰূপে সম্পাদন কৰিবলৈ অনুদান বা ঋণ হিচাপে ধনৰ যোগান ধৰে।
43. (1) ৰাজ্য চৰকাৰৰ জাননী মৰ্মে যিবিলাক অঞ্চলত স্বায়ত্ত শাসিত অনুষ্ঠানৰ উপস্থিতি আছে, তেনেবিলাক অঞ্চলত স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজি গঠন কৰা হ'ব আৰু তাত জমা হ'ব—
- (a) ধাৰা 42 ৰ অধীনত আগবঢ়োৱা অনুদান আৰু ঋণ;
- (b) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই আগবঢ়োৱা যিকোনো অনুদান অথবা ঋণ;
- (c) ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে আগবঢ়োৱা যিকোনো অনুদান বা ঋণ;
- (d) ধাৰা 41 ৰ উপধাৰা (3) ৰ অধীনত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতিসমূহে লাভ কৰা মাচুল;
- (e) ৰাজ্য চৰকাৰৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে অন্যান্য উৎসৰ পৰা স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিয়ে লাভ কৰা ধন।
44. (1) উপধাৰা (2) ত উল্লেখ থকা নিৰ্দেশাৱলী অনুসৰি স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিয়ে ৰাজ্য চৰকাৰে নিৰ্ধাৰণ কৰি দিয়া আধাৰত পুঁজিৰ পৰিচালনা, সুৰক্ষা আৰু ক'ত ক'ত পুঁজিৰ বিনিয়োগ কৰিব তাক স্থিৰ কৰে।
- (2) সংশ্লিষ্ট স্থানীয় গোটেৰ পৰিচালনাৰ ভিতৰত পৰা জৈৰ বৈচিত্ৰ্যযুক্ত অঞ্চলসমূহৰ সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়নৰ বাবে সেই পুঁজিৰ ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে।

সংশ্লিষ্ট অঞ্চলৰ জনসমুদায়ৰ উন্নয়ন আৰু কল্যাণৰ বাবে পুঁজিত ব্যৱহাৰ হ'ব লাগে, কিয়নো, তেওঁলোকৰ কল্যাণৰ লগতে সেই

অঞ্চলৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণৰ ওতঃপ্ৰোত অবিৰত সম্পৰ্ক আছে।

45. প্ৰত্যেকটো বিভূ বৰ্ষত ধাৰ্য কৰা তাৰিখত স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিৰ দায়িত্বত থকা মূল ব্যক্তি গৰাকীয়ে সংশ্লিষ্ট স্থানীয় গোটক পূৰ্বৱৰ্তী বিভূ বৰ্ষত সম্পাদিত হোৱা ইয়াৰ কাৰ্যকলাপৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিব লাগিব।
46. স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিৰ দায়িত্বত থকা মূল ব্যক্তিগৰাকীয়ে ৰাজ্যৰ মহাগাণনিকৰ পৰামৰ্শ লৈ নিৰ্দিষ্ট তাৰিখৰ ভিতৰত পৰীক্ষিত হোৱা হিচাপ আৰু হিচাপ পৰীক্ষক গৰাকীৰ প্ৰতিবেদন সংশ্লিষ্ট স্থানীয় গোটেৰ হাতত অৰ্পণ কৰিব লাগে।
47. ধাৰা (4) ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত প্ৰত্যেকটো স্থানীয় গোটে গঠন কৰা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিচালনা সমিতিয়ে সংশ্লিষ্ট স্থানীয় গোটেৰ কৰ্তৃপক্ষৰ অধীনত থকা অঞ্চলটোৰ উপায়ুক্ত গৰাকীৰ হাতত সমিতিৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন আৰু হিচাপ পৰীক্ষণ হোৱা হিচাপ দাখিল কৰিব লাগিব।

অধ্যায়—12

বিবিধ বিষয়

48. (1) কোনো পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ নকৰাকৈ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই জৈৰ বৈচিত্ৰ্য আইনৰ কোনো দফা আইনখনৰ পৰা কৰ্তন কৰিলেও আইনৰ অধীনত কৰ্তৃপক্ষই চলোৱা কাৰ্যাৱলী আৰু পালন কৰা দায়িত্বৰ প্ৰসংগত কৰ্তন কৰা সেই নীতিৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰে :
এই উপধাৰাৰ অধীনত কোনো নিৰ্দেশ জাৰি কৰাৰ আগতে, সম্ভৱ স্থলত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষক ইয়াৰ মতামত ব্যক্ত কৰিবলৈ সুবিধা দিব লাগে।
- (2) নীতি নিৰ্ধাৰণৰ পত্ৰই হওক বা অন্য কিবা কাৰণেই হওক, সকলো ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত।
49. (1) কোনো পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ নকৰাকৈ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য আইনৰ কোনো দফা আইনখনৰ পৰা কৰ্তন কৰা হ'লেও, এই আইনৰ অধীনত কৰ্তৃপক্ষই চলোৱা কাৰ্যাৱলী আৰু পালন কৰা দায়িত্বৰ প্ৰসংগত ৰাজ্য চৰকাৰে লিখিতভাৱে নীতি সম্পৰ্কীয় কিবা প্ৰশ্ন কৰিলে তাৰ উত্তৰ দিয়াটো বাধ্যতামূলক :

এই উপধাৰাৰ অধীনত কোনো নিৰ্দেশ জাৰি কৰা আগতে, সম্ভৱ স্থলত ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদক ইয়াক মতামত ব্যক্ত কৰিবলৈ সুবিধা দিব লাগে।

- (2) নীতি নিৰ্ধাৰণৰ প্ৰশ্নই হওক বা অন্য কিবা কাৰণেই হওক, সকলো ক্ষেত্ৰত ৰাজ্য চৰকাৰৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত।
50. (1) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ আৰু ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ মাজত কিবা বিবাদ লাগিলে কৰ্তৃপক্ষ অথবা পৰিষদে নিৰ্দিষ্ট সময়সীমাৰ ভিতৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক আপিল (appeal) কৰিব পাৰে।
- (2) প্ৰত্যেকটো আপিল কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে উপধাৰা (1) ত দিয়া নিৰ্দেশনাৰ অনুৰূপ হ'ব লাগিব।
- (3) আপিলৰ নিষ্পত্তিও কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে দিয়া নিৰ্দেশনাৰ অনুৰূপ হ'ব লাগিব।
- (4) আপিল নিষ্পত্তিৰ আগতে উভয় পক্ষক নিজৰ মতামত ব্যক্ত কৰিবলৈ সুবিধা দিয়া হয়। বিভিন্ন ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদসমূহৰ মাজত যদি কিবা কাৰণত বিবাদৰ উদ্ভৱ হয়, তেনে ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিবাদ নিষ্পত্তিৰ ভাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ হাতত অৰ্পণ কৰে।
- (5) উপধাৰা (4)ৰ অধীনত কোনো বিবাদৰ ৰায় দিবলগীয়া হ'লে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই স্বাভাৱিক ন্যায়ৰ পদ্ধতি অনুসৰণ কৰিব আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নিৰ্দেশাৱলী মানি চলিব।
- (6) এই ধাৰাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই নিজৰ দায়িত্ব পালনৰ সময়ত কেতবোৰ বিশেষ ক্ষেত্ৰত code of civil procedure, 1908 ৰ অধীনত অসামৰিক বিচাৰালয়ক প্ৰদান কৰা ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিব। সেই বিশেষ ক্ষেত্ৰসমূহ হৈছে—
- (a) যিকোনো ব্যক্তিক চমন জাৰি কৰি তেওঁক উপস্থিত হ'বলৈ বাধ্য কৰা আৰু শপতনামা পাঠ কৰোৱাই তেওঁক পৰীক্ষা কৰা;
- (b) তথ্যৰ উদ্ভাৱন আৰু তাক দাখিলকৰণ;
- (c) শপতনামা বা হলপনামাৰ সাক্ষ্য বা প্ৰমাণ গ্ৰহণ;
- (d) সাক্ষী বা তথ্যৰ পৰীক্ষাৰ বাবে আয়োগ গঠন;

- (e) ইয়াৰ সিদ্ধান্তসমূহৰ পুনৰীক্ষণ;
- (f) কোনো আবেদনপত্ৰক ত্ৰুটিপূৰ্ণ বা একপক্ষীয় বুলি গণ্য কৰি তাক বৰ্খাস্ত কৰা;
- (g) কোনো বৰ্খাস্ত কৰা আবেদন পত্ৰ বা ইয়াৰ দ্বাৰা গৃহীত হোৱা কোনো নিৰ্দেশনা একপক্ষীয় বুলি বিবেচনা কৰি তাক একাধৰীয়া কৈ থোৱা;
- (h) নিৰ্দেশিত হোৱা অন্য যিকোনো বিষয়।
- (7) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ প্ৰত্যেকটো কাৰ্যবিৱৰণী (proceeding) ধাৰা 193 আৰু ধাৰা 228 ৰ অধীনত আইনসম্মত বিবেচিত হ'ব আৰু ধাৰা 196, ভাৰতীয় দণ্ডবিধি আইন অনুসৰি বৈধ হ'ব। সেইদৰে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষক ধাৰা 195 ৰ অধীনত আৰু Code of Criminal Procedure, 1973 ৰ অধ্যায় XXVI ৰ অধীনত দেৱানী আদালত (Civil court) হিচাপে বিবেচিত হ'ব।
51. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ আৰু ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ সকলো সদস্য, বিষয়া আৰু অন্যান্য কৰ্মচাৰীয়ে এই আইনখনৰ অধীনত কৰ্তব্যত নিয়োজিত ৰৈহ থাকিলে ভাৰতীয় দণ্ডবিধি আইনৰ ধাৰা 21 অনুসৰি তেওঁলোক চৰকাৰী কৰ্মচাৰী (Government Servant) হিচাপে বিবেচিত হ'ব।
52. এই আইনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা কোনো ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে সা-সুবিধা ভাগ কৰি দিয়া প্ৰসংগতেই হওক বা অন্য কিবা নিৰ্দেশক লৈ যদি কোনো ব্যক্তি সন্তুষ্ট নহয় তেন্তে তেনে ব্যক্তিয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে তেওঁলৈ পঠিওৱা নিৰ্দেশপত্ৰ পোৱাৰ দিনাৰ পৰা ত্ৰিশ দিনৰ ভিতৰত উচ্চ ন্যায়ালয়ত আপিল কৰিব লাগিব : যদি উচ্চ ন্যায়ালয়ে এইটো বিবেচনা কৰে যে আপিলকাৰী ব্যক্তিগৰাকীক উপযুক্ত কাৰণ দৰ্শাবলৈ প্ৰয়োজনীয় সময় দিয়া হোৱা নাই, তেতিয়াহ'লে তেনে আবেদনকাৰীক সময় বঢ়াই ষাঠি দিনৰ সময় দিয়া হয়। কিন্তু তাতকৈ অধিক সময় দিয়া নহয়।
53. এই আইনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কোনো নিৰ্দেশ বা লাভালাভৰ ভাগ-বতোৱাৰা বিষয়ক সিদ্ধান্ত; অথবা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কোনো

সিদ্ধান্ত বা নিৰ্দেশৰ বিৰুদ্ধে উচ্চ ন্যায়ালয়ত আপিল কৰিলে, সেই সিদ্ধান্ত বা নিৰ্দেশো সেই ন্যায়ালয়ে জাৰি কৰা কোনো ডিক্ৰি (Decree) ৰ দৰেই ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষৰ কোনো বিষয়া বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ বিষয়া বা উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ পঞ্জীয়কে বিতৰণ কৰা প্ৰমাণ পত্ৰ আকাৰত হ'ব।

ব্যাখ্যা — এই ধাৰাটো আৰু তাৰ লগতে ধাৰা গুচৰ নিৰ্দেশাৱলীৰ ক্ষেত্ৰতো “ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদ” শব্দকেইটাই সেই ব্যক্তি বা ব্যক্তিৰ গোটক সামৰে যাৰ হাতত ধাৰা চৰ উপধাৰা (2) দফাৰ অধীনত কাৰ্যপৰিচালনাৰ ক্ষমতা অৰ্পণ কৰা হৈছে। তদুপৰি এই ধাৰাৰ অধীনত এনে ব্যক্তি বা ব্যক্তিৰ গোটৰ লগত জড়িত প্ৰমাণপত্ৰ সংশ্লিষ্ট বিষয় অনুসৰি (as the case may be) কোনো বিশেষ ব্যক্তি বা ব্যক্তিৰ গোট বিতৰণ কৰিব পাৰিব।

54. কল্যাণমূলক দৃষ্টিভঙ্গীৰ বিবেচনাৰে এই আইনৰ অধীনত কোনো নীতি-নিয়ম, নিয়ন্ত্ৰণমূলক পদক্ষেপ আদি গ্ৰহণ কৰিলে কোনেও তেনে বিষয়লৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, ৰাজ্য চৰকাৰ, কেন্দ্ৰীয় বা ৰাজ্য চৰকাৰৰ কোনো বিষয়া, ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কোনো সদস্য, বিষয়া বা কৰ্মচাৰীৰ বিৰুদ্ধে কোনো মোকদ্দমা, অভিযোগনামা বা আইনগত কাৰ্য ব্যৱস্থা তৰিব বা গ্ৰহণ কৰিবলৈ আবেদন কৰিব নোৱাৰে।

55. (1) যদি কোনোবাই ধাৰা 3 বা ধাৰা 4 বা ধাৰা 6 ৰ অধীনত থকা নীতি-নিৰ্দেশাৱলী লংঘন কৰে বা লংঘন কৰিবলৈ কাৰোবাক প্ৰৰোচিত কৰে, তেতিয়াহ'লে তেনে লংঘনকাৰী বা প্ৰৰোচক ব্যক্তিক পাঁচ বছৰলৈকে কাৰাদণ্ড দিয়াৰ বিধান আছে। অথবা তেনে আইন লংঘনকাৰী ব্যক্তিয়ে দহ লাখ টকা পৰ্যন্ত জৰিমাণা ভৰিব লাগিব। যদিহে তেনে ব্যক্তিয়ে কৰা ক্ষয়-ক্ষতিৰ পৰিমাণ দহ লাখতকৈ অধিক হয় তেতিয়াহ'লে সেই জৰিমাণা ক্ষয়-ক্ষতিৰ পৰিমাণৰ সমান হ'ব অথবা কাৰাদণ্ড আৰু জৰিমাণা উভয় হ'ব।

(2) যদি কোনো ব্যক্তিয়ে ধাৰা (7) বা ধাৰা (24) ৰ ধাৰা (2) ৰ অধীনত কোনো নীতি-নিৰ্দেশাৱলী লংঘন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে বা কাৰোবাক তেনে কৰিবলৈ প্ৰৰোচিত কৰে তেন্তে আইন লংঘনকাৰী বা প্ৰৰোচক ব্যক্তিক তিনি বছৰলৈকে কাৰাদণ্ড দিব পাৰে বা পাঁচ লাখ টকা পৰ্যন্ত জৰিমাণা বিহিব পাৰে অথবা কাৰাদণ্ড আৰু জৰিমাণা দুয়োটা ভোগ কৰিব লাগিব।

56. যদি কোনো ব্যক্তিয়ে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, ৰাজ্য চৰকাৰ, ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষ বা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ কোনো নিৰ্দেশ বা বিধি-ব্যৱস্থা লংঘন কৰে বা কাৰোবাক তেনে কৰিবলৈ প্ৰৰোচিত কৰে আৰু যদিহে তেনে অপৰাধৰ বাবে আইনখনত কোনো বিধিবদ্ধ হোৱা শাস্তি নাথাকে, তেনে ক্ষেত্ৰত তেনে ব্যক্তিক এক লাখ টকা পৰ্যন্ত জৰিমাণা বিহিব পাৰে। তেওঁ তেনে অপৰাধ দ্বিতীয়বাৰ কৰিলে জৰিমাণা দুই লাখ টকালৈ বৃদ্ধি পাব আৰু যদিহে তেওঁ তেনে অপৰাধ বাৰে বাৰে কৰি থাকে তেতিয়াহ'লে প্ৰত্যেক দিনে অতিৰিক্ত জৰিমাণাসহ দুই লাখ টকালৈকে হৈ থাকিব।

57. (1) এই আইনৰ অধীনত কোনো এটা কোম্পানীয়ে যদি অপৰাধ সংঘটিত কৰে বা আইন লংঘন কৰা কোনো কামত জড়িত হয়, তেতিয়া সেই সময়ছোৱাত যিগৰাকী ব্যক্তিয়ে কোম্পানীটোৰ কাৰ্যাৱলী পৰিচালনা কৰে বা যি ব্যক্তি সংশ্লিষ্ট কোম্পানীটোৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ হয় তেওঁকেই দোষী বুলি বিবেচনা কৰা হয়। তেওঁ অজ্ঞতাৰশতঃ হওক বা তেনে অপৰাধ বা আইন লংঘনকাৰী কাৰ্য সংঘটিত হোৱাতো নিজৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰি বন্ধ কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে দোষী সাব্যস্ত হয়।

(2) এই উপধাৰা (1) ত নিৰ্দেশনা নাথাকিলেও যদিহে এই আইনৰ অধীনত কোনোবা কোম্পানীয়ে কিবা অপৰাধ বা আইন লংঘনকাৰী কাৰ্য সংঘটিত কৰে আৰু এইটো প্ৰমাণিত হয় যে সেই অপৰাধ বা আইন লংঘনকাৰী কাৰ্য সংঘটিত হোৱাত কোম্পানীৰ কোনো পৰিচালক, সচিব বা অন্য কোনো বিষয়াৰ সন্মতি, মৌন সন্মতি থাকে তেতিয়া তেনে বিষয়া বা কৰ্মচাৰী দোষী সাব্যস্ত হয়, তেওঁৰ বিৰুদ্ধে ন্যায়িক কাৰ্যব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হয় আৰু সেই অনুৰূপে তেওঁৰ শাস্তি হয়।

ব্যাখ্যা — এই ধাৰাৰ নীতি-নিৰ্দেশনাৰ ক্ষেত্ৰত

- (a) ‘Company’ অৰ্থাৎ কোম্পানী বুলিলে কোনো সংঘবদ্ধ গোট বুজায়। ইয়াত কোনো ফাৰ্ম (Firm) বা ব্যক্তিৰ নিৰ্দিষ্ট কিছুমান গোটক বুজায়।
- (b) ‘Director’ অৰ্থাৎ ফাৰ্ম বা সংঘবদ্ধ গোটৰ লগত জড়িত ব্যক্তিৰ অৰ্থ হৈছে সেই বিশেষ ফাৰ্মৰ লগত যুক্ত অংশীদাৰ।

58. এই আইনৰ অধীনত সংঘটিত হোৱা অপৰাধসমূহ অপৰাধ হিচাপে স্বীকৃত হোৱাৰ লগতে জামিনবিহীন অপৰাধ।

59. এই আইনৰ বিধি-নিৰ্দেশাৱলী চলিত সময়ৰ বন আৰু বন্য প্ৰাণীৰ লগত জড়িত অন্যান্য আইনৰ লগত জড়িত অতিৰিক্ত আইন হ'ব। ইয়াৰ গুৰুত্বও অন্যান্য আইনৰ সমানেই হ'ব।
60. এই আইনৰ অধীনত কোনো বিধি-নিৰ্দেশনা বা কোনো নিয়ম, নিয়ন্ত্ৰণমূলক ব্যৱস্থা বা নিৰ্দেশৰ সম্পাদনাক কেন্দ্ৰ কৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ৰাজ্য চৰকাৰক নিৰ্দেশনা-পৰামৰ্শ দিব পাৰে।
61. তলত উল্লেখ কৰা ব্যক্তি, গোট বা প্ৰতিষ্ঠান কৰা অভিযোগৰ বাহিৰে এই আইনৰ অধীনত সংঘটিত হোৱা কোনো অপৰাধক কোনো ন্যায়ালয়ে বিবেচনাৰ বাবে স্বীকাৰ নকৰে—
- (a) সেই চৰকাৰখনে এই ক্ষেত্ৰত কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ বা কোনো কৰ্তৃত্বশীল বিষয়া; বা
- (b) যিকোনো লাভাৰ্থী যিগৰাকীয়ে এনে অপৰাধৰ প্ৰসংগ আগত ৰাখি বিহিত নিয়ম অনুসৰি ত্ৰিশ দিনৰ ভিতৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ বা কৰ্তৃত্বশীল বা কৰ্তৃত্বশীল বিষয়াক অভিযোগ দাখিল কৰাৰ মানসেৰে জাননী দিয়ে।
62. (1) এই আইনৰ উদ্দেশ্যসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰত জাননী দি নীতি-নিয়ম প্ৰস্তুত কৰিব পাৰে।
- (2) নিশ্চিত কৰ্তৃত্বৰ সাৰ্বজনীনতাৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ নকৰাকৈ আৰু বিশেষভাৱে তলত উল্লেখ কৰা সকলো বা যিকোনো বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰত এই নিয়মসমূহ প্ৰযোজ্য হ'ব। যেনে—
- (a) ধাৰা 7 ৰ অধীনত অধ্যক্ষ আৰু সদস্যসকলৰ কাৰ্যকালৰ ম্যাদ আৰু অন্যান্য চৰ্তাৱলী;
- (b) ধাৰা 10 ৰ অধীনত অধ্যক্ষ গৰাকীৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী;
- (c) ধাৰা 12 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত আলোচনাসমূহৰ সংঘটিত হোৱা কাৰ্য-নিৰ্বাহক কাৰ্যপ্ৰণালী;
- (d) ধাৰা 19 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত আবেদনৰ প্ৰকাৰ আৰু মাচুল প্ৰদান যাতে বিভিন্ন কাৰ্যাৱলী সম্পাদন কৰিব পাৰি;
- (e) ধাৰা 19 ৰ উপধাৰা (2) ৰ অধীনত এখন আবেদন পত্ৰৰ প্ৰকাৰ আৰু লিখাৰ নিয়ম;
- (f) ধাৰা 20 ৰ উপধাৰা (2) ৰ অধীনত জৈৰ সম্পদ বা জৈৰ সম্পদৰ

জ্ঞানৰ লগত জড়িত তথ্যৰ হস্তান্তৰ লগত জড়িত আবেদন পত্ৰৰ প্ৰকাৰ আৰু হস্তান্তৰৰ পদ্ধতি;

- (g) ধাৰা 24 ৰ অধীনত জমা দিবলগীয়া প্ৰ-পত্ৰ য'ত প্ৰত্যেকটো বিভৱৰ্ষত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰিব লাগে আৰু নিৰ্ধাৰিত তাৰিখৰ ভিতৰত ই হিচাপ পৰীক্ষকৰ প্ৰতিবেদনসহ পৰীক্ষিত হোৱা হিচাপৰ প্ৰতিলিপি দাখিল কৰিব লাগে;
- (h) ধাৰা 29 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত প্ৰস্তুত কৰিবলগীয়া প্ৰ-পত্ৰ য'ত হিচাপৰ বাৰ্ষিক খতিয়ান থাকিব;
- (i) ধাৰা 50 ৰ অধীনত নিৰ্ধাৰিত সময়ত ভিতৰত পূৰণ কৰিবলগীয়া প্ৰ-পত্ৰ য'ত আপিল কৰা হয়, আপিল নিষ্পত্তিৰ কাৰ্য-প্ৰণালীৰ বিৱৰণ থাকে আৰু বিচাৰকে দিয়া ৰায়ৰ কাৰ্য-প্ৰণালীৰ বিৱৰণ থাকে;
- (j) ধাৰা 50 ৰ উপধাৰা (6) ৰ শাখা (h) ৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই অতিৰিক্ত ভাৱে অসামৰিক ন্যায়ালয়ৰ দৰে নিজৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে;
- (k) ধাৰা 50 ৰ শাখা (b) ৰ অধীনত জাননী দিয়াৰ অধিকাৰ;
- (l) অন্যান্য যি কোনো বিষয় যি বিধি-নিয়মৰ অধীনত নিৰ্দেশনা হিচাপে প্ৰস্তুত কৰা হয়।
- (3) এই আইনৰ অধীনত প্ৰস্তাৱিত নিয়ন্ত্ৰণমূলক ব্যৱস্থা তথা এই বিশেষ ধাৰাৰ অধীনত প্ৰস্তুত কৰা প্ৰত্যেকটো বিধি নিয়ম সংসদৰ উভয় সদনৰ অধিবেশনৰ কালছোৱাত সংসদত উত্থাপন কৰিব লাগে। অধিবেশন ত্ৰিশ দিনীয়া হয় আৰু ইয়াৰ কাম-কাজ এটা বৈঠক বা দুটা বা ততোধিক বৈঠকৰ পাছত সামৰা হয়। সংসদৰ অধিবেশনৰ প্ৰথম বৈঠকত ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা প্ৰস্তাৱসমূহ উত্থাপিত নহ'লে পৰৱৰ্তী বৈঠকসমূহৰ সময়ছোৱাত সেয়া উত্থাপন কৰিব লাগে। সেই মতে সংসদৰ অধিবেশন সমাপ্ত হোৱাৰ আগতে উত্থাপিত প্ৰস্তাৱসমূহ চালি-জাৰি চাই উভয় সদনে বিধি-নিয়ম বা নিয়ন্ত্ৰণমূলক ব্যৱস্থাসমূহ কিছু পৰিমাণে সংশোধন কৰি তাক গৃহীত কৰে অথবা কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কোনো সংশোধন নঘটোৱাকৈয়েই গৃহীত কৰে। সেই অনুসৰি গৃহীত প্ৰস্তাৱসমূহ পৰৱৰ্তী সময়ত কাৰ্যকৰী হয়। অৱশ্যে তেনে সংশোধন বা বদকৰণ কাৰ্য পক্ষপাতশূন্য হ'ব লাগিব যাতে সেই বিধি-নিয়ম বা নিয়ন্ত্ৰণমূলক

- ব্যৱস্থাৰ আধাৰত পূৰ্বে গৃহীত কোনো বৈধ ক্ষেত্ৰ যাতে প্ৰভাৱিত নহয়।
63. (1) এই আইনখনৰ উদ্দেশ্য আৰু লক্ষ্যসমূহ যাতে কাৰ্যকৰী হয়, তাৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰে চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰৰ যোগেদি জাননী দি কিছুমান নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰি দিব পাৰে।
- (2) নিশ্চিত কৰ্তৃত্বৰ সাৰ্বজনীনতাৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্বমূলক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ নকৰাকৈ আৰু বিশেষভাৱে তলত উল্লেখ কৰা সকলো বা যিকোনো বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰত এই নিয়মসমূহ প্ৰযোজ্য হ'ব। যেন —
- (a) ধাৰা 23 ৰ শাখা (c) ৰ অধীনত ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদে পালন কৰিবলগীয়া অন্যান্য কাৰ্য;
- (b) ধাৰা 24 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত পূৰ্বৱৰ্তী ইঙ্গিত (prior intimation) দিয়া প্ৰ-পত্ৰ;
- (c) ধাৰা 33 ৰ অধীনত সেইখন প্ৰ-পত্ৰ য'ত আৰু প্ৰত্যেকটো বিত্ত বৰ্ষৰ সেইটো সময় যেতিয়া বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰা হয়;
- (d) ধাৰা 34 ৰ অধীনত ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰিষদৰ হিচাপসমূহৰ পৰীক্ষণ আৰু তাক সংৰক্ষণ কৰা প্ৰণালী তথা নিৰ্ধাৰিত তাৰিখৰ ভিতৰত হিচাপ পৰীক্ষকৰ প্ৰতিবেদনসহ হিচাপৰ পৰীক্ষিত প্ৰতিলিপিৰ দাখিলকৰণ;
- (e) ধাৰা 37 ৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় ঐতিহ্যপূৰ্ণ স্থানসমূহৰ পৰিচালনা আৰু সংৰক্ষণ;
- (f) ধাৰা 44 ৰ উপধাৰা (1) ৰ অধীনত স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিসমূহৰ পৰিচালনা আৰু ৰক্ষণাবেক্ষণ তথা তেনে পুঁজিসমূহ প্ৰয়োগ হোৱা কাৰ্যক্ষেত্ৰসমূহ আৰু উদ্দেশ্য;
- (g) ধাৰা 45 ৰ অধীনত বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদনৰ ৰূপ আৰু প্ৰত্যেকটো বিত্ত বৰ্ষত তেনে প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰা সময়;
- (h) ধাৰা 46 ৰ অধীনত স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পুঁজিৰ হিচাপসমূহৰ পৰীক্ষণ আৰু তাক নিৰ্ধাৰিত তাৰিখৰ ভিতৰত হিচাপ পৰীক্ষকৰ প্ৰতিবেদনসহ হিচাপৰ পৰীক্ষিত প্ৰতিলিপিৰ দাখিলকৰণ;
- (i) বিশেষভাৱে উনুকিওৱা যিকোনো বিষয়;
- (j) এই ধাৰাৰ অধীনত প্ৰস্তাৱিত প্ৰত্যেকটো বিধি-নিয়ম ৰাজ্য চৰকাৰে ইয়াক প্ৰস্তুত কৰাৰ পাছতে ৰাজ্যিক বিধান সভাৰ দুয়োটা সদন বা

ৰাজ্য বিশেষে এখনীয়া সদনত উত্থাপন কৰিব লাগিব।

64. ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কৰ্তৃপক্ষই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰা আগতীয়া অনুমতি লৈ চৰকাৰী ঘোষণা পত্ৰত কৰা জাননী মৰ্মে এই আইনৰ বিধি-ব্যৱস্থালী কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ নিয়ন্ত্ৰণমূলক কাৰ্যব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
65. (1) যদিহে এই আইনৰ কোনো বিধি-ব্যৱস্থা কাৰ্যকৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত জটিলতাৰ সৃষ্টি হয়, তেতিয়াহ'লে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নিৰ্দেশ জাৰি কৰি এই আইনৰ অধীনস্থ বিধি-ব্যৱস্থা কাৰ্যকৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া জটিলতা দূৰ কৰিব পাৰে;
- এনে নিৰ্দেশ তেতিয়াহে কাৰ্যকৰী হ'ব যেতিয়া এই আইনখন গৃহীত হোৱাৰ দুবছৰৰ ভিতৰত তেনে নিৰ্দেশ জাৰি কৰা হয়।
- (2) এই ধাৰাৰ অধীনত প্ৰস্তাৱিত প্ৰত্যেকটো নিৰ্দেশ সংসদৰ প্ৰতিখন সদনত নিৰ্দেশটো প্ৰস্তাৱ আকাৰে গঢ় লোৱাৰ ঠিক পিছতেই উত্থাপিত হ'ব লাগিব।

□ □ □

অসম চৰকাৰ
পৰিৱেশ আৰু বন বিভাগ
অধিসূচনা
২৪ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০১০

নং এফ আৰ এন ৫৭/২০০৫/১৮৭.- জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ ৰ ধাৰা ৬৩ ৰ (২০০৩ ৰ কেন্দ্ৰীয় অধিনিয়ম ১৮) দ্বাৰা অপৰিত ক্ষমতাৰ প্ৰয়োগ কৰাত অসম চৰকাৰে ইয়াৰ দ্বাৰা নিম্ন লিখিত নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে, অৰ্থাৎ :

১। সংক্ষিপ্ত নাম আৰু প্ৰাৰম্ভ—

- (১) “এই নিয়মাৱলী” অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়ম, ২০১০ বুলি অভিহিত হ'ব।
- (২) এইবোৰ চৰকাৰী ৰাজপত্ৰত সেইবোৰৰ প্ৰকাশকৰণৰ তাৰিখৰ পৰা বলবৎ হ'ব।

২। পৰিভাষা—

এই নিয়মাৱলীত, প্ৰসঙ্গত অন্যথা অপেক্ষিত নহ'লে :

- (ক) “অধিনিয়ম” মানে ভাৰত চৰকাৰৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ (২০০৩ৰ কেন্দ্ৰীয় অধিনিয়ম, ১৮) ;
- (খ) “প্ৰাধিকাৰ” মানে অধিনিয়মৰ ধাৰা ৮ৰ অধীনত গঠিত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰ ;
- (গ) “বোৰ্ড” মানে অধিনিয়ম ধাৰা ২২ৰ অধীনত স্থাপিত অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড ;
- (ঘ) “জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি” মানে অধিনিয়মৰ ধাৰা ৪১ৰ উপধাৰা (১)ৰ অধীনত স্থানীয় নিকায়াৰ দ্বাৰা গঠিত কমিটি ;
- (ঙ) “অধ্যক্ষ” মানে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষ ;
- (চ) “মাচুল” এই নিয়মাৱলীৰ অনুসূচীত নিৰ্দিষ্ট কোনো মাচুল ;
- (ছ) “প্ৰ-পত্ৰ” মানে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়ম, ২০১০ত সংলগ্ন কৰা প্ৰ-পত্ৰ ;
- (জ) “চৰকাৰ” মানে অসম চৰকাৰ ;

- (ঝ) “সদস্য” মানে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড এজন সদস্য আৰু ই বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষক অন্তৰ্ভুক্ত কৰে ;
- (ঞ) “ধাৰা” মানে এই অধিনিয়মৰ ধাৰাসমূহ ;
- (ট) “নিয়ম” মানে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়মাৱলী ২০১০ ;
- (ঠ) “সচিব” মানে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড পূৰ্ণকালীন সচিব ;
- (ড) “অনুসূচীত” মানে নিয়মাৱলী সংলগ্ন কৰা অনুসূচী ;
- (ঢ) “বৰ্ষ” মানে এপ্ৰিল মাহৰ প্ৰথম দিনৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা বিত্তীয় বছৰ ;
- (ণ) এই নিয়মাৱলীত ব্যৱহৃত হোৱা কিন্তু আৰু এই অধিনিয়মত পৰিভাষিত নোহোৱা আৰু এই অধিনিয়মত পৰিভাষিত হোৱা শব্দ আৰু অভিব্যক্তি সমূহ এই অধিনিয়মত এইবোৰলৈ ক্ৰমান্বয়ে আৰোপিত কৰাৰ দৰে অৰ্থ হ'ব।

৩। অধ্যক্ষৰ বাছনি আৰু নিযুক্তিৰ ৰীতি :

- (১) বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষক অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিযুক্তি দিয়া হ'ব ;
- (২) উপ-নিয়ম (১)ৰ অধীনত অধ্যক্ষৰ প্ৰত্যেক নিযুক্তি অন্য সেৱাৰ পৰা বা বাহিৰা সেৱাৰ পৰা প্ৰতি নিযুক্তি দিয়া হ'ব। যদিহে নিযুক্তিটো প্ৰতিনিযুক্তিৰ যোগেদি হয়, আবেদকজন অসম চৰকাৰৰ অতিৰিক্ত মুখ্য সচিবৰ পদমৰ্যাদা নিম্নতৰ নহ'ব। যদিহে নিযুক্তি বাহিৰা সেৱাৰ পৰা হয়, অধ্যক্ষৰ সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ আৰু সমতায়ুক্ত লাভাংশ সম্পৰ্কৰ বিষয়ত যথোচিত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতা থকা সুপ্ৰসিদ্ধ বিজ্ঞানী হ'ব। নিযুক্তিটো, অসম চৰকাৰৰ মুখ্য সচিব মূৰব্বীৰ নেতৃত্বত কোনো তিনিজনীয়া অন্বেষণ সমিতিৰ অনুমোদনত কৰা হ'ব।

৪। অধ্যক্ষৰ পদাবধি :

- (১) বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষই তিনি বছৰৰ এটা অৱধিৰ বাবে পদধাৰণ কৰিব আৰু পুনঃ নিযুক্তিৰ বাবে যোগ্য হ'ব। পৰন্তু কোনো অধ্যক্ষই তেওঁৰ ৬৫ বছৰ হোৱাৰ পিছত পদধাৰণ নকৰিব।
- (২) অধ্যক্ষই অসম চৰকাৰলৈ কমেও এমাহৰ লিখিত জাননী দি তেওঁৰ পদৰ পৰা পদত্যাগ কৰিব পাৰে।

৫। অধ্যক্ষৰ বেতন, ভাত্তা আৰু আন সেৱাৰ চৰ্তাৱলী :

- (১) অধ্যক্ষই, অসম চৰকাৰে সময়ে সময়ে অৱধাৰিত কৰা দৰে এটা নিৰ্ধাৰিত বেতন পাবলৈ হুকদাৰ হ'ব। যদিহে, এজন অৱসৰ প্ৰাপ্তি ব্যক্তি এজন অধ্যক্ষৰূপে নিয়োজিত হয় তেওঁৰ বেতন আৰু ভাত্তা, এনে ব্যক্তিসকললৈ প্ৰযোজ্য হোৱাৰ দৰে অসম চৰকাৰৰ আদেশৰ অনুসৰণত নিৰ্ধাৰিত কৰা হ'ব।
- (২) অধ্যক্ষই, অসম চৰকাৰে সময়ে সময়ে অৱধাৰিত কৰা দৰে এনে ভাত্তা, ছুটী, ভৱিষ্যনিধি, আবাসিক স্থান আৰু আন পদসূচক সুবিধালৈ হুকদাৰ হ'ব।

৬। বে-চৰকাৰী সকলৰ মনোনয়ন, পদাৱধি, ভাত্তা ইত্যাদি :

- (১) বোৰ্ডৰ ৫ (পাঁচ) জন বে-চৰকাৰী সদস্য থাকিব।
- (২) জৈৰ সম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ, জৈৰ সম্পদৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ আৰু সমতায়ুক্ত লাভাংশ সম্পৰ্কিত বিষয়সমূহৰ সৈতে জড়িত হোৱা বিভিন্ন জৈৰ ক্ষেত্ৰত দক্ষ ব্যক্তিসকলৰ মাজৰ পৰা বে-চৰকাৰী সদস্যসকলক অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা মনোনীত কৰা হ'ব।
- (৩) বোৰ্ডৰ প্ৰত্যেক বে-চৰকাৰী সদস্যই চৰকাৰী ৰাজপত্ৰত তেওঁৰ নিযুক্তিৰ প্ৰকাশনৰ তাৰিখৰ পৰা এবাৰ এবাৰকৈ তিনি বছৰৰ অনধিক এটা অৱধিৰ বাবে পদধাৰণ কৰিব।
- (৪) বোৰ্ডৰ প্ৰত্যেক বে-চৰকাৰী সদস্যই ৰাজ্য চৰকাৰৰ প্ৰথম শ্ৰেণী পদাধিকাৰীলৈ গ্ৰহণযোগ্য হোৱাৰ দৰে প্ৰত্যেক দিনত ৫০০.০০ টকা হাৰত উপবেশিত (sitting) ভাত্তা, ভ্ৰমণ ভাত্তা আৰু আন ভাত্তা সমূহলৈ হুকদাৰ হ'ব।

৭। বে-চৰকাৰী সদস্যসকলৰ পদৰিক্তিবোৰ পূৰণ কৰা :

- (১) বোৰ্ডৰ এজন বে-চৰকাৰী সদস্যই চৰকাৰলৈ তেওঁৰ নিজ হস্তাক্ষেৰে লিখিত ভাৱে এখন জাননী দি যিকোনো সময়ত তেওঁৰ পদৰ পৰা পদত্যাগ কৰিব পাৰে আৰু চৰকাৰৰ দ্বাৰা তেওঁৰ পদত্যাগ পত্ৰ গ্ৰহণ কৰা পৰ্য্যন্ত পদত থাকিব।

- (২) বোৰ্ডত হোৱা কোনো আকস্মিক পদৰিক্তি, নতুন নিযুক্তিৰ দ্বাৰা পূৰণ কৰা হ'ব আৰু এনেদৰে নিয়োজিত ব্যক্তিজনে, সদস্যজনৰ অৱধিৰ কেৱল অৱশিষ্ট অংশৰ বাবে পদ ধাৰণ কৰিব যাৰ স্থানত তেওঁ নিয়োজিত হৈছিল।

৮। বোৰ্ডৰ সদস্যক অপসাৰণ :

বোৰ্ডৰ কোনো সদস্যক, চৰকাৰৰ দ্বাৰা সম্যক আৰু সমূচিত অনুসন্ধান নকৰাকৈ আৰু তেওঁক শুনানীৰ এটা যুক্তি সঙ্গত সুবিধা নিদিয়াকৈ এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ১১ ত বৰ্ণিত কাৰণ সমূহৰ ওপৰত পদৰ পৰা অপসাৰণ নকৰিব।

৯। পদেন সদস্য আৰু বিশেষ আমন্ত্ৰিত ব্যক্তিৰ নিযুক্তি :

১। পদেন সদস্য :

- (১) পাঁচজন পদেন সদস্যক, ৰাজ্য চৰকাৰৰ সংশ্লিষ্ট বিভাগ সমূহৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিযুক্তি দিয়া হ'ব।
- (২) অসম চৰকাৰৰ পৰিবেশ আৰু বন বিভাগৰ মুখ্য সচিব /আয়ুক্ত আৰু সচিব,
- (৩) অসম চৰকাৰ, কৃষি বিভাগৰ মুখ্য সচিব /আয়ুক্ত আৰু সচিব,
- (৪) অসম চৰকাৰৰ বন, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ মুখ্য সংৰক্ষক,
- (৫) অসম চৰকাৰৰ কৃষি বিভাগৰ সঞ্চালক,
- (৬) অসম চৰকাৰৰ মীন বিভাগৰ সঞ্চালক।

২। বিশেষ নিমন্ত্ৰিত ব্যক্তি :

বোৰ্ড সভাত নিম্নলিখিত বিশেষ নিমন্ত্ৰিত ব্যক্তি সকলক ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা মনোনীত কৰা হ'ব।

- (১) অসম চৰকাৰৰ বিত্ত বিভাগৰ প্ৰধান সচিব / আয়ুক্ত আৰু সচিব,
- (২) অসম চৰকাৰৰ পশু পালন আৰু পশু চিকিৎসা বিভাগ আয়ুক্ত আৰু সচিব।

১০। বোৰ্ডৰ মুখ্য কাৰ্যালয় :

- (১) বোৰ্ডৰ মুখ্য কাৰ্যালয় গুৱাহাটীত অৱস্থিত হ'ব।

১১। বোৰ্ডৰ সচিব :

- (১) ৰাজ্যিক বন বিভাগত মুখ্য বন সংৰক্ষকৰ পদমৰ্যাদাৰ বোৰ্ডৰ এজন সচিব থাকিব যিজনক, চৰকাৰৰ পূৰ্ব অনুমোদন সহ প্ৰতিনিয়ুক্তিত বোৰ্ডৰ দ্বাৰা নিয়োজিত কৰা হ'ব ;
- (২) সচিবজন, বোৰ্ডৰ কাৰ্যসমূহৰ সুদক্ষ নিৰ্বাহন, সভা আহ্বান কৰা, কৰ্যবাহী ইত্যাদিৰ নথি-পত্ৰ সংৰক্ষণ কৰাৰ বাবে দায়ী হ'ব ;
- (৩) সচিবজন বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষৰ মার্গদৰ্শনৰ অধীনত বোৰ্ডৰ বিভিন্ন কাৰ্যক্রমৰ অধীনত বিভিন্ন কাৰ্যকলাপৰ প্ৰয়োগৰ বাবে দায়ী হ'ব ;
- (৪) সচিবজনে, বোৰ্ডৰ পৰা সময়ে সময়ে তেওঁলৈ আৰোপিত কৰা দৰে এনে ক্ষমতা কাৰ্যকৰি কৰিব আৰু এনে আন কৃত্যবোৰ সম্পাদন কৰিব;
- (৫) সচিবৰ সেৱাৰ নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলী, চৰকাৰে নিয়মাৱলীৰ দ্বাৰা অৱধাৰিত কৰিব।

১২। বোৰ্ডৰ সভা :

- (১) বোৰ্ড, অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা নিশ্চিত কৰা দৰে বোৰ্ডৰ মুখ্য কাৰ্যালয়ত বা কোনো স্থানত তিনিমাহৰ এটা বিৰতিত এবছৰত কমেও চাৰিবাৰকৈ বহিব ;
- (২) অধ্যক্ষই, বোৰ্ডৰ পাঁচজন সদস্যৰ অনধিকৰ পৰা এটা লিখিত অনুৰোধৰ ওপৰত বা অসম চৰকাৰৰ নিৰ্দেশনাৰ ওপৰত, বোৰ্ডৰ এখন বিশেষ সভা আহ্বান কৰিব ;
- (৩) সভাখন অধ্যক্ষৰ বা এই মৰ্মে তেওঁৰ দ্বাৰা প্ৰাধিকৃত কোনো আন পদাধিকাৰীৰ স্বাক্ষৰেৰে জাননী দ্বাৰা আহ্বান কৰিব, যিয়ে, বাৰ্তাবাহকৰ দ্বাৰা বা পঞ্জীভুক্ত ডাকৰ দ্বাৰা বা কোনো আন ৰীতিত অস্তিম্ভ জ্ঞাত বসবাস বা ব্যৱসায়ৰ স্থানত বোৰ্ডৰ প্ৰত্যেক সদস্যলৈ জাননী সুৰক্ষিতভাৱে প্ৰদান কৰিব যেনেদৰে এই বিষয়ৰ পৰিস্থিতিত তেওঁ উচিত বুলি ভাবে ;
- (৪) সদস্য সকলক, অনুষ্ঠিত হ'ব লগীয়া এনে সভাৰ উদ্দেশ্য, সময় আৰু স্থানক বিনিৰ্দিষ্ট কৰি এখন সাধাৰণ সভা অনুষ্ঠিত কৰাৰ বাবে কমেও পোন্ধৰ দিনৰ জাননী দিব আৰু এখন বিশেষ সভা অনুষ্ঠিত কৰাৰ বাবে তিনিদিনৰ জাননী দিব ;

- (৫) প্ৰত্যেক সভা, অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা আৰু তেওঁৰ বা তাইৰ অনুপস্থিতিত, তেওঁলোকৰ মাজৰ পৰা উপস্থিত থকা সদস্য সমূহৰ দ্বাৰা নিৰ্বাচিত কৰা এজন পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা সভাপতিত্ব কৰা হ'ব ;
- (৬) এখন সভাত বোৰ্ডৰ সিদ্ধান্ত, যদি প্ৰয়োজন হয়, উপস্থিত সদস্যৰ সাধাৰণ সংখ্যা গৰিষ্ঠতাৰ আৰু ভোট দানৰ দ্বাৰা লোৱা হ'ব আৰু অধ্যক্ষ বা তেওঁৰ বা তাইৰ অনুপস্থিতিত সভাপতিত্ব কৰা সদস্যজনৰ এটা দ্বিতীয়ক বা নিৰ্ণায়ক ভোট থাকিব ;
- (৭) প্ৰত্যেক সদস্যৰ এটা ভোট থাকিব ;
- (৮) বোৰ্ডৰ প্ৰত্যেক সভাত খুল, পাঁচজন হ'ব ;
- (৯) কোনো সদস্যই এখন সভাৰ বিবেচনাৰ বাবে কোনো বিষয় প্ৰেৰণ কৰিবলৈ হকদাৰ নহ'ব, যি বিষয়ত, তেওঁক / তাইক স্ববিবেকানুসাৰে অধ্যক্ষক এনে কৰিবলৈ তেওঁ / তাইক অনুমতি নিদিয়া পৰ্য্যন্ত তেওঁ / তাইক দহ দিনৰ এখন লিখিত জাননী নিদিয়।

১৩। প্ৰচলনৰ দ্বাৰা জৰুৰী বিষয়সমূহৰ নিষ্পত্তি :

বোৰ্ডে কাগজপত্ৰ প্ৰচলন দ্বাৰা জৰুৰী বিষয়সমূহ নিষ্পত্তি কৰিব পাৰে, যদিহে অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা এনেদৰে ইচ্ছা কৰে, এনেদৰে প্ৰণীত সকলো প্ৰস্তাৱ আৰু সিদ্ধান্ত সমূহ দৃঢ়কৰণৰ বাবে বোৰ্ডৰ পৰৱৰ্তী সভাত প্ৰতিবেদন দিব।

১৪। অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ কৃত্যসমূহ :

সাধাৰণত : এই অধিনিয়মৰ উপ-বন্ধসমূহৰ প্ৰতিকূল নোহোৱাকৈ, বোৰ্ডে নিম্নলিখিত বিশেষ কৃত্যসমূহ সম্পাদন কৰে, যেনে—

- (i) এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ২৩ ৰ অধীনত কাৰ্যকলাপ পৰিচালনা কৰিবলৈ প্ৰক্ৰিয়া আৰু মার্গদৰ্শন (Guidelines) প্ৰণয়ন কৰিব ;
- (ii) জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংশ্লিষ্ট সংৰক্ষণ, ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ আৰু জৈৰ সম্পদ আৰু জ্ঞানৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা লাভৰ উচিত আৰু সমতায়ুক্ত অংশৰ কোনো বিষয়ত চৰকাৰক পৰামৰ্শ দিয়া ;
- (iii) ৰাজ্য চৰকাৰৰ বিভাগসমূহলৈ কাৰিকৰী সহায়তা আৰু মার্গ-দৰ্শনৰ ব্যৱস্থা কৰা ;
- (iv) ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয়ৰ দ্বাৰা ব্যৱসায়িক ব্যৱহাৰ বা জৈৰ জৰীপ আৰু কোনো

জৈৰ সম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে অনুমোদন মঞ্জুৰী দ্বাৰা বা অন্যথা অনুৰোধৰ দ্বাৰা বিনিয়মিত কৰা ;

- (v) ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ কৌশল আৰু কাৰ্য পৰিকল্পনাৰ অধ্যায়ৰ আৰু প্ৰয়োগকৰণত সুবিধা কৰা;
- (vi) দক্ষ ব্যক্তি আৰু স্থানীয় জ্ঞান থকা, কমিছন, অধ্যয়ন কৰা আৰু অনুসন্ধান আৰু গৱেষণাৰ পোষকতা কৰা ব্যক্তিসমূহেৰে দক্ষ সমিতি গঠন কৰিব ;
- (vii) পৰিৱেশ পদ্ধতিৰ (Echo System) প্ৰত্যেক প্ৰজাতিত প্ৰত্যেক জিনৰ অজ্ঞাত গুণকাৰীৰ জৈৰ সংৰক্ষণ আৰু ৰক্ষণ ;
- (viii) ইয়াৰ কৃত্যসমূহৰ নিৰ্বহনত বোৰ্ডলৈ কাৰিকৰী সহায়তাৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ বাবে, তিনি বছৰৰ অনধিক এটা বিনিৰ্দিষ্ট অৱধিৰ বাবে পৰামৰ্শদাতা নিয়োগ কৰিব ;
- পৰন্তু যদিহে পৰামৰ্শদাতাক তিনি বছৰৰ বাহিৰেও নিয়োগ কৰিবলৈ এইটো আৱশ্যকীয় আৰু সমীচিন হয় বোৰ্ডে এনে কোনো নিয়োগকৰণৰ বাবে চৰকাৰৰ পূৰ্বৰ অনুমোদন বিচাৰিব ;
- (ix) জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, ইয়াৰ উপাদানৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ আৰু জৈৰ সম্পদ আৰু জ্ঞানৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা লাভৰ উচিত আৰু সমতায়ুক্ত অংশৰ সংৰক্ষণৰ সম্পৰ্কত কাৰিকৰী আৰু পৰিসংখ্যিক দাতা পুস্তিকা, সংহিতা আৰু মাৰ্গদৰ্শন সমূহক (Guideline) সংগ্ৰহ সংকলন আৰু প্ৰকাশ কৰা ;
- (x) জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সুৰক্ষাৰ বাবে তালিকা প্ৰস্তুত কৰা, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ পুথিৰ তালিকা, হ্ৰাসকৰা হাৰৰ নিৰীক্ষণ কৰা, জনসাধাৰণৰ সজাগতা সৃষ্টি কৰা, সিদ্ধান্ত কৰোতা, পৰিকল্পনা কৰোতা আৰু বৈজ্ঞানিক প্ৰশাসনিক বিধিক আৰু আৰ্থসামাজিক ব্যৱস্থা ;
- (xi) ৰাজ্যত জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সম্পদত এটা সম্পূৰ্ণ ডাটাবেচ সংকলন কৰা;
- (xii) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কাৰ্যবিৱৰণি প্ৰয়োগ কৰাৰ বাবে ৰাজ্যজুৰি কৌশলৰ বিকাশ ;
- (xiii) স্থানীয়ভাৱে প্ৰাপ্তিসাধ্য দক্ষ ব্যক্তিৰ তালিকাভুক্ত সেৱাৰ দ্বাৰা

আৱশ্যকীয় জৈৰ সমুদায়ৰ প্ৰাকৃতিক আবাসৰ চিনাক্তকৰণ ;

- (xiv) আৱশ্যকীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সমুদায়ৰ প্ৰাকৃতিক আবাসত প্ৰাপ্তি সাধ্য প্ৰজাতিৰ এটা বিতং তালিকাৰ প্ৰস্তুত কৰা আৰু সেইবোৰক সংৰক্ষণ কৰিবলৈ ব্যৱস্থা লোৱা ;
- (xv) প্ৰভাৱী পৰিচালনা, উন্নীতকৰণ আৰু প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱস্থাৰ সুনিশ্চিত কৰিবলৈ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জী আৰু ইলেক্ট্ৰনিক ডাটাবেচৰ মাধ্যমেৰে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সম্পদ আৰু সহযুক্ত পাৰম্পৰিক জ্ঞানৰ বাবে ডাটাবেচ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ আৰু তথ্য আৰু দস্তাবেজীকৰণ পদ্ধতিৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ ব্যৱস্থা লোৱা ;
- (xvi) লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জীত অভিলিখিত তথ্যৰ সুৰক্ষাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি সমীচিন ৰূপে এনে তথ্যৰ গোপনীয়তাৰ পৰিচালনাৰ পদ্ধতি অন্তৰ্ভুক্ত কৰি জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সম্পদ আৰু সহযুক্ত জ্ঞানৰ ওপৰত বুদ্ধিজীৱিৰ সম্পত্তি অধিকাৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰি অধিকাৰৰ সুৰক্ষা সুনিশ্চিত কৰিবলৈ পদ্ধতি কৌশল ;
- (xvii) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য আৰু জীৱিকাৰ নিৰ্ভৰশীল জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য পৰিকল্পনা আৰু পৰিচালনাৰ সকলো খণ্ডত আৰু সংৰক্ষণ আৰু প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰৰ বাবে প্ৰভাৱীৰূপে সহায় কৰিবলৈ এনে খণ্ড আৰু প্ৰশাসনিক স্তৰক সমৰ্থন কৰিবলৈ স্থানীয়ৰ পৰা ৰাজ্যলৈ পৰিকল্পনা সকলো স্তৰত একীকৃত কৰাতো সুনিশ্চিত কৰিব ;
- (xviii) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য আৰু ইয়াৰ উপাদানৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰৰ সংৰক্ষণৰ বাবে নিয়োজিত বা নিয়োজিত হ'বলৈ সম্ভাৱনা থকা কৰ্মীবৃন্দৰ বাবে প্ৰশিক্ষণ ব্যৱস্থাৰ পৰিকল্পনা কৰা আৰু সংগঠন কৰা ;
- (xix) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, ইয়াৰ উপাদানৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ আৰু জৈৰ সম্পদ আৰু জ্ঞানৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা লাভৰ উচিত আৰু সমতায়ুক্ত অংশ সম্বন্ধত বিস্তৃত মাধ্যমৰ জৰিয়তে এটা বিস্তাৰিত কাৰ্যবিৱৰণি সংগঠন কৰিব ;
- (xx) প্ৰণালীবদ্ধ ক্ষুদ্ৰ কণিকাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি জৈৰ ৰসায়ন আৰু জৈৰ কাৰিকৰীত পৰ্যাপ্ত আন্তঃগাঁথনি নিৰ্মাণ কৰা আৰু কাৰিকৰী আধাৰ শক্তিশালী কৰা ;

- (xxi) ইয়াৰ নিজা ৰচিদ আৰু কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰীৰ পৰা হস্তান্তৰকৰণক ভুক্ত কৰি বোৰ্ডৰ বাৰ্ষিক বাজেট প্ৰস্তুত কৰা ;
- (xxii) বোৰ্ডৰ দ্বাৰা কৃত্যসমূহৰ প্ৰভাৱী নিৰ্বহন বাবে চৰকাৰত পদ সৃষ্টি কৰাৰ অনুমোদন দিয়া আৰু এনে পদসমূহৰ সৃষ্টি কৰা ;
পৰন্তু এনে যিটো প্ৰকৃতিৰ পদ, অস্থায়ী বা স্থায়ী হওক চৰকাৰৰ পূৰ্ব অনুমোদন বিনা সৃষ্টি কৰা নহ'ব ;
- (xxiii) এনে পদ সমূহত ভৰ্তিকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ অনুমোদন দিয়া ;
- (xxiv) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ কাৰ্যকলাপক সম্বন্ধিত কৰা ;
- (xxv) এই অধিনিয়মৰ প্ৰভাৱী প্ৰয়োগৰ বাবে জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিত লিখিতভাৱে আৰু সমুচিত মৌখিক মাধ্যমেৰে নিৰ্দেশনা দিব আৰু সংৰক্ষণ, প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ, সমতায়ুক্ত লাভাংশৰ সম্পৰ্কিত সকলো ব্যৱস্থাত তেওঁলোকৰ অৰ্থপূৰ্ণ অংশগ্ৰহণ সুচল কৰা ;
- (xxvi) বোৰ্ডৰ কাৰ্য আৰু অধিনিয়মৰ প্ৰয়োগৰ বিষয়ে চৰকাৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰীক প্ৰতিবেদন দিয়া ;
- (xxvii) সময়ে সময়ে জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য সম্পদৰ সংগ্ৰহ মাচুলৰ অনুমোদন, বিহিত বা পৰিবৰ্তন কৰিব ;
- (xxviii) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি, বিনিৰ্দিষ্ট প্ৰয়োজনৰ বাবে সহায়ক অনুদান আৰু অনুদান মঞ্জুৰ কৰিব ;
- (xxix) এই অধিনিয়মৰ প্ৰয়োগৰ সম্বন্ধত ইয়াৰ অধিকাৰিতাৰ ভিতৰত কোনো অঞ্চলৰ বাস্তৱিক ৰূপে পৰিদৰ্শন কৰা ;
- (xxx) ৰাজ্য চৰকাৰে সময়ে সময়ে নিৰ্দেশিত কৰা দৰে এনে আন কৃত্যসমূহ কৰা ।

১৫। অধ্যক্ষৰ ক্ষমতা আৰু দায়িত্ব :

- (১) অধ্যক্ষজনৰ, বোৰ্ডৰ দৈনিক কাৰ্যকলাপৰ সমগ্ৰ নিয়ন্ত্ৰণ থাকিব।
- (২) এই অধিনিয়মত বিনিৰ্দিষ্ট কৰা সাধাৰণ কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব সমূহৰ

- বাহিৰেও আৰু এনে আন ক্ষমতা আৰু কৰ্তব্য সমূহ যে বোৰ্ডৰ কাৰ্যকলাপ আৰু বিত্তৰ ব্যৱস্থাপনৰ ওপৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা হস্তান্তৰিত হ'ব, অধ্যক্ষৰ, বোৰ্ডৰ পদাধিকাৰী আৰু কৰ্মচাৰী বৃন্দৰ ওপৰত সাধাৰণ অধীক্ষণৰ ক্ষমতা থাকিব আৰু অধ্যক্ষই বোৰ্ডৰ কাৰ্যকলাপৰ পৰিচালনা আৰু ব্যৱস্থাপনাৰ আৱশ্যকীয় নিৰ্দেশনা জাৰি কৰিব পাৰে।
- (৩) অধ্যক্ষজন, বোৰ্ডৰ সকলো গোপনীয় কাগজ-পত্ৰ আৰু ৰেকৰ্ডৰ দায়িত্ব থাকিব আৰু তেওঁলোকৰ সুৰক্ষিত অভিবক্ষাৰ বাবে দায়ী হ'ব।
- (৪) বোৰ্ডৰ দ্বাৰা জাৰি কৰিবলগীয়া সকলো আদেশ আৰু নিৰ্দেশবোৰ অধ্যক্ষজনৰ বা অধ্যক্ষজনৰ দ্বাৰা এইমৰ্মে প্ৰাধিকৃত কোনো আন পদাধিকাৰীৰ স্বাক্ষৰৰ অধীনত হ'ব।
- (৫) অধ্যক্ষই হয় নিজে বা এই প্ৰয়োজনৰ বাবে তেওঁৰ দ্বাৰা প্ৰাধিকৃত আন পদাধিকাৰীৰ জৰিয়তে অনুমোদিত বাজেট ব্যয়ৰ পৰা সকলো আদায় মঞ্জুৰ, আহৰণ আৰু বিতৰণ কৰিব।
- (৬) অধ্যক্ষজনৰ অনুরতী সভা সমূহত বোৰ্ডৰ দ্বাৰা দৃঢ়কৰণৰ সাপেক্ষে সকলো আনুমানিক হিচাপৰ প্ৰশাসনিক আৰু কাৰিকৰী মঞ্জুৰী মঞ্জুৰ কৰাৰ বাবে সম্পূৰ্ণ ক্ষমতা থাকিব।
- (৭) অধ্যক্ষজনে বোৰ্ডৰ সকলো সভা আহ্বান কৰিব আৰু সভাপতিত্ব কৰিব আৰু বোৰ্ডৰ সকলো সিদ্ধান্ত সমুচিত ৰীতিত প্ৰয়োগ হোৱা বুলি সুনিশ্চিত কৰিব।
- (৮) অধ্যক্ষজনৰ বোৰ্ডৰ সচিব বা কোনো আন পদাধিকাৰীৰ এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে ওপৰত বৰ্ণিত যিকোনো বা সকলো বিনিৰ্দিষ্ট ক্ষমতা আৰোপিত কৰাৰ ক্ষমতা থাকিব।
- (৯) অধ্যক্ষই বোৰ্ডৰ দ্বাৰা সময়ে সময়ে তেওঁলৈ আৰোপিত কৰা এনে আন ক্ষমতা কাৰ্যকৰী কৰিব আৰু এনে আন কৃত্য সম্পাদন কৰিব।

১৬। বোৰ্ডৰ কৰ্মীবৃন্দ, তেওঁলোকৰ সেৱা, ইত্যাদিৰ চৰ্তাৱলী :

বোৰ্ডে ৰাজ্য চৰকাৰৰ নিয়মাৱলীৰ দ্বাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰা দৰে এনে পদাধিকাৰী আৰু আন কৰ্মীবৃন্দক নিযুক্তি দিব পাৰে।

১৭। ৰাজ্যিক জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিধিৰ প্ৰয়োগ আৰু প্ৰবৰ্তন :

ৰাজ্যিক জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিধি বোৰ্ডৰ দ্বাৰা অনুমোদিত বোৰ্ডৰ নামত এটা ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংকত জমা দিব আৰু বোৰ্ডৰ সিদ্ধান্ত আৰু প্ৰণীত কৰা এনে আন উপবিধিৰ অনুসৰণত এইবোৰক প্ৰবৰ্তন কৰিব।

- (২) ৰাজ্যিক জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিধি বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা তেওঁৰ মোহৰ আৰু স্বাক্ষৰ অধীনত বা এইমৰ্মে প্ৰাধিকৃত কৰাৰ দৰে বোৰ্ডৰ এনে অন্য পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা প্ৰবৰ্তিত কৰিব।
- (৩) বোৰ্ডৰ বৈদেশিক বৰঙণি (বিনিয়ম) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ৰ উপ-খাৰাসমূহ সম্যকভাৱে অনুপালন কৰাত ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় দান কৰ্তা এজেষ্টৰ পৰা নিধি গ্ৰহণ কৰা ক্ষমতা থাকিব আৰু সচিবৰ এনে প্ৰস্তাৱ আৰু প্ৰস্তুত দাখিল কৰিবলৈ ক্ষমতা থাকিব আৰু বোৰ্ডৰ অনুমোদন পিছত এনে আঁচনি নিষ্পাদনো কৰিব।
- (৪) বোৰ্ডে ব্যৱস্থাপনৰ সম্বন্ধিত সিদ্ধান্ত আৰু নিধিৰ ব্যৱহাৰত জনসাধাৰণলৈ স্বচ্ছ আৰু জবাবদিহি হোৱা বুলি সুনিশ্চিত কৰিবলৈ মাৰ্গ দৰ্শন কৰিব।
- (৫) ৰাজ্যিক জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিধিৰ নিম্নলিখিত সমূহৰ প্ৰাপ্তিৰ হিচাপৰ পৃথক বিভাগ থাকিব :
 - (I) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ ;
 - (II) ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰ ;
 - (III) ৰাজ্য চৰকাৰ ; আৰু
 - (IV) মাচুল, অনুজ্ঞাপত্ৰ মাচুল, অধিকাৰ শুল্ক আৰু এনে আন প্ৰাপ্তিসমূহ।

১৮। কেতবোৰ প্ৰয়োজনাত্মক জৈৰ সম্পদৰ প্ৰবিষ্টি / সংগ্ৰহ কৰাৰ বাবে প্ৰক্ৰিয়া:

- (১) বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰকৰণৰ বাবে, বাণিজ্য ব্যৱহাৰকৰণ বা জৈৰ জৰিপ আৰু জৈৰ ব্যৱহাৰকৰণৰ বাবে জৈৰ সম্পদত প্ৰবিষ্টি আৰু সংগ্ৰহৰ বাবে ভাৰতবৰ্ষৰ কোনো নাগৰিক বা বোৰ্ডৰ অনুমতি বিচৰা ভাৰতত পঞ্জীভুক্ত হোৱা এটা নিগম নিকায়, সংস্থা বা সংগঠনে বোৰ্ডলৈ

প্ৰপত্ৰ। ক'ত দিয়া দৰে এখন আবেদন দিব। প্ৰত্যেক আবেদন অধ্যক্ষৰ সপক্ষে অভিযাচন খচৰাত (Demand Draft) বোৰ্ডৰ দ্বাৰা নিৰ্ধাৰিত আৰু অধিসূচিত কৰাৰ দৰে এটা মাচুল আদায় দিয়া হ'ব আৰু বোৰ্ডৰ মুখ্য কাৰ্যালয়ত আদায় দিব।

- (২) বোৰ্ডে আবেদনখনৰ সম্যক বিবেচনা ওপৰত আৰু সংশ্লিষ্ট জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিসমূহৰ পৰামৰ্শত আৰু ই আৱশ্যকীয় গণ্য কৰাৰ দৰে এনে আন অতিৰিক্ত তথ্য গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত আবেদনখনৰ গ্ৰহণৰ পৰা তিনি মাহৰ এটা অৱধিৰ ভিতৰত যথা সম্ভৱ শীঘ্ৰতাবে আবেদনখনৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত ল'ব।
- (৩) আবেদনৰ গুণাগুণৰ সন্তুষ্টিত বোৰ্ডে আৰোপ কৰিবলৈ ই আৱশ্যকীয় গণ্য কৰা দৰে এনে অৱধি আৰু চৰ্তাৱলীৰ সাপেক্ষে অনুমতি দিব পাৰে।
- (৪) অনুমতি, অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা সম্যক ৰূপে স্বাক্ষৰিত কৰা বা এটা ভাগত বোৰ্ডৰ সম্যক ৰূপে প্ৰাধিকৃত পদাধিকাৰী আৰু আন ভাগত আবেদনকাৰীৰ দ্বাৰা এখন লিখিত চুক্তিৰ প্ৰ-পত্ৰত দিব। চুক্তিৰ প্ৰ-পত্ৰখন বোৰ্ডৰ দ্বাৰা বিহিত কৰা হ'ব আৰু বোৰ্ডে ৰাজ্যিক জৈৰ-বৈচিত্ৰ্যক সুৰক্ষিত কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় বুলি বিবেচিত কৰা দৰে এনে নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলী অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব।
- (৫) উপ-বিধি ৪ত নিৰ্দেশিত চুক্তিৰ প্ৰ-পত্ৰ বোৰ্ডৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কৰা হ'ব আৰু নিম্নলিখিত সমূহ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব :
 - (ক) অনুমোদন বিচৰাৰ বাবে আবেদনৰ সাধাৰণ বিষয়বস্তু আৰু প্ৰয়োজন;
 - (খ) তথ্য সমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি জৈৰ সম্পদ আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ বৰ্ণনা ;
 - (গ) জৈৰ সম্পদৰ অভিপ্ৰেত ব্যৱহাৰ, গৱেষণা, প্ৰজনন, বাণিজ্যিক ব্যৱহাৰকৰণ ইত্যাদি ;
 - (ঘ) চৰ্তাৱলী, যাৰ অধীনত আবেদকে বুদ্ধিজীৱী সম্পত্তি অধিকাৰ বিচাৰিব পাৰে ;
 - (ঙ) আৰ্থিক পৰিমাণ আৰু আন আনুসংগিক লাভ ;

- (চ) এটা নতুন চুক্তিত প্ৰতিশ্ৰুতি হ'বলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়ে যদিহে জৈৰ বিষয়বস্তু গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে লোৱা হয় আৰু পিছত বাণিজ্যিক প্ৰয়োজনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আৰু অনুর্তিকৰূপে সেইবোৰৰ ব্যৱহাৰত কোনো আন পৰিবৰ্তনৰ ক্ষেত্ৰতো বিচৰা হয় ;
- (ছ) বোৰ্ডৰ পূৰ্ব অনুমোদন বিনা প্ৰতিশ্ৰুতি জৈৰ সম্পদ আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞান কোনো তৃতীয় পক্ষলৈ অন্তৰিত কৰাত বাবে বাধা দিয়া ;
- (জ) জৈৰ সম্পদৰ পৰিমাণ আৰু গুণাগুণৰ বিনিৰ্দ্ধিকৰণৰ বোৰ্ডত থকা এটা পৰিসীমালৈ সংলগ্ন হ'ব যাৰ বাবে আবেদকো প্ৰতিশ্ৰুতি হ'বলৈ বিচাৰে ;
- (ঝ) এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ৩৯ত চিনাক্ত কৰা ভঁৰাল ঘৰত প্ৰতিশ্ৰুতি হ'বলৈ বিচৰা জৈৰ সামগ্ৰীৰ এটা নিৰ্দ্দেশিত নমুনা জমা কৰিবলৈ প্ৰত্যাহুতি দিয়া ;
- (ঞ) গৱেষণাৰ আৰু আন বিকাশৰ এটা নিয়মিত স্থিতি প্ৰতিবেদন বোৰ্ডলৈ দাখিল কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া ;
- (ট) দেশত বলবৎ হোৱা এই অধিনিয়ম আৰু নিয়মালী আৰু আন সম্পৰ্কিত আইন প্ৰণয়নৰ উপবন্ধসমূহ পালন কৰিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া ;
- (ঠ) প্ৰতিশ্ৰুতি জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰৰ বাবে ব্যৱস্থা সমূহক সুচল কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া ;
- (ড) সংগৃহীত কাৰ্যকলাপৰ পৰিবেশিত পৰিণাম হ্রাস কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া ;
- (ঢ) বিধিক উপবন্ধসমূহ যেনে— চুক্তিৰ অৱধি, চুক্তিৰ অৱসানৰ জাননী, স্বকীয় খণ্ড, উপবন্ধৰ স্বাধীন বলৱৎকৰণ এনে বিস্তাৰলৈ হয় যে লাভাংশ খণ্ডত থকা বাধ্যতাসমূহে চুক্তি অৱসান ঘটনা পৰিসীমিত দায়িত্বৰ (প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ ইত্যাদি), মধ্যস্থতা আৰু গোপনীয়তা খণ্ডক জীৱিত ৰাখে।
- ৬। চুক্তিয়ে জৈৰ সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু সুৰক্ষাৰ বাবে বিনিৰ্দ্ধিকভাৱে ব্যৱস্থা উপবন্ধ কৰিব :

- ৭। বোৰ্ডৰ লিখিতভাৱে অভিলিখিত কৰিবলগীয়া ভাল আৰু পৰ্যাপ্ত কাৰণ সমূহৰ বাবে কোনো আবেদন অস্বীকাৰ কৰাৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ থাকিব কিন্তু কোনো আবেদন অস্বীকাৰ কৰাৰ পূৰ্বে ই আবেদকক শুনানিৰ এটা যুক্তিসংগত সুযোগ দিব।
- ৮। উপবিধিৰ (১)ত নিৰ্দ্দেশিত প্ৰ-পত্ৰ (I) দিয়াত কোনো তথ্য গোপনে ৰখা হ'ব আৰু সেইবোৰত জড়িত নথকা কোনো ব্যক্তিলৈ অভিপ্ৰায়সহ বা অভিপ্ৰায় নোহোৱাকৈ প্ৰকট নকৰিব।

১৯। অনুমতিৰ প্ৰত্যাহাৰ :

- (১) বোৰ্ডে স্ব-প্ৰেৰণাৰে বা কোনো গোচৰৰ আধাৰত নিয়ম ১৮ৰ অধীনত প্ৰতিশ্ৰুতিৰ বাবে কোনো অনুমতি বা উঠাই ল'ব পাৰে আৰু তলত বিনিৰ্দ্ধিক্ত কৰা পৰিধি সমূহত থকা লিখিত চুক্তি প্ৰত্যাহাৰ কৰিব পাৰে; অৰ্থাৎ—
- (ক) যুক্তিসংগত আশংকাৰ আধাৰত, যি ব্যক্তিলৈ অনুজ্ঞা মঞ্জুৰ কৰা হয়, এই অধিনিয়মৰ কোনো উপবন্ধ বা অনুজ্ঞা মঞ্জুৰ কৰা চৰ্তাৱলী ভংগ কৰে বা তেওঁ মঞ্জুৰ কৰা অনুজ্ঞাৰ লিখিত চুক্তি আৰু চৰ্তাৱলীৰ কোনো নিবন্ধন অনুপালন কৰাত অসফলত হয়;
- (খ) জনসাধাৰণৰ কাৰ্যৰ স্বার্থত বা জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ পৰিৱেশিক সংৰক্ষণ আৰু সুৰক্ষা বাবে।
- (২) প্ৰত্যাহাৰ আদেশ, এনেদৰে প্ৰভাৱিত ব্যক্তিক শুনানিৰ এটা সুযোগ দিয়াৰ পিছত অপেক্ষিত কৰাৰ দৰে এনে তদন্ত কৰাৰ পিছত দিয়া হ'ব।
- (৩) বোৰ্ডে, সংশ্লিষ্ট ব্যক্তিক জৈৰ সম্পদৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু ব্যৱহাৰৰ প্ৰতিষেধকৰ বাবে আৰু কাৰিত হোৱা ক্ষতিৰ নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ যদি কিবা থাকে আৰু ক্ষতিৰ পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি আৰু সংশ্লিষ্ট স্থানীয় নিকায়লৈ এনে বাতিল বা প্ৰত্যাহাৰ আদেশৰ এটা প্ৰতিলিপি দিব।

২০। জৈৰ সম্পদলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি সম্পৰ্কিত কাৰ্যকলাপত বাধা :

বোৰ্ডে যদিহে ই আৱশ্যকীয় আৰু সমুচিত বুলি গণ্য কৰে, নিম্নলিখিত

কাৰণসমূহৰ বাবে জৈৰ সম্পদলৈ প্ৰবিষ্টিৰ বাবে কৰা অনুৰোধ বাৰণ বা প্ৰতিষেধ কৰিব পাৰে :

- (ক) প্ৰবিষ্টিৰ বাবে কৰা অনুৰোধ, বিপদাপন্ন টাক্সা (Taxa)ৰ বাবে হয়;
- (খ) প্ৰবিষ্টিৰ বাবে অনুৰোধ জাতিগত আৰু দুস্পাপ্য প্ৰজাতিৰ বাবে হয়;
- (গ) প্ৰবিষ্টিৰ বাবে কৰা অনুৰোধে স্থানীয় লোকৰ জীৱিকাৰ ওপৰত প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ পেলোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে;
- (ঘ) প্ৰবিষ্টিৰ বাবে কৰা অনুৰোধে প্ৰতিকূল পৰিবেশিক পৰিণামৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে যিয়ে যিটোক নিয়ন্ত্ৰণ হ্ৰাস কৰিবলৈ কঠিন হয়;
- (ঙ) প্ৰবিষ্টিৰ বাবে কৰা অনুৰোধে আনুৰাগিক ক্ষয় কৰিব পাৰে বা পৰিবেশ পদ্ধতি কাৰ্যক প্ৰভাৱিত কৰিব পাৰে;
- (চ) ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাৰ্থ, ভাৰতবৰ্ষত ভুক্ত হোৱা অন্য সম্পদকীয় আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তি আৰু অসম ৰাজ্যৰ স্বাৰ্থৰ প্ৰতিকূল হোৱা প্ৰয়োজনাত্মক সম্পদৰ ব্যৱহাৰ।

২১। জৈৰ সম্পদ বা জ্ঞানৰ তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণ কৰে প্ৰক্ৰিয়া :

যিহেতু জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ৰ ধাৰা ২০ৰ মতে কোনো জৈৰ-সম্পদ বা জ্ঞানৰ প্ৰবিষ্টিলৈ অনুমোদন মঞ্জুৰী দিয়া কোনো ব্যক্তিক তালৈ জড়িত থকা জৈৰ সম্পদ বা জ্ঞানৰ অন্তৰ্গণ কৰা নহ'ব যিটো পূৰ্ব অনুমতিৰ ব্যতিৰেকে কোনো অন্য ব্যক্তি বা পক্ষলৈ উক্ত অনুমোদনৰ কোনো বিষয়বস্তু হয়, নিম্নলিখিত প্ৰক্ৰিয়া সমূহ জৈৰ সম্পদ বা জ্ঞানৰ তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ বাবে প্ৰণীত কৰা হ'ব।

- (১) কোনো অন্য ব্যক্তিলৈ বা সংগঠনলৈ প্ৰবিষ্টি হোৱা জৈৰ সম্পদ বা জ্ঞান বোৰ্ডৰ দ্বাৰা অন্তৰ্গণ কৰিবলৈ অভিপ্ৰেত হোৱা জৈৰ সম্পদ আৰু সহযুক্ত জ্ঞান প্ৰবিষ্টিৰ বাবে অনুমোদন মঞ্জুৰী কৰা ব্যক্তি সমূহে এই নিয়মত যুক্ত কৰা প্ৰ-পত্ৰ II ত বোৰ্ডলৈ এখন আবেদন দিব।
- (২) উপ-নিয়ম (১)ৰ অধীনত প্ৰত্যেক আবেদন বোৰ্ডৰ সপক্ষে উলিওৱা অভিযাচন খৰচা (Demand Draft) বা বেংকৰ চেকৰ পত্ৰত দহ হেজাৰ টকাৰ এটা মাচুল লগত দিব।
- (৩) বোৰ্ডে কোনো অতিৰিক্ত তথ্য সংগ্ৰহ কৰা পাছত অনুৰোধ প্ৰাপ্তিত

ছয় মাহৰ কোনো এটা অৰধিৰ ভিতৰত যিমান দূৰ সম্ভৱ আবেদনৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত ল'ব।

- (৪) আবেদনকাৰীয়ে সকলো আৱশ্যকীয় অপেক্ষা পূৰণ কৰিছে বুলি সন্তুষ্ট হোৱাত, বোৰ্ডে এইটো প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰত আৰোপিত কৰিবলৈ ই উচিত গণ্য কৰা এনে নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলীৰ সাপেক্ষে তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ বাবে বা অনুমোদন মঞ্জুৰ কৰিব পাৰে।
- (৫) উপ-ধাৰা (৪)ৰ অধীনত মঞ্জুৰী কৰা অনুমোদন, বোৰ্ডৰ দ্বাৰা প্ৰাধিকৃত পদাধিকাৰী, আবেদনকাৰী আৰু তৃতীয় পক্ষৰ দ্বাৰা সম্যক ৰূপে স্বাক্ষৰিত এখন লিখিত চুক্তি প্ৰ-পত্ৰত দিব য'লৈ প্ৰবিষ্টি অন্তৰ্গত হয়, চুক্তিৰ প্ৰ-পত্ৰ বোৰ্ডৰ দ্বাৰা বিনিশ্চিত কৰাৰ দৰে এনে হ'ব।
- ৬) বোৰ্ডে লিখিত ভাৱে অভিলিখিত কৰিবলগীয়া কৰণ সমূহৰ বাবে আবেদন প্ৰত্যাখান কৰিব পাৰে যদিহে অনুৰোধৰ সন্মতি দিয়া নহব বুলি বিবেচনা কৰে :

পৰস্তু আবেদনখন প্ৰত্যাখান কৰা নহব যি পৰ্য্যন্ত আবেদনকাৰীক শুনানীৰ বাবে সুবিধা দিয়া নহয়।

২২। সমতায়ুক্ত লাভাংশৰ বাবে নিয়ম :

যিহেতু জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ ৰ ধাৰা ২১ ৰ মতে নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলীৰ সাপেক্ষে, জৈৰ সম্পদ আৰু সহযুক্ত জ্ঞানলৈ প্ৰবিষ্টিৰ অনুমোদন, সেইবোৰৰ ব্যৱহাৰ আৰু প্ৰয়োগৰ সৈতে জড়িত প্ৰবিষ্ট জৈৰ সম্পদ, সেইবোৰৰ উপজাতক সামগ্ৰী উদ্ভাৱন আৰু ব্যৱসায়ৰ ব্যৱহাৰ উদ্ভৱ হোৱা সুনিশ্চিত সমতায়ুক্ত লাভাংশ আৰু সংশ্লিষ্ট স্থানীয় নিকায় লাভ দাবীকৰ্তাই এনে অনুমোদনৰ বাবে আবেদন কৰা ব্যক্তি সমূহৰ মাজত পাৰস্পৰিক ভাৱে সন্মত হোৱা নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলীৰ অনুসৰণত তালৈ সম্পৰ্কিত হোৱা জ্ঞান মঞ্জুৰ কৰিবলৈ সুনিশ্চিত কৰে, সমতায়ুক্ত লাভাংশৰ বাবে নিম্নলিখিত নিয়মসমূহ প্ৰণয়ন কৰা হয় :

- (১) বোৰ্ডে চৰকাৰী ৰাজপত্ৰত অধিসূচনাৰ দ্বাৰা মাৰ্গ দৰ্শন প্ৰণয়ন কৰিব আৰু লাভাংশৰ সূত্ৰ বৰ্ণনা কৰিব।

- (২) মাৰ্গদৰ্শনে আৰ্থিক আৰু অন্য লাভসমূহ উপবন্ধ কৰিব যেনে শুষ্ক, যুটীয়া প্ৰচেষ্টা ; প্ৰযুক্তি বিদ্যা অন্তৰ্গণ, উৎপাদনৰ বিকাশ ; শিক্ষা আৰু সজাগতা পৰা উদ্ভৱ হোৱা কাৰ্যকলাপ ; সংস্থানীক সামৰ্থ্য নিৰ্মাণ আৰু সঙ্কটাপন্ন মূলধন নিধি ;
- (৩) প্ৰত্যেক গোচৰ ভিত্তিত লাভাংশ সূত্ৰসমূহ অৱধাৰিত কৰা হ'ব।
- (৪) বোৰ্ডে প্ৰবিষ্টিৰ বাবে বা জৈৰ সম্পদ সন্মিলিত জ্ঞানৰ তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ বাবে ব্যক্তি সমূহলৈ অনুমোদন মঞ্জুৰী কৰাত প্ৰবিষ্টি জৈৰ সামগ্ৰী আৰু সন্মিলিত জ্ঞানৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা সমতায়ুক্ত লাভাংশ সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে নিবন্ধন আৰু চৰ্তাৱলী আৰোপ কৰিব পাৰে।
- (৫) লাভৰ পৰিমাণ, স্থানীয় নিকায় আৰু লাভ দাবী কৰ্তাৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি এনে অনুমোদনৰ বাবে আবেদন কৰা ব্যক্তি আৰু বোৰ্ডৰ মাজত পাৰস্পৰিকভাৱে সন্মতিত প্ৰাপ্ত হ'ব আৰু সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ সুনিশ্চিত কৰা ব্যৱস্থা সমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি পৰিভাষিত কৰা প্ৰবিষ্টি স্থিতিমাপ, ব্যৱহাৰৰ বিস্তাৰ, প্ৰমাণযোগ্য বিষয়, পৰিমাণ আৰু আশাকৰা বহিঃগ্ৰামী স্তৰক সম্যক অৱধানত ৰাখি বিনিৰ্দ্ধিষ্ট কৰিব পাৰে।
- (৬) প্ৰত্যেক গোচৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰা বোৰ্ডে, ক্ষুদ্ৰ, মধ্যম আৰু দীৰ্ঘতম লাভৰ লাভাংশ নিৰ্ধাৰিত কৰাৰ বাবে প্ৰণয়ন কৰা সময় নিৰ্দ্ধিষ্ট কৰিব।
- (৭) বোৰ্ডে, লাভাংশই সংৰক্ষণ আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ প্ৰমাণযোগ্য ব্যৱহাৰ সুনিশ্চিত কৰিব বুলি নিৰ্দ্ধিষ্ট কৰিব।
- (৮) য'ত জৈৰ সম্পদ বা জ্ঞান এজন বিনিৰ্দ্ধিষ্ট ব্যক্তি বা ব্যক্তিসমূহৰ এটা শ্ৰেণী সংগঠনৰ পৰা প্ৰবিষ্টি হয় বোৰ্ডে সন্মতিপ্ৰাপ্ত ধনৰাশিটো জিলা প্ৰশাসনৰ মাধ্যমেৰে তেওঁলোকলৈ প্ৰত্যক্ষভাৱে আদায় দিয়া বুলি সুনিশ্চিত কৰিবলৈ ব্যৱস্থা ল'ব পাৰে য'ত এনে ব্যক্তি বা ব্যক্তিসমূহৰ শ্ৰেণী সংগঠন সমূহক বিত্তীয় লাভক চিনাক্তকৰণ কৰিব নোৱাৰে। সেইবোৰক ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধিত জমা ৰখা হ'ব।
- (৯) প্ৰবিষ্টি হোৱা লাভৰ পাঁচ শতাংশ, প্ৰশাসনিক আৰু সেৱা কৰাৰ বাবে বোৰ্ডলৈ চিহ্নিত কৰা হ'ব।

- (১০) বোৰ্ডে ইয়াৰ দ্বাৰা অৱধাৰিত কৰা ৰীতিত উপ-নিয়ম ৪ অধীন অৱধাৰিত কৰা দৰে লাভৰ গতি নিৰীক্ষণ কৰিব।

২৩। হিচাপৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন আৰু বাৰ্ষিক প্ৰবিৱৰণ :

- (১) বোৰ্ডে ই সমুচিত আৰু আৱশ্যকীয় বিবেচনা কৰা দৰে ইয়াৰ কাৰ্যৰ আঁচনি আৰু কাৰ্যকলাপ, সাফল্য আৰু এনে আন বিৱৰণীৰ হিচাপৰ সবিশেষ দি প্ৰত্যেক বৰ্ষৰ বাবে ইয়াৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন আৰু বাৰ্ষিক প্ৰবিৱৰণ প্ৰস্তুত কৰিব আৰু ইয়াৰ এটা প্ৰতিলিপি চৰকাৰলৈ দাখিল কৰিব।
- (২) বোৰ্ডৰ হিচাপসমূহ ৰাজ্যৰ মহাগাণনিকৰ দ্বাৰা হিচাপ পৰীক্ষা হ'ব আৰু ইয়াৰ সম্বন্ধত যদি কিবা খৰচ থাকে সেইবোৰক বোৰ্ডৰ দ্বাৰা বহন কৰা হ'ব।
- (৩) বোৰ্ডে, ছেপ্টেম্বৰ মাহৰ ৩০ তাৰিখৰ ভিতৰত চৰকাৰলৈ প্ৰত্যেক বৰ্ষৰ বাবে হিচাপৰ পৰীক্ষা কৰা প্ৰবিৱৰণসহ একেলগে এটা বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিব যাতে বিধান মণ্ডলত এইবোৰক উত্থাপিত কৰিবলৈ চৰকাৰ যোগ্য হয়।

২৪। জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পৰম্পৰা স্থাপন আৰু ব্যৱস্থাপন :

- (১) বোৰ্ডে স্থানীয় নিকায় আৰু আন মূলৰাজি ৰাখোতাৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি পৰম্পৰা স্থানৰূপে গুৰুত্বপূৰ্ণ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য মূল্যৰ অঞ্চল গঠন কৰাক সুচল কৰিবলৈ আৱশ্যকীয় ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব। বোৰ্ডৰ নিম্নলিখিত ছুপাৰিছ আৰু কেন্দ্ৰ চৰকাৰৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰাৰ পিছত ৰাজ্য চৰকাৰে এনে প্ৰভাৱীলৈ অধিসূচনা কৰিব।
- (২) বোৰ্ডে পৰম্পৰা স্থানৰ নিৰ্বাচন, ব্যৱস্থাপন আৰু আন বিষয়বোৰৰ ওপৰত মাৰ্গ দৰ্শন প্ৰণীত কৰি সুনিশ্চিত কৰিব যে এইবোৰে সংশ্লিষ্ট জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটীৰ বাবে বিনিশ্চয় প্ৰণয়নৰ ভূমিকা উপবন্ধ কৰে।

২৫। জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ গঠন :

- (১) প্ৰত্যেক স্থানীয় নিকয়ে ইয়াৰ অধিকাৰিতাৰ অঞ্চলৰ ভিতৰত এখন জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি গঠন কৰিব। সেই অনুসৰি জিলা

- পৰিষদ আৰু গাঁও পঞ্চায়ত আৰু নগৰপালিকা আৰু পৌৰ নিগম স্তৰত জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি গঠন কৰা হ'ব।
- (২) যদিহে, স্থানীয় নিকায়, স্থানীয় নিকায়ৰ সাধাৰণ সভাৰ দ্বাৰা বা ইয়াৰ বিদ্যমান সমিতিৰ সমূহৰ যিকোনো এখনৰ দ্বাৰা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ কৃত্যসমূহ নিৰ্বাহিত কৰা বুলি সন্দেহাঙ্কিত হয়, এই একেবোৰ, সম্যক প্ৰক্ৰিয়াৰ অনুসৰণত এনে স্থানীয় নিকায়ৰ দ্বাৰা কাৰিত প্ৰস্তাৱ ৰূপে অভিলিখিত কৰিব।
- (৩) উপ-নিয়ম (১)ৰ অধীনত গঠিত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ স্থানীয় নিকায়ৰ দ্বাৰা মনোনীত কৰা সাতজন সদস্য থাকিব যাৰ এক তৃতীয়াংশৰ কম সদস্য মহিলা হ'ব। এনেদৰে মনোনীত কৰা স্থানীয় জ্ঞান থকা সাতজন ব্যক্তি, ভেষজবিদ, কৃষক, অকাঠী বন উপাদান সংগ্ৰাহক ব্যৱসায়িক, মাছমৰীয়া, ব্যৱহাৰকাৰী সংগঠনৰ প্ৰতিনিধি, সাম্প্ৰদায়িক কৰ্মী, শিক্ষক আৰু সংগঠনৰ কোনো ব্যক্তি / প্ৰতিনিধিৰ মাজৰ পৰা লোৱা হ'ব যাক স্থানীয় নিকালে, তেওঁ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটীৰ আদেশলৈ গুৰুত্ব সহকাৰে বৰঙণি দিব পাৰে বুলি বিশ্বাস কৰে। অনুসূচীত জাতি আৰু অনুসূচীত জনজাতি সদস্য সকলৰ অনুপাত, ৰাজ্যৰ অনুসূচীত জাতি / অনুসূচীত জনজাতিৰ জনসংখ্যাৰ শতাংশৰ কম নহ'ব য'ত এনে এটা কমিটী গঠন কৰা হয়। উপৰোক্ত সকলোবোৰ উক্ত স্থানীয় নিকায় পৰিসীমাৰ ভিতৰত বাসিন্দা হ'ব আৰু ভোটাৰ তালিকাত থাকিব।
- (৪) স্থানীয় নিকালে বন, কৃষি, পশুপালন, স্বাস্থ্য, মীন আৰু শিক্ষা বিভাগৰ পৰা ৬ জন বিশেষ নিয়ন্ত্ৰিত ব্যক্তিক মনোনীত কৰিব।
- (৫) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ অধ্যক্ষক স্থানীয় নিকায়ৰ অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা সভাপতিত্ব কৰা এখন বৈঠকত কমিটী সদস্য সকলৰ মাজৰ পৰা নিৰ্বাচিত কৰা হ'ব। স্থানীয় নিকায়ৰ অধ্যক্ষজনৰ সমানতাৰ ক্ষেত্ৰত এটা নিৰ্ণায়ক ভোট থাকিব।
- (৬) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সদস্যজনৰ পাঁচ বছৰৰ পদাৱধি থাকিব।
- (৭) বিধান মণ্ডলৰ স্থানীয় সদস্য আৰু সংসদৰ সদস্যজন বিভিন্ন স্তৰত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সভাত বিশেষ নিমন্ত্ৰিত অতিথি হ'ব।

- (৮) চৰকাৰী এজেণ্টী, বেচৰকাৰী সংগঠন, শৈক্ষিক ক্ষেত্ৰ, সম্প্ৰাদায় আৰু ব্যক্তিসকলৰ পৰা অনা, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ ক্ষেত্ৰত দক্ষতা থকা এখন কাৰিকৰী সমৰ্থিত গোট, জিলা পৰিষদ / গাঁও পঞ্চায়তৰ দ্বাৰা স্থাপন কৰা হ'ব। এই দক্ষ গোট্টে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটীক সমৰ্থন দিব।
- (৯) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটীৰ মূল আদেশ, জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ, ব্যৱহাৰ আৰু সমতায়ুক্ত লাভাংশৰ সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে হ'ব। জৈৰ বৈচিত্ৰ্যপঞ্জী প্ৰস্তুতকৰণক সুচল কৰিব। লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জী, প্ৰক্ৰিয়াৰ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা আৰু বোৰ্ডৰ দ্বাৰা বনোৱা প্ৰ-পত্ৰৰ দ্বাৰা গাঁও পঞ্চায়ত / নগৰপালিকা / পৌৰনিগম জৈৰ ব্যৱস্থাপন কমিটীৰ স্তৰত প্ৰস্তুত কৰা হ'ব। পঞ্জীত স্থানীয় জৈৱিক সম্পদ, সেইবোৰৰ ঔষধি বা কোনো আন ব্যৱহাৰৰ সহজলভ্যতা আৰু জ্ঞানৰ তথ্য বা সেইবোৰলৈ জড়িত হোৱা আন পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ সাৰ্বতোমুখী তথ্য থাকিব। জিলা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটী, লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জী, ডাটাবেচ এটা জিলা ভিত্তিত নেটৱৰ্কৰ বিকাশৰ বাবে দায়ী হ'ব। জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কমিটী আৰু স্থানীয় নিকায়, বাহিৰা এজেণ্টি আৰু ব্যক্তিসমূহলৈ ইয়াৰ প্ৰতিষ্ঠিত বিশেষভাৱে বিনিয়মিত কৰিবলৈ লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জী অভিলিখিত জ্ঞানৰ সুৰক্ষা সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে দায়ী হ'ব।
- (১০) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন কমিটীত আন কৃত্যসমূহ হ'ল ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড বা প্ৰাধিকাৰীৰ দ্বাৰা ইয়ালৈ নিৰ্দেশিক আন বিষয়ৰ ওপৰত অনুমোদন মঞ্জুৰী বাবে উপদেশ দিয়া, জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সম্পদৰ ব্যৱহাৰ কৰা স্থানীয় বৈদ / বেজ / ওজা আৰু ব্যৱসায়ী সকলৰ বিষয়ে ডাটা সংৰক্ষণ কৰা।
- (১১) জিলা পৰিষদ আৰু গাঁও পঞ্চায়ত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে স্থানীয় স্তৰত বিকাশমূলক পৰিকল্পনাত সংশ্লিষ্ট জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ মূলসুঁতিৰ সাধনাত্ৰে শ্ৰম কৰিব।
- (১২) বোৰ্ডে লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জী প্ৰস্তুত কৰা বাবে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিলৈ মাৰ্গদৰ্শন আৰু কাৰিকৰী সমৰ্থনৰ ব্যৱস্থা কৰিব

আৰু এনে পঞ্জীত অভিলিখিত সকলো তথ্য বাহিৰা এজেন্সি আৰু ব্যক্তিৰ দ্বাৰা অপপ্রয়োগ আৰু বিনিয়োগ বিপক্ষে বিধিক সুৰক্ষাপ্ৰাপ্ত কৰা বুলি সুনিশ্চিত কৰিব।

- (১৩) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে আৰোপিত কৰা সংগৃহীত মাচুলৰ সবিশেষ আৰু লক্ষ হোৱা লাভ আৰু তেওঁলোকৰ অংশীদাৰৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ সবিশেষক মঞ্জুৰ কৰা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সম্পদা আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ প্ৰবৃষ্টি সবিশেষৰ বিষয়ে তথ্য দি এখন পঞ্জী পৰিচালনা কৰিব। ব্যক্তিগত ভূমিৰ পৰা সংগৃহীত / খেতি কৰা সামগ্ৰীৰ বাবে আৰোপিত উদ্‌গ্ৰহণৰ ৬০ শতাংশ মাটিৰ গৰাকী / খেতিয়ক / জ্ঞান ধাৰকক দিয়া হ'ব আৰু বাকী থকা ৪০ শতাংশ জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধিত জমা ৰখা হ'ব। চৰকাৰী ভূমিৰ পৰা সংগৃহীত / খেতি কৰা সামগ্ৰীৰ বাবে আৰোপিত উদ্‌গ্ৰহণ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধিত সম্পূৰ্ণৰূপে জমা কৰা হ'ব।
- (১৪) গাঁও পঞ্চায়ত / নগৰপালিকা / পৌৰ নিগম স্তৰত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে অৱধিৰ সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰে যাৰ ওপৰত এইটোৱে তেওঁলোকৰ অধিকাৰিতাৰ ভিতৰত বিভিন্ন প্ৰয়োজন্যৰ্থে বিভিন্ন পক্ষলৈ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সম্পদ আৰু সহযুক্ত জ্ঞানলৈ প্ৰবৃষ্টি আৰু ইয়াৰ অধিকাৰিতাৰ ভিতৰত থকা এলেকাৰ পৰা ব্যৱসায়িক প্ৰয়োজন্যৰ্থে কোনো জৈৰ সম্পদ প্ৰবৃষ্টি কৰা সংগ্ৰহ কৰাৰ বাবে কোনো ব্যক্তিৰ পৰা মাচুল সংগ্ৰহৰ দ্বাৰা তাৰ উদ্‌গ্ৰহণৰ অনুমতি দিব পাৰে।
- (১৫) বোৰ্ডে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ দ্বাৰা প্ৰবৃষ্টিৰ আৰু সংগৃহীত মাচুলৰ চৰ্তাৱলীৰ বাবে মাৰ্গ দৰ্শনৰ ব্যৱস্থা কৰিব।
- (১৬) গাঁও পঞ্চায়ত / নগৰপালিকা / পৌৰনিগম স্তৰত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে লোক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য পঞ্জীৰ পৰা উৎপন্ন কৰা এটা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰিব আৰু ইয়াৰ প্ৰয়োগৰ বাবে দায়ী হ'ব আৰু ইয়াৰ অংশগ্ৰহণ কৰিব।
- (১৭) স্থানীয় নিকায় আৰু প্ৰতি সদস্যতা, নিয়মিত সম্বয়ন সভা আৰু এনে আন ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা স্থানীয় নিকায়ৰ দ্বাৰা অৱধাৰিত কৰা দৰে

বা বোৰ্ডৰ দ্বাৰা বিনিৰ্দিষ্ট কৰা দৰে, জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি বিদ্যমান স্থানীয় সংস্থা কাৰ্য প্ৰণালীৰ সৈতে সহযোজিত বুলি সুনিশ্চিত কৰিব।

২৬। স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধিৰ ব্যৱহাৰ :

- (১) স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধি স্থানীয় নিকায় স্তৰত গঠন কৰা হ'ব।
- (২) স্থানীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিধি এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ৪৪ৰ উপ-ধাৰা (২)ৰ উপবন্ধ অনুসাৰে কঠোৰভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব যিটোৱে বৰ্ণনা কৰে যে নিধিটো সংশ্লিষ্ট স্থানীয় নিকায়ৰ অধিকাৰিতাৰ ভিতৰত থকা এলেকাত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ আৰু উন্নতিকৰণৰ বাবে আৰু যিমানদূৰ এনে ব্যৱহাৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য সংৰক্ষণ সুসংগত ৰাখি সম্প্ৰদায়ৰ লাভৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব।
- (৩) নিধিটো জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি অনুমোদিত দ্বাৰা কোনো ৰাষ্ট্ৰীয় বেঙ্ক / অনুসূচীত বেঙ্কত জমা কৰা হ'ব আৰু এইটো সমিতিৰ অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা তেওঁ ছীল আৰু স্বাক্ষৰ অধীনত বা এই মৰ্মে প্ৰাধিকৃত দৰে জৈৰ ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ কোনো আন পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা ইয়াক প্ৰৱৰ্ত্তিত কৰা হ'ব।

২৭। জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ হিচাপৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন আৰু বাৰ্ষিক প্ৰবিৱৰণ :

- (১) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে ইয়াৰ কাৰ্যকলাপৰ সবিশেষ হিচাপ দি প্ৰত্যেক বছৰৰ বাবে বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন তৈয়াৰ কৰিব। বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন অপৰিবৰ্ত্তন ভাৱে থাকিব :
- (ক) সমিতিৰ নাম ;
- (খ) প্ৰতিবেদন সম্পৰ্কীয় যিটোৰ অবধি ;
- (গ) অবধিৰ বাবে পদৰ পদধাৰণ ;
- (ঘ) বছৰটোৰ বাবে কাৰ্যৰ কাৰ্যক্ৰমৰ সবিশেষ বিৱৰণ ;
- (ঙ) বছৰটোৰ ভিতৰত সম্পন্ন কৰা সবিশেষ প্ৰতিবেদন ;
- (চ) সমিতিৰ বৃত্তীয় স্থিতিৰ এটা সংক্ষিপ্ত হিচাপ।

- (২) স্থানীয় জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিধিৰ হিচাপ স্থানীয় নিধি হিচাপ পৰীক্ষকৰ দ্বাৰা হিচাপ পৰীক্ষা কৰা হ'ব।
- (৩) জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিয়ে জিলা সমাহৰ্ত্তালৈ ইয়াক দাখিল কৰিবলৈ স্থানীয় নিকায়ক সমৰ্থবান কৰিবলৈ আশ্ৰমী চেপ্তেম্বৰ মাহৰ ৩০ তাৰিখত সংশ্লিষ্ট স্থানীয় নিকায়লৈ হিচাপৰ হিচাব পৰীক্ষকৰ বিৱৰণী সহ একেলগে বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিব।

২৮। সন্দেহ সমূহৰ দূৰীকৰণ :

য'ত এই নিয়মাৱলীৰ উপবন্ধ সমূহৰ কোনোটোৰ বাখ্যাৰ ৰূপায়ন বিষয়ে যেতিয়া এটা সন্দেহ উদ্ভৱ হয়, বিষয়টো চৰকাৰলৈ নিৰ্দেশত কৰিব তাৰ ওপৰত যাৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত হ'ব।

২৯। বিবাদৰ বন্দহস্তীৰ বাবে আপীল :

- (১) প্ৰাধিকাৰ বা যথাস্থিতি বোৰ্ডৰ ক্ষেত্ৰিত ব্যক্তিয়ে কোনো আদেশ / নিৰ্দেশনাৰ বা আঁচনিৰ সিদ্ধান্তৰ কোনো জাৰিকৰণৰ প্ৰয়োগৰ বাবে যদিহে প্ৰাধিকাৰ বা বোৰ্ডৰ মাজত বা এখন বোৰ্ড আৰু আন বোৰ্ডৰ মাজত কোনো বিবাদৰ উদ্ভৱ হয়, পৰিবেশ আৰু বন মন্ত্ৰালয় ভাৰত চৰকাৰৰ সচিবলৈ জৈৰ-বৈচিত্ৰ্যৰ নিয়মাৱলী ২০০৪ ত সংযুক্ত হোৱা প্ৰ-পত্ৰ ৬ত এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ৫০ ৰ অধীনত বা এখন বোৰ্ড আৰু আন বোৰ্ড সমূহৰ মাজত বিবাদ সম্বন্ধত ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰৰ সচিবলৈ এটা আপীল কৰিব পাৰে।
- (২) আপীলৰ স্মাৰক পত্ৰই গোচৰৰ তথ্য, আপীল কৰাৰ বাবে আপীলকাৰীৰ বিশ্বাসযোগ্য কৰণে সমূহ বিচৰা সাহায্য বৰ্ণনা কৰিব আৰু আদেশ, নিৰ্দেশনা যথাস্থিতি আঁচনি সিদ্ধান্তৰ এটা প্ৰমাণীকৃত প্ৰতিলিপি গাথি দিয়া হ'ব যাৰ দ্বাৰা আপীলকাৰী ক্ষেত্ৰিত হৈছিল, আপীল স্মাৰক পত্ৰখন, আপীলকাৰী / আপীলকাৰীৰ প্ৰাধিকৃত প্ৰতিনিধিৰ দ্বাৰা স্বাক্ষৰিত কৰা হ'ব।
- (৩) আপীলৰ স্মাৰক পত্ৰখন, আদেশ, নিৰ্দেশনা বা যথাস্থিতি আঁচনিৰ সিদ্ধান্ত এটা প্ৰমাণীকৃত প্ৰতিলিপিৰ চৰ্ত্তু গুণত দাখিল কৰিব যাৰ দ্বাৰা, প্ৰতিবাদ কৰা আদেশ, নিৰ্দেশনা আঁচনিৰ সিদ্ধান্ত তাৰিখৰ পৰা ৩০ দিনৰ ভিতৰত দেয় প্ৰাপ্তিস্বীকাৰ কৰণত হয় ব্যক্তি বা কোনো

পঞ্জীভুক্ত ডাকৰ জৰিয়তে আপীলকাৰী ক্ষেত্ৰিত হয়।

পৰন্তু যদিহে আপীল প্ৰাধিকাৰীয়ে, এটা আপীল কৰাত বিলম্ব হোৱাৰ বাবে সজ আৰু পৰ্যাপ্ত কাৰণ থকা বুলি সন্তোষ হয়, তেওঁ লিখিতভাৱে অভিলিখিত কৰিব লগীয়া কাৰণ সমূহৰ বাবে ৩০ দিনৰ উক্ত অবাধিৰ অৱসানৰ পাচত আপীল কৰিবলৈ অনুমতি দিব, কিন্তু আদেশ, নিৰ্দেশনা বা যথাস্থিতি আচনি সিদ্ধান্ত কৰা তাৰিখৰ পৰা ৪৫ দিনৰ অৱসানৰ পূৰ্বে কৰা হ'ব।

- (৪) আপীল শুনানীৰ জাননী, দেয় প্ৰাপ্তি স্বীকৃতিৰ এটা পঞ্জীভুক্ত ডাকৰ দ্বাৰা জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য নিয়মাৱলী ২০০৪ ত সংলগ্ন হোৱা প্ৰ-পত্ৰ VII ত দিয়া হ'ব।
- (৫) কোনো আদেশ / নিৰ্দেশনা বা জৈৰ সম্পদৰ প্ৰবিষ্টি আৰু ব্যৱহাৰৰ সম্বন্ধত / আঁচনিৰ সিদ্ধান্ত কোনো জাৰিকৰণ আৰু অসম ৰাজ্যত সেই সম্পৰ্কত জ্ঞানৰ প্ৰয়োগৰ বাবে যদিহে কোনো ব্যক্তি বা ব্যক্তি সমূহৰ শ্ৰেণী বা সম্প্ৰদায় বা এজেন্সি বা সংগঠন বা স্থানীয় নিকায় বা জৈৰ-বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ মাজত বিবাদৰ উদ্ভৱ হয়, প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰিত পক্ষই, প্ৰতিবাদ কৰা আদেশৰ নিৰ্দেশনা বা আঁচনি সিদ্ধান্তৰ তাৰিখৰ পৰা ৩০ দিনৰ ভিতৰত এই নিয়মাৱলী সংযোজিত প্ৰ-পত্ৰ III ত পৰিবেশ আৰু বন বিভাগ অসম চৰকাৰৰ সচিবলৈ এটা আপীল কৰিব পাৰে। আপীলৰ শুনানীৰ জাননীখন, দেয় প্ৰাপ্তি স্বীকৃতিৰ এটা পঞ্জীভুক্ত ডাকৰ দ্বাৰা সেই নিয়মাৱলী সংযোজিত প্ৰ-পত্ৰ IV ত দিয়া হ'ব।
- (৬) আপীলৰ প্ৰত্যেক স্মাৰকপত্ৰ পৰিবেশন আৰু বন বিভাগ, অসম চৰকাৰৰ সচিবলৈ ১০০ টকা মাচুলসহ দিয়া হ'ব।
- (৭) বোৰ্ডে, বোৰ্ড আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ মাজত বা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি সমূহৰ মাজত আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতি আৰু সু-সংগত স্থানীয় নিকায়ৰ মাজত বিবাদৰ সিদ্ধান্তৰ বাবে প্ৰক্ৰিয়া প্ৰণীত কৰিব।

৩০। ধাৰা ৬১ৰ অধীনত গোচৰ দিয়া জাননী দিয়া ৰীতিত :

- (১) এই অধিনিয়মৰ অধীনত কোনো অপৰাধৰ সংজ্ঞানৰ বাবে ধাৰা ৬১ৰ

অধীনত কোনো গোচৰ, অসম ৰাজ্যৰ ভিতৰত বৈজ্ঞানিক 'গ' পদ মৰ্যাদাৰ নিম্ন নোহোৱা ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা বা ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা অধিসূচিত দৰে তেওঁলোকৰ নিজা অধিকাৰিতাত বন ৰক্ষক পদাধিকাৰীৰ পদমৰ্যাদাৰ নিম্ন নোহোৱা বন পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা সমুচিত বিধি ন্যায়ালয়ত দিয়া হ'ব এছ অ' নং ২৭০৮ (ঙ) তাৰিখ ১৭ নৱেম্বৰ ২০০৮ আৰু এছ অ' নং ১২০ (ঙ) তাৰিখ ৭ জানুৱাৰী ২০০৯ চাওঁক।

- (২) ধাৰা ৬১ৰ খণ্ড (খ)ৰ অধীনত জাননী দিয়াৰ ৰীতি নিম্নলিখিত দৰে এনে হ'ব অৰ্থাৎ :
- (I) অধিসূচনাখন জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়মাৱলী ২০০৪ত সংযোজিত হোৱা প্ৰপত্ৰ VIIত লিখিতভাৱে দিব যাৰ প্ৰতিলিপি ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰণৰ অধিকাৰিতা থকা বিষয়সমূহত সংলগ্ন 'ক' থকা এই নিয়মাৱলী পিছত সংযোজিত কৰা হয়।
- (II) জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম ২০০২ৰ কোনো উপবন্ধৰ ভংগকৰণক, ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অধিকাৰিতাৰ ভিতৰত থকা বিষয়সমূহত কোনো ব্যক্তি বা ব্যক্তিসমূহৰ বৰ্গ বা সম্প্ৰদায় বা এজেন্সি বা সংগঠন বা স্থানীয় নিকায় বা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য ব্যৱস্থাপন সমিতিৰ দ্বাৰা উদ্ধাৰ বা নিৰীক্ষণ কৰা হয়, এই নিয়মাৱলী সংযোজিত প্ৰপত্ৰ Vত অসমৰ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডত এটা গোচৰ দিব পাৰে।
- (III) জাননী দিয়া ব্যক্তিজনে দেয়প্ৰাপ্তি স্বীকৃতিৰ এটা পঞ্জীভুক্ত ডাকৰ দ্বাৰা ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰ ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষলৈ ইয়াক প্ৰেৰণ কৰিব।
- পৰন্তু এই অধিনিয়মৰ ধাৰা ৬১ৰ খণ্ড (খ)ত উল্লিখিত ৩০ দিনৰ অৱধিটো, ৰাষ্ট্ৰীয় জৈৰ বৈচিত্ৰ্য প্ৰাধিকাৰ / ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষৰ দ্বাৰা জাননী গ্ৰহণ কৰা তাৰিখৰ পৰা গণনা কৰা হ'ব।

৩১। ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ দ্বাৰা মার্গ দৰ্শনৰ প্ৰণয়ন :

ভাৰত চৰকাৰৰ জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম ২০০২ৰ উপবন্ধাৱলীৰ

যিকোনোটা আৰু জৈৰ বৈচিত্ৰ্যৰ নিয়মাৱলী ২০০৪ আৰু অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা প্ৰণীত অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়মাৱলী ২০০৮ ৰ প্ৰতিকূল নোহোৱাকৈ অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম ২০০২ৰ উপবন্ধাৱলী সমূহ অসম ৰাজ্যৰ ভিতৰত কাৰ্যকৰী কৰাৰ বাবে ই উচিত আৰু আৱশ্যকীয় গণ্য কৰা দৰে কোনো মার্গ দৰ্শন কৰিব পাৰে।

ফৰ্মা — ১

(নিয়ম ১৮ চাওঁক)

জৈৰ সম্পদ আৰু সহযুক্ত পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ প্ৰবিষ্টিৰ বাবে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অনুমোদন বিচৰাৰ বাবে আবেদন প্ৰ-পত্ৰ।

ভাগ — ক

১। আবেদকৰ সম্পূৰ্ণ বিৱৰণ

- (ক) নাম
- (খ) স্থানীয় ঠিকনা
- (গ) সংগঠনৰ প্ৰ'ফাইল (যদিহে আবেদকজন ব্যক্তি হয়, ব্যক্তিগত প্ৰ'ফাইল)
- (ঘ) ব্যৱসায়ৰ প্ৰকৃতি
- (ঙ) সংগঠনৰ সমুদায় ধন (টকা.....)
- ২। বিচৰা প্ৰবিষ্টিৰ প্ৰকৃতি আৰু জৈৰ সামগ্ৰী আৰু প্ৰবিষ্টি হ'বলগীয়া সহযুক্ত জ্ঞানৰ বিষয়ে সবিশেষ আৰু বিনিৰ্দিষ্ট তথ্য।
- (ক) জৈৰ সম্পদ আৰু ইয়াৰ পাৰম্পৰিক ব্যৱহাৰৰ চিনাক্তকৰণ (বৈজ্ঞানিক নাম) ;
- (খ) প্ৰভাৱিত সংগ্ৰহণ ভৌগোলিক অৱস্থা ;
- (গ) পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ বৰ্ণনা / প্ৰকৃতি (মৌখিক বা দস্তাৱেজিত) ;
- (ঘ) পৰম্পৰাগত জ্ঞান ধাৰণ কৰা ব্যক্তি / সম্প্ৰদায়ৰ কোনো চিনাক্তকৰণ;
- (ঙ) সংগ্ৰহ কৰিবলগীয়া জৈৰ সম্পদৰ পৰিমাণ (অনুসূচী দিয়ক) ;

- (চ) জৈৰ সম্পদ সংগ্ৰহ কৰিবলৈ প্ৰস্তাৱিত সময় ;
- (ছ) নিৰ্বাচন কৰাৰ বাবে কোম্পানীৰ দ্বাৰা প্ৰাধিকৃত ব্যক্তিৰ নাম আৰু সংখ্যা ;
- (জ) প্ৰয়োজন, যাৰ বাবে গৱেষণাৰ প্ৰকাৰ আৰু বিস্তাৰলক কৰা ব্যৱসায়িত ব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ পৰা লক্ক কৰিবলৈ আশা কৰা ব্যৱসায়িক ব্যৱহাৰক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি প্ৰবিষ্টিৰ অনুৰোধ কৰা হয় ;
- (ঝ) সম্পদৰ কোনো সংগ্ৰহে জৈৰ বৈচিত্ৰ্য কোনো উপাদানক আৰু প্ৰবিষ্টিৰ পৰা উদ্ভৱ হ'ব পৰা কোনো আশংকা বিপদাপন্ন কৰে।
- ৩। কোনো সংস্থাৰ সবিশেষ যিয়ে গৱেষণা আৰু উন্নয়নত অংশগ্ৰহণ কৰিব।
- ৪। প্ৰবিষ্টি সম্পদৰ প্ৰাথমিক গন্তব্য স্থান আৰু স্থানৰ চিনাক্তকৰণ য'ত (R & D) আৰ এণ্ড ডি সম্পন্ন কৰা হ'ব।
- ৫। কোনো (IPR) আই পি আৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাৰ প্ৰবিষ্টি জৈৰ সম্পদৰ পৰা পেটেণ্ট আৰু অভিপ্ৰেত হোৱা জ্ঞানক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি অৰ্থনৈতিক আৰু আন লাভলাভ সমূহ বা আবেদনৰ বা দেশত জমা কৰা হ'ব য'ত তেওঁ বা তাই বাস কৰে।
- ৬। অভিপ্ৰেত হোৱা জৈৰ কাৰিকৰী বৈজ্ঞানিক সামাজিক বা প্ৰবিষ্টি জৈৰ সম্পদ আৰু জ্ঞানৰ পৰা প্ৰাপ্ত হোৱা কোনো আন লাভলাভ বা আবেদক বা ৰাজ্যলৈ জমা কৰা হ'ব য'ত তেওঁ বা তাই বাস কৰে।
- ৭। লাভলাভৰ অনুমানিক হিচাপ যিটো অসম / প্ৰবিষ্টি জৈৰ সম্পদ আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা সম্প্ৰদায় সমূহক দিয়া হ'ব।
- ৮। লাভাংশৰ বাবে প্ৰস্তাৱিত কৌশল আৰু বিল্যাস।
- ৯। সুসংগত বুলি বিবেচিত কোনো আন তথ্য—

ভাগ — খ

ঘোষণা

মই / আমি ঘোষণা কৰো যে—

- প্ৰস্তাৱিত জৈৰ সম্পদৰ সংগ্ৰহে সম্পদৰ অস্তিত্বক প্ৰতিকূলভাৱে প্ৰভাৱী নকৰিব।
- প্ৰস্তাৱিত জৈৰ সম্পদৰ সংগ্ৰহে কোনো পৰিবেশিক পৰিণাম বংশ পৰম্পৰা (entail) ক্ৰমে দিয়া নহব।
- প্ৰস্তাৱিত জৈৰ সম্পদৰ সংগ্ৰহে পৰিবেশ পদ্ধতিত বিপদ নানিব।
- প্ৰস্তাৱিত জৈৰ সম্পদৰ সংগ্ৰহে স্থানীয় সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰতিকূলভাৱে প্ৰভাৱী নকৰিব।

মই / আমি ইয়াৰ উপৰিও আবেদনত উপবন্ধিত কৰা তথ্যটো সত্য আৰু শুদ্ধ বুলি ঘোষণা কৰিলো আৰু মই / আমি কোনো অশুদ্ধ/ ভুল তথ্যৰ বাবে দায়ী হ'ম।

স্বাক্ষৰ

স্থান :

নাম

তাৰিখ :

স্বত্ব

ফৰ্মা — II

(নিয়ম ২১ চাওঁক)

প্ৰবিষ্টি হোৱা জৈৰ সম্পদ আৰু সহযুক্ত পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ তৃতীয় পক্ষ অন্তৰ্গণৰ বাবে অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ডৰ অনুমোদন বিচৰাৰ বাবে আবেদন :

১। আবেদনকাৰীৰ সম্পূৰ্ণ বিৱৰণ

(ক) নাম

(খ) ঠিকনা

(গ) ব্যক্তিগত প্ৰ'ফাইল

(ঘ) সাংগঠনিক শাখা ভুক্তকৰণ (অনুগ্রহ কৰি প্ৰামাণীকৰণৰ সুসংগত দস্তাবেজ লগত দিব)

২। প্ৰবিষ্টি হোৱা জৈৰ সামগ্ৰী আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ সবিশেষ সমূহ।

৩। ভৰ্তি হোৱা প্ৰবিষ্টি সংবিদাৰ সবিশেষ (প্ৰতিলিপি গাঠি দিব)।

৪। ইতিমধ্যে প্ৰয়োগ হোৱা লাভাংশৰ বাবে লাভালাভ আৰু কৌশল / বিঘ্নাসৰ সবিশেষ।

৫। তৃতীয় পক্ষৰ সম্পূৰ্ণ বিৱৰণ / য'লৈ প্ৰবিষ্টি হোৱা সামগ্ৰী / জ্ঞান অন্তৰ্গত হ'বলৈ অভিপ্ৰেত হয়।

৬। অভিপ্ৰেত হোৱা তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ প্ৰয়োজন।

৭। অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, জৈৰ কাৰিকৰী, বৈজ্ঞানিক বা কোনো লাভালাভ যিটোৰ প্ৰবিষ্টি জৈৰ সামগ্ৰী আৰু জ্ঞানৰ অন্তৰ্গণৰ বাবে তৃতীয় পক্ষলৈ অভিপ্ৰেত হয় বা ন্যায্যপ্ৰাপ্তি হ'ব পাৰে।

৮। আবেদক তৃতীয় পক্ষৰ মাজত ভুক্ত হ'বলগীয়া কোনো চুক্তিৰ সবিশেষ।

৯। অসম / প্ৰবিষ্টি জৈৰ সম্পদ আৰু পৰম্পৰাগত জ্ঞানৰ তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা সম্প্ৰদায়ত থকা লাভালাভৰ হিচাপৰ তালিকা।

১০। প্ৰস্তাৱিত তৃতীয় পক্ষৰ অন্তৰ্গণৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা লাভাংশৰ বাবে প্ৰস্তাৱিত কৌশল আৰু বিঘ্নাস।

১১। কোনো আন সুসংগত তথ্য।

ঘোষণা—

মই / আমি আবেদনত উপবন্ধি তথ্যটো সত্য আৰু শুদ্ধ বুলি ঘোষণা কৰিলো আৰু

মই / আমি কোনো অশুদ্ধ / ভুল তথ্যৰ বাবে দায়ী হ'ম।

স্থান :	স্বাক্ষৰ
তাৰিখ :	নাম
	স্বত্ব

ফৰ্মা — III

(নিয়ম ২৯ চাওঁক)

আপীল স্মাৰকপত্ৰৰ প্ৰ-পত্ৰ

অসম চৰকাৰৰ পৰিৱেশ আৰু বন বিভাগৰ সচিবৰ সমক্ষত

(অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য নিয়মাৱলী ২০১০ৰ নিয়ম ২৯ (৫) ৰ অধীনত আপীল স্মাৰক পত্ৰ)

আপীল নং.....ৰ ২০০

.....
.....
আবেদনকাৰী

বনাম

.....
.....
প্ৰতিবাদী

অসম ৰাজ্যিক জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড

(* ইয়াত বোৰ্ডৰ পদাধিকাৰীৰ পদবীটো উল্লেখ কৰিব)

আবেদকে নিম্নলিখিত তথ্য আৰু কাৰণৰ ওপৰত প্ৰতিবাদীৰ দ্বাৰা
পাৰিত..... আদেশৰ তাৰিখ.....ৰ
বিৰুদ্ধে আপীল স্মাৰকপত্ৰ দিবলৈ বিচাৰিব পাৰে।

১। তথ্য-

(ইয়াত গোচৰৰ তথ্যটো সংক্ষিপ্তভাৱে উল্লেখ কৰক)

২। কাৰণ

(ইয়াত আপীল কৰা কাৰণসমূহ উল্লেখ কৰক)

(i)

(ii)

(iii)

৩। বিচৰা সাহায্য

(i)

(ii)

(iii)

৪। প্ৰাৰ্থনা

(ক) ওপৰত বৰ্ণিতবোৰক জ্ঞানত ৰাখি আবেদকে প্ৰতিবাদীৰ আদেশ /
বিনিশ্চয় প্ৰত্যাখ্যান / বাতিলৰ বাবে সন্মান পূৰ্বক প্ৰাৰ্থনা কৰে।

(খ) প্ৰতিবাদীৰ দ্বাৰা প্ৰণীত আঁচনি/মার্গদৰ্শন/বিনিয়ম বিস্তাৰলৈ
প্ৰত্যাখ্যান/পৰিবৰ্তন/ৰদকৰণ কৰা হওক।

(গ)

আবেদকৰ স্বাক্ষৰ

স্থান :

মোহৰসহ

তাৰিখ :

ঠিকনা

সত্য নিৰূপণ

মই, আবেদকে ইয়াৰ দ্বাৰা ঘোষণা কৰো যে ওপৰত বৰ্ণিতবোৰ, মোৰ
সৰ্বোত্তম তথ্য আৰু বিশ্বাসৰ ওপৰত সত্য।

..... তাৰিখ সত্য নিৰূপিত

আবেদনকাৰীৰ স্বাক্ষৰ

মোহৰসহ

ঠিকনা

আবেদকৰ প্ৰাধিকৃত প্ৰতিনিধিৰ স্বাক্ষৰ

সহপত্ৰ : ১। আদেশ / নিৰ্দেশনা / আঁচনি সিদ্ধান্তৰ প্ৰমাণীকৃত প্ৰতিলিপি, যাৰ
বিৰুদ্ধে আপীল কৰা হৈছে।

ফৰ্মা — IV

(নিয়ম ২৯ (৫) চাওঁক)

অসম চৰকাৰৰ পৰিৱেশ আৰু বন বিভাগৰ সচিব সমক্ষত, দিশপুৰ,

গুৱাহাটী - ৭৮১০০৬

বা

অসম জৈৰ বৈচিত্ৰ্য বোৰ্ড, গুৱাহাটী

আপীল নং.....ৰ ২০

মাজত

আবেদনকাৰী

বনাম

প্ৰতিবাদীকাৰী

জাননী

অনুগ্ৰহ কৰি জাননীখন গ্ৰহণ কৰক, যাতে আদেশ/নিৰ্দেশনা/আঁচনি সিদ্ধান্তৰ (সবিশেষ সমূহৰ) বিৰুদ্ধে আপীলকাৰীৰ দ্বাৰা দাখিল কৰা উপৰোক্ত আপীল.....ত.....ত শুনানীৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়। আপীল সৈতে একেলগে দাখিল কৰা আপীল স্মাৰক পত্ৰ আৰু আন সংলগ্নকৰা প্ৰতিলিপি সমূহ আপোনাৰ প্ৰসঙ্গ নিৰ্দেশৰ বাবে ইয়াৰ সৈতে পঠিওৱা হ'ল। অনুগ্ৰহ কৰি টোকা লিখক যে আপীলৰ শুনানীৰ উক্ত তাৰিখত বা আন অনুর্তী তাৰিখত যদিহে আপুনি হাজিৰ হ'বলৈ অসফল হয়, আপীলটো আপোনাৰ এটা পক্ষভাৱে চূড়ান্তৰূপে নিষ্পত্তি কৰা হ'ব।

আপীল প্ৰাধিকাৰীৰ হকে প্ৰাধিকৃত স্বাক্ষৰিত ব্যক্তি

স্থান :

(মোহৰ)

তাৰিখ :

ফৰ্মা — VI

জাননীৰ প্ৰ-পত্ৰ

নিয়ম ২৪ (I) চাওঁক

দিবলগীয়া পঞ্জীভুক্ত ডাক / অভিস্বীকৃতিৰ পৰা

শ্ৰী.....

.....

.....

লৈ

.....

.....

.....

বিষয় : জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম ২০০২ৰ ধাৰা ৬১ৰ (খ)ৰ অধীনত দিয়া জাননী, য'ত জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ৰ অধীনত এটা অপৰাধ দ্বাৰা সংঘতিক কৰা হয় / সংঘতিত কৰে।

১। মই / আমি জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম, ২০০২ৰ ধাৰা ৬১ৰ (খ)ৰ অধীনত ইয়াৰ দ্বাৰা জৈৰ বৈচিত্ৰ্য অধিনিয়ম ২০০২ৰ উপবন্ধাৱলী উলংঘাৰ বাবে.....ৰ বিৰুদ্ধে ন্যায়ালয়ত মই / আমি এটা গোচৰ দাখিল কৰা অভিপ্ৰায়েৰে ৩০ দিনৰ এখন জাননী দিও।

২। মোৰ / আমাৰ জাননী সমৰ্থনত, মই / আমি ইয়াৰ সৈতে প্ৰমাণৰ সাক্ষাৰূপে নিম্নলিখিত দস্তাবেজ গাঁথি দিছো।

স্থান :

স্বাক্ষৰ

তাৰিখ :

স্পষ্টীকৰণ :

১। এটা কোম্পানীৰ নামত দিবলগীয়া জাননীৰ ক্ষেত্ৰত কোম্পানী হকে জাননীত স্বাক্ষৰ কৰিবলৈ প্ৰাধিকৃত কৰা ব্যক্তিৰ দস্তাবেজী সাক্ষ্য, জাননীত গাঠি দিয়া হ'ব।

২। অভিযুক্ত অপৰাধীৰ নাম আৰু ঠিকনা দিব।

জৈৱ সম্পদ ব্যৱহাৰ / জ্ঞান / গৱেষণা / জৈৱ জৰীপ আৰু জৈৱ ব্যৱহাৰ / বুদ্ধিজীৱী সম্পত্তিৰ অধিকাৰ / পিতৃ-মাতৃৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাধিকাৰ অনুমোদন বিনা, সেই বিষয়ে থকা বিশদ আৰু ব্যৱসায়িক ব্যৱহাৰ যদি কিবা থাকে, প্ৰদান কৰা হ'ব।

৩। দস্তাবেজী সাক্ষ্যই, অভিকথিত ভংগকৰণ / অপৰাধৰ অনুসন্ধানক সমৰ্থৰান কৰাৰ বাবে ফটো, কাৰিকৰী প্ৰতিবেদন ইত্যাদিক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব।

MESSAGE**CHIEF MINISTER: ASSAM**

Economic-Progress and Ecological-Stability are complementary to each other and both need equal attention. Assam has enormously rich biodiversity and we need a careful and conscious approach for utilizing and conserving these resources for future generations.

The Biological Diversity Act-2002 and the Assam Biodiversity Rules-2010 aim at empowering local people to conserve biological diversity and benefit from its wise use. The Assam Biodiversity Board is dedicated not only to facilitate this process but also to safeguard the interests of people against any misuse or overexploitation of biological resources.

I am glad that by celebrating International Day for Biological Diversity we are spreading the message of conservation amongst the people and helping the State to tread with confidence on the path of economic development.

(TARUN GOGOI)

MESSAGE**FOREST MINISTER: ASSAM**

The North-eastern region of India is recognized world over as a Biodiversity Hotspot. The state of Assam, owing to its unique and enthralling biodiversity has the distinction of having two World Heritage Sites, Manas and Kaziranga and two Biosphere Reserves Dibru-Saikhowa and Manas.

Apart from rich forest wealth, we also have immensely rich diversity of crops, fruits, fish, birds and butterflies. The people of Assam have been known to revere and conserve plants and animals. Our traditional knowledge in using herbs and other plants for medicinal uses is unparalleled.

To further strengthen this tradition we have promulgated Assam Biodiversity Rule 2010. These Rules confer on local people legal rights over their biological resources and ensure equitable sharing of benefits arising out of utilization of these resources.

The success in implementation of these Rules would largely depend on the awareness of the people about their rights and responsibilities. I am happy that Assam Biodiversity Board is bringing out Assamese version of the Biodiversity Act and Rules.

I solicit active participation of people in our Endeavour for conservation and sustainable management of biological diversity of Assam.

(Rakibul Hussain)

MESSAGE

CHAIRMAN, ASSAM STATE BIODIVERSITY BOARD

Biological diversity is the variability among living organisms and includes diversity within species, between species and of ecosystems. Biodiversity Conservation and sustainable use of biological resources and equitable sharing of benefits arising out of use of these resources are three cardinal principles of our biodiversity strategy.

For implementation of this strategy, the Central government enacted Biological Diversity Act in 2002. In terms of the this Act the State Government promulgated 'Assam Biodiversity Rules-2010 and constituted Assam State Biodiversity Board. The Biodiversity Act and Rules provide a framework for regulating unauthorized access to and use of biological resources. These Rules empower local bodies to constitute Biodiversity Management Committees (BMCs), which in turn are responsible for preparing and maintaining an account of all biological resources and associated traditional knowledge in the form of Peoples' Biodiversity Registers (PBRs).

To begin with the Assam Biodiversity Board, is facilitating formation of BMCs at *Anchalik Panchayat* level. However, PBRs would be taken up at *Zilla Parishad* level by adopting a truly participatory process involving diverse stakeholders such as government departments, educational institutions, NGOs and local knowledgeable persons.

We look forward to a proactive role-play by the local communities in implementation of Biodiversity Act and Rules for ensuring ecological stability and economical progress in the State.

P P Varma
(P P Varma) 18/1/12

MESSAGE

PRINCIPAL CHIEF CONSERVATOR OF FORESTS AND HEAD OF FOREST FORCE ASSAM

Forests are reckoned as the ultimate source of all terrestrial biological diversity, including the present age agriculture, horticulture and cash crops, besides they are the only repositories of wild precursor of these crops. In the event of any biological contingency we will have to fall back upon these forests for any natural remedy. Therefore, from biological diversity point of view conservation of forests become utmost priority.

Though, there have been many legislations to support conservation of forests and wildlife, but the Biological Diversity Act and Assam Biodiversity Rules have added a new dimension to the security of biological resources by regulating access and commercial uses. The Forest Department has to play a key role in implementation of the Act and Rules, with this in view the interface of this department with the people on one hand and the Biodiversity Board on the other, is critically important.

I am confident that together we can make a difference and we will.

(V.K. Vishnoi),
Principal Chief Conservator of Forests &
Head of Forest Force,
Assam :: Guwahati-8.

MESSAGE

PRINCIPAL SECRETARY ENVIRONMENT & FORESTS

The biological resources, apart from their ecological contributions, hold immense potential for commercial exploitation and income generation. In the present age of scientific advancement particularly in the field of genetic engineering and biotechnology, it has become necessary to safeguard these biological resources against any unauthorized access and use.

The Biological Diversity Act and the Assam Biodiversity Rules provide a framework for regulating access to and use of biological resources. They also ensure that in the event of any commercial use of these resources or associated traditional knowledge, the benefits get equitably shared with local people to whom these resources or knowledge belongs.

Therefore, it is in the interest of local bodies that they fully understand their roles and responsibilities as envisaged in the Act and Rules, and are ready to benefit from conservation and use of their biological resources.

(Saraswati Prasad, IAS)
Principal Secretary to the Government of Assam
Environment & Forests Department
Dispur, Guwahati - 781006

ASSAM STATE BIODIVERSITY BOARD

Introduction:

Biological diversity is the variability among living organisms from all sources including terrestrial, marine and other aquatic ecosystems and the ecological complexes of which they are part; this include diversity within species, between species and of ecosystems. In short, Biodiversity is the vast array of all the plants, animals, insects and micro-organisms inhabiting the earth either in the aquatic or terrestrial habitats. The human civilization depends directly or indirectly upon this biodiversity for their very basic needs of survival- food, fodder, fuel, fibre, fertilizer, timber, liquor, rubber, leather, medicines and several raw materials. This diversity is the condition for the long term sustainability of the environment, continuity of life on earth and the maintenance of its integrity. People are now aware of the fact that habitat degradation, loss of wild stock is association with loss of local traditional knowledge led to rapid degradation of biological resources all over the globe.

Thus, the growing concerns for depletion of overall biological diversity world-wide led to the establishment and adoption of the Convention on Biological Diversity (CBD) in 1992. This Convention recognizes the sovereign rights of the states over their biological resources. Taking the Convention's provisions and to deal with management of our biological resources, Government of India has enacted the Biological Diversity Act, 2002. The Act provides for conservation of Biological Diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of the benefits arising out of the use of biological resources and knowledge. At the national level, National Biodiversity Authority (NBA) has been established to implement the Act with headquarters in Chennai (Tamil Nadu) under Sec. 8 of the Act. The State Biodiversity Boards (SBBs) are formed at state level and Biodiversity Management committees (BMC) are constituted by

the local bodies to decentralize the implementation of the Act.

In exercise of powers conferred under sub-section (I) of Section 22 of the Biological Diversity Act, 2002 (Act 18 of 2003), the Government of Assam constituted the "Assam Biodiversity Board" on 29th September 2010 to promote biodiversity conservation in the State of Assam, sustainable use of its components and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resources of the state and traditional knowledge associated with these resources and matters incidental thereto or connected therewith.

Members of the Board:

The Assam State Biodiversity Board (ASBB) is headed by a Chairperson who is the Additional Chief Secretary to the Government of Assam. It consists of five Ex-officio members from related Ministries of Government of Assam and five Expert Members who are experts in different aspects of biodiversity management.

Functions of the ASBB:

1. Advise the government on any matter concerning conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resources and knowledge;
2. Regulate by granting of approvals or otherwise requests for commercial utilization or bio-survey and bio- utilization of any biological resource by Indian Nationals;
3. Inventorization, cataloguing of biodiversity, monitoring the rate of depletion, awareness creation in public, decision makers and planners and initiating scientific, administrative, legal and socio-economic measures for the protection of biodiversity;
4. Co- ordinate the activities of the Biodiversity Management Committees;

5. Give directions to Biodiversity Management Committees in writing and through appropriate oral means for effective implementation of the Act and to facilitate their meaningful participation in all measures relating to conservation, sustainable use and equitable benefit sharing;
6. Perform such other functions as necessary to carry out the provisions of this Act or as prescribed by the State Government.

Biodiversity Management Committees (BMC):

The Biodiversity Act and Rules provide that the local bodies shall constitute Biodiversity Management Committees within its area of jurisdiction. The Assam State Biodiversity Board proposes to facilitate constitution of BMCs at Anchalik Panchayat level in the state. These committees shall work for the purpose of promoting conservation, sustainable use and documentation of biological diversity including preservation of habitats, conservation of land races, folk varieties and cultivars, domesticated stocks and breeds of animals and microorganisms and chronicling of knowledge relating to biological diversity.

Members of BMC:

The Biodiversity Management Committees constituted under sub-rule (1) shall have seven persons nominated by the local body headed by a Chairperson, of which not less than one third shall be women. Seven local knowledgeable persons being so nominated should be drawn amongst the herbalists, agriculturalists, Non-Timber Forest produce collectors, community workers, fisher folks, representatives of user associations, community workers, academicians and any person/representative of organization whom the local body trusts that he/she can significantly contribute to the mandate of the Biodiversity Management Committee. The proportion of members belonging to the Scheduled Caste and Scheduled Tribe shall not be less than Schedules Caste/Scheduled Tribe

population percentage of the district where such a committee is set up. All the above should be residents within the said local body limits and be in the voter's list.

Functions of the Biodiversity Management Committee (BMC):

1. The BMCs shall facilitate preparation of People's Biodiversity Registers (PBR) in consultation with local people; which comprises of comprehensive information on availability and knowledge of local biological resources, their medicinal or any other use or any other traditional knowledge associated with them.
2. The BMCs and local committees are responsible for ensuring the protection of the knowledge recorded in the People's Biodiversity Registers especially to regulate its access to outside agencies and individuals.
3. The BMCs are to advise on any matter referred to it by the State Biodiversity Board for granting approval, to maintain data about the local Vaid/ Bez/ Ojha and practitioners using biological resources.

Other responsibilities of BMC:

The BMCs shall be responsible to maintain local Biodiversity fund and utilized the same for the mandated functions of the committees. They shall maintain proper accounts to be audited and incorporated into the annual reports to be submitted to the local bodies.

Tenure of BMC:

The Chairperson and the non-official members of the Biodiversity Management Committee shall have tenure of five years or coterminous with the tenure of the local elected body whichever is lesser.

Financial Resources for BMCs:

The BMCs shall generate funds through the following modes:

1. Receipts (grants and loans) from National Biodiversity Authority (NBA), State Biodiversity Board (SBB) and State Government.
2. The BMCs may access funds from various sources including raising donations, line departments of Government of India and State Governments, other Central and State Boards, institutions and corporate bodies.
3. Receipts from fee, license fee, levies, royalties and other receipts.

Operation of Local Biodiversity funds:

The local Biodiversity Fund shall be deposited in a Nationalized Bank approved by the Biodiversity Management Committee and it shall be operated by the Chairperson under his seal and signature or any other officer of the Biodiversity Management Committee as may be authorized in this behalf.

Making complaint and manner of giving notice:

If violation of any provision of the Biological Diversity Act, 2002 is detected or observed by any person or groups of persons or communities or local bodies or BMCs in matters falling within the jurisdiction of the State Biodiversity Board, a complaint may be made to the State Biodiversity Board of Assam in Form- VII appended to these Rules by giving a thirty days' time.

FORM VII
FORM OF NOTICE
 (See rule 24 (1))

By Registered Post/ Acknowledgement due

Form,

Shri _____

To. _____

Sub: NOTICE UNDER SECTION 61(b) OF THE BIOLOGICAL DIVERSITY ACT, 2002

Where an offence under the Biological Diversity Act, 2002 has been committed/ is being committed by _____

1. I /we hereby give notice of 30 days under Section 61(b) of the Biological Diversity Act, 2002 of my/our intention to file a complaint in the Court against for violation of the provisions of the Biological Diversity Act, 2002.
2. In support of my/our notice, I am/we are enclosing herewith the following documents as evidence of proof.

Place:

Date:

Signature

Penalties for violation of the Act:

Sec.	Cause	Penalty
55-(1)	Contravention or attempt to contravene or Abet Contravention of Section-3 or Section-4 or Section-6	Imprisonment up to 5 years or Fine up to Rs 10 lakh Fine commensurate to damage (if damage is above 10 lakh)
55-(2)	Contravention of Section-7 or Orders made u/sub-section (2) of Sect-24	Imprisonment up to 3 years Fine up to Rs 5 lakh or Both
56	Any orders of Central / State Government / NBA / SBB (if no penalty is prescribed)	1 st default- Rs 1 lakh 2 nd default- Rs 2 lakh Continued default- Rs 2 lakh every day
57-(1) 57-(2)	Offence by Companies / Firm / Association of individuals Director/Manager/secretary etc.	Same penalty as for individuals
58	All offence under this Act shall be cognizable and non bailable	
59	Provisions of this Act are in addition and not in derogation of any other Act	

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE (Legislative Department)

New Delhi, the 5th February, 2003/Magha 16, 1924 (Saka)

The following Act of Parliament received the assent of the President on the 5th February, 2003, and is hereby published for general information:

THE BIOLOGICAL DIVERSITY ACT, 2002

No. 18 OF 2003

[5th February, 2003]

An Act to provide for conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of the benefits arising out of the use of biological resources, knowledge and for matters connected therewith or incidental thereto.

WHEREAS India is rich in biological diversity and associated traditional and contemporary knowledge system relating thereto.

AND WHEREAS India is a party to the United Nations Convention on Biological Diversity signed at Rio de Janeiro on the 5th day of June, 1992;

AND WHEREAS the said Convention came into force on the 29th December, 1993;

AND WHEREAS the said Convention reaffirms the sovereign rights of the States over their biological resources;

AND WHEREAS the said Convention has the main objective of conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of the benefits arising out of utilization of genetic resources;

AND WHEREAS it is considered necessary to provide for conservation, sustainable utilization and equitable sharing of the benefits arising out of utilization of genetic resources and also to give effect to the said Convention.

BE it enacted by Parliament in the Fifty-third Year of the Republic of India as follows:—

CHAPTER - I

Preliminary

1. Short title, extent and commencement

- (1) This Act may be called the Biological Diversity Act, 2002.
- (2) It extends to the whole of India.
- (3) It shall come into force on such date as the Central Government may, by notification in the Official Gazette, appoint:

Provided that different dates may be appointed for different provisions of this Act and any reference in any such provision to the commencement of this Act shall be construed as a reference to the coming into force of that provision.

2. Definitions

In this Act, unless the context otherwise requires,—

- (a) “benefit claimers” means the conservers of biological resources, their byproducts, creators and holders of knowledge and information relating to the use of such biological resources, innovations and practices associated with such use and application;
- (b) “biological diversity” means the variability among living organisms from all sources and the ecological complexes of which they are part, and includes diversity within species or between species and of eco-systems;
- (c) “biological resources” means plants, animals and micro-organisms or parts thereof, their genetic material and by-products (excluding value added products) with actual or potential use or value, but does not include human genetic material;
- (d) “bio-survey and bio-utilization” means survey or collection of species, subspecies, genes, components and extracts of biological resource for any purpose and includes characterization, inventorisation and bioassay;
- (e) “Chairperson” means the Chairperson of the National Biodiversity

Authority or, as the case may be, of the State Biodiversity Board;

- (f) “commercial utilization” means end uses of biological resources for commercial utilization such as drugs, industrial enzymes, food flavours, fragrance, cosmetics, emulsifiers, oleoresins, colours, extracts and genes used for improving crops and livestock through genetic intervention, but does not include conventional breeding or traditional practices in use in any agriculture, horticulture, poultry, dairy farming, animal husbandry or bee keeping;
- (g) “fair and equitable benefit sharing” means sharing of benefits as determined by the National Biodiversity Authority under section 2 1;
- (h) “local bodies” means Panchayats and Municipalities, by whatever name called, within the meaning of clause (1) of article 243B and clause (1) of article 243Q of the Constitution and in the absence of any Panchayats or Municipalities, institutions of self-government constituted under any other provision of the Constitution or any Central Act or State Act;
- (i) “member” means a member of the National Biodiversity Authority or a State Biodiversity Board and includes the Chairperson;
- (j) “National Biodiversity Authority” means the National Biodiversity Authority established under section 8;
- (k) “prescribed” means prescribed by rules made 1 under this Act;
- (l) “regulations” means regulations made under this Act;
- (m) “research” means study or systematic investigation of any biological resource or technological application, that uses biological systems, living organisms or derivatives thereof to make or modify products or processes for any use;
- (n) “State Biodiversity Board” means the State Biodiversity Board established under section 22;
- (o) “sustainable use” means the use of components of biological diversity in such manner and at such rate that does not lead to the long-term decline of the biological diversity thereby maintaining its potential to meet the needs and aspirations of present and future generations;
- (p) “value added products” means products which may contain portions or extracts of plants and animals in unrecognizable and physically inseparable form.

CHAPTER - II

Regulation of Access to Biological Diversity

Certain persons not to undertake Biodiversity related activities without approval of National Biodiversity Authority

3. (1) No person referred to in sub-section (2) shall, without previous approval of the National Biodiversity Authority, obtain any biological resource occurring in India or knowledge associated thereto for research or for commercial utilization or for bio-survey and bio-utilization.
- (2) The persons who shall be required to take the approval of the National Biodiversity Authority under sub-section (1) are the following, namely:
- (a) a person who is not a citizen of India;
- (b) a citizen of India, who is a non-resident as defined in clause (30) of section 2 of the Income-tax Act, 196 1;
- (c) a body corporate, association or organization-
- (i) not incorporated or registered in India; or
- (ii) incorporated or registered in India under any law for the time being in force which has any non-Indian participation in its share capital or management.

Results of research not to be transferred to certain persons without approval of National Biodiversity Authority

4. No person shall, without the previous approval of the National Biodiversity Authority, transfer the results of any research relating to any biological resources occurring in, or obtained from, India for monetary consideration or otherwise to any person who is not a citizen of India or citizen of India who is non-resident as defined in clause (30) of section 2 of the Income-tax Act, 1961 or a body corporate or organization which is not registered or incorporated in India or which has any non-Indian participation in its share capital or management.

Explanation.- For the purposes of this section, “transfer” does not include

publication of research papers or dissemination of knowledge in any seminar or workshop, if such publication is as per the guidelines issued by the Central Government.

Sections 3 and 4 not to apply to certain collaborative research projects

5. (1) The provisions of sections 3 and 4 shall not apply to collaborative research projects involving transfer or exchange of biological resources or information relating thereto between institutions, including Government sponsored institutions of India, and such institutions in other countries, if such collaborative research projects satisfy the conditions specified in sub-section (3).
- (2) All collaborative research projects, other than those referred to in sub-section (1) which are based on agreements concluded before the commencement of this Act and in force shall, to the extent the provisions of agreement are inconsistent with the provisions of this Act or any guidelines issued under clause (a) of sub-section (3), be void.
- (3) For the purposes of sub-section (1), collaborative research projects shall-
 - (a) conform to the policy guidelines issued by the Central Government in this behalf;
 - (b) be approved by the Central Government.

Application for intellectual property rights not to be made without approval of National Biodiversity Authority

6. (1) No person shall apply for any intellectual property right, by whatever name called, in or outside India for any invention based on any research or information on a biological resource obtained from India without obtaining the previous approval of the National Biodiversity Authority before making such application.

Provided that if a person applies for a patent, permission of the National Biodiversity Authority may be obtained after the acceptance of the patent but before the seating of tile patent by the patent authority concerned:

Provided further that the National Biodiversity Authority shall dispose of the application for permission made to it within a period of ninety days

from the date of receipt thereof.

- (2) The National Biodiversity Authority may, while granting the approval under this section, impose benefit sharing fee or royalty or both or impose conditions including the sharing of financial benefits arising out of the commercial utilization of such rights.
- (3) The provisions of this section shall not apply to any person making an application for any right under any law relating to protection of plant varieties enacted by Parliament.
- (4) Where any right is granted under law referred to in sub-section (3), the concerned authority granting such right shall endorse a copy of such document granting the right to the National Biodiversity Authority.

Prior intimation to State Biodiversity Board for obtaining biological resource for certain purposes

7. No person, who is a citizen of India or a body corporate, association or organization which is registered in India, shall obtain any biological resource for commercial utilization, or bio-survey and bio-utilization for commercial utilization except after giving prior intimation to the State Biodiversity Board concerned:

Provided that the provisions of this section shall not apply to the local people and communities of the area, including growers and cultivators of biodiversity, and *vaid*s and *hakims*, who have been practicing indigenous medicine.

CHAPTER - III

National Biodiversity Authority

Establishment of National Biodiversity Authority

8. (1) With effect from such date as the Central Government may, by notification in the Official Gazette, appoint, there shall be established by the Central Government for the purposes of this Act, a body to be called the National Biodiversity Authority.
- (2) The National Biodiversity Authority shall be a body corporate by the name aforesaid, having perpetual succession and a common seal, with power to acquire, hold and dispose of property, both movable and immovable, and to contract, and

shall by the said name sue and be sued.

- (3) The head office of the National Biodiversity Authority shall be at Chennai and the National Biodiversity Authority may, with the previous approval of the Central Government, establish offices at other places in India.
- (4) The National Biodiversity Authority shall consist of the following members,
 - (a) a Chairperson, who shall be an eminent person having adequate knowledge and experience in the conservation and sustainable use of biological diversity and in matters relating to equitable sharing of benefits, to be appointed by the Central Government;
 - (b) three ex officio members to be appointed by the Central Government, one representing the Ministry dealing with Tribal Affairs and two representing the Ministry dealing with Environment and Forests of whom one shall be the Additional Director General of Forests or the Director General of Forests;
 - (c) seven ex officio members to be appointed by the Central Government to represent respectively the Ministries of the Central Government dealing with –
 - (i) Agricultural Research and Education;
 - (ii) Biotechnology;
 - (iii) Ocean Development;
 - (iv) Agriculture and Cooperation;
 - (v) Indian Systems of Medicine and Homoeopathy;
 - (vi) Science and Technology;
 - (vii) Scientific and Industrial Research;
 - (d) five non-official members to be appointed from amongst specialists and scientists having special knowledge of, or experience in, matters relating to conservation of biological diversity, sustainable use of biological resources and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resources, representatives of industry, conservers, creators and knowledge-holders of biological resources.

Conditions of service of Chairperson and members

9. The term of office and conditions of service of the Chairperson and the other members other than *ex officio* members of the National

Biodiversity Authority shall be such as may be prescribed by the Central Government.

Chairperson to be Chief Executive of National Biodiversity Authority

10. The Chairperson shall be the Chief Executive of the National Biodiversity Authority and shall exercise such powers and perform such duties, as may be prescribed.

Removal of members

11. The Central Government may remove from the National Biodiversity Authority any member who, in its opinion, has-
 - (a) been adjudged as an insolvent; or
 - (b) been convicted of an offence which involves moral turpitude; or
 - (c) become physically or mentally incapable of acting as a member; or
 - (d) so abused his position as to render his continuance in office detrimental to the public interest; or
 - (e) acquired such financial or other interest as is likely to affect prejudicially his functions as a member.

Meetings of National Biodiversity Authority

12. (1) The National Biodiversity Authority shall meet at such time and place and shall observe such rules of procedure in regard to the transaction of business at its meetings (including the quorum at its meetings) as may be prescribed.
- (2) The Chairperson of the National Biodiversity Authority shall preside at the meetings of the National Biodiversity Authority.
- (3) If for any reason the Chairperson is unable to attend any meeting of the National Biodiversity Authority, any member of the National Biodiversity Authority chosen by the members present at the meeting shall preside at the meeting.
- (4) All questions which come before any meeting of the National Biodiversity Authority shall be decided by a majority of votes of the members present and voting and in the event of equality of votes, the Chairperson or, in his absence, the person presiding, shall have and exercise a second or casting vote.

- (5) Every member who is in any way, whether directly, indirectly or personally, concerned or interested in a matter to be decided at the meeting shall disclose the nature of his concern or interest and after such disclosure, the member concerned or interested shall not attend that meeting.
- (6) No act or proceeding of the National Biodiversity Authority shall be invalidated merely by reason of-
 - (a) any vacancy in, or any defect in the constitution of, the National Biodiversity Authority; or
 - (b) any defect in the appointment of a person acting as a member; or
 - (c) any irregularity in the procedure of the National Biodiversity Authority not affecting the merits of the case.

Committees of National Biodiversity Authority

13. (1) The National Biodiversity Authority may constitute a committee to deal with agro-biodiversity.

Explanation- For the purposes of this sub-section, “agro-biodiversity” means biological diversity, of agriculture related species and their wild relatives.

- (2) Without prejudice to the provisions of sub-section (1), the National Biodiversity Authority may constitute such number of committees as it deems fit for the efficient discharge of its duties and performance of its functions under this Act.
- (3) A committee constituted under this section shall co-opt such number of persons, who are not the members of the National Biodiversity Authority, as it may think fit and the persons so co-opted shall have the right to attend the meetings of the committee and take part in its proceedings but shall not have the right to vote.
- (4) The persons appointed as members of the committee under sub-section (2) shall be entitled to receive such allowances or fees for attending the meetings of the committee as may be fixed by the Central Government.

Officers and employees of National Biodiversity Authority

14. (1) The National Biodiversity Authority may appoint such officers and other employees as it considers necessary for the efficient discharge of its functions under this Act.

- (2) The terms and conditions of service of such officers and other employees of the National Biodiversity Authority shall be such as may be specified by regulations.

Authentication of orders and decisions of National Biodiversity Authority

15. All orders and decisions of the National Biodiversity Authority shall be authenticated by the signature of the Chairperson or any other member authorized by the National Biodiversity Authority in this behalf and all other instruments executed by the National Biodiversity Authority shall be authenticated by the signature of an officer of the National Biodiversity Authority authorized by it in this behalf.

Delegation of powers

16. The National Biodiversity Authority may, by general or special order in writing, delegate to any member, officer of the National Biodiversity Authority or any other person subject to such conditions, if any, as may be specified in the order, such of the powers and functions under this Act (except the power to prefer an appeal under section 50 and the power to make regulations under section 64) as it may deem necessary.

Expenses of National Biodiversity Authority to be defrayed out of the Consolidated Fund of India

17. The salaries and allowances payable to the members and the administrative expenses of the National Biodiversity Authority including salaries, allowances and pension payable to, or in respect of, the officers and other employees of the National Biodiversity Authority shall be defrayed out of the Consolidated Fund of India.

CHAPTER - IV

Functions and Powers of the National Biodiversity Authority

Functions and powers of National Biodiversity Authority

18. (1) It shall be the duty of the National Biodiversity Authority to regulate activities referred to in sections 3, 4 and 6 and by regulations issue guidelines for access to biological resources and for fair and equitable benefit sharing.
- (2) The National Biodiversity Authority may grant approval for

undertaking any activity referred to in sections 3, 4 and 6.

- (3) The National Biodiversity Authority may-
- (a) advise the Central Government on matters relating to the conservation of biodiversity, sustainable use of its components and equitable sharing of benefits arising out of the utilization of biological resources;
 - (b) advise the State Governments in the selection of areas of biodiversity importance to be notified under sub-section (1) of section 37 as heritage sites and measures for the management of such heritage sites;
 - (c) perform such other functions as may be necessary to carry out the provisions of this Act.
 - (4) The National Biodiversity Authority may, on behalf of the Central Government, take any measures necessary to oppose the grant of intellectual property rights in any country outside India on any biological resource obtained from India or knowledge associated with such biological resource which is derived from India.

CHAPTER - V

Approval by the National Biodiversity Authority

Approval by National Biodiversity Authority for undertaking certain activities

19. (1) Any person referred to in sub-section (2) of section 3 who intends to obtain any biological resource occurring in India or knowledge associated thereto for research or for commercial utilization or for bio-survey and bio-utilization or transfer the results of any research relating to biological resources occurring in, or obtained from, India, shall make application in such form and payment of such fees as may be prescribed, to the National Biodiversity Authority.
- (2) Any person who intends to apply for a patent or any other form of intellectual property protection whether in India or outside India referred to in sub-section (1) of section 6, may make an application in such form and in such manner as may be prescribed to the National Biodiversity Authority.

- (3) On receipt of an application under sub-section (1) or sub-section (2), the National Biodiversity Authority may, after making such enquiries as it may deem fit and if necessary after consulting an expert committee constituted for this purpose, by order, grant approval subject to any regulations made in this behalf and subject to such terms and conditions as it may deem fit, including the imposition of charges by way of royalty or for reasons to be recorded in writing, reject the application:

Provided that no such order for rejection shall be made without giving an opportunity of being heard to the person affected.

- (4) The National Biodiversity Authority shall give public notice of every approval granted by it under this section.

Transfer of biological resource or knowledge

20. (1) No person who has been granted approval under section 19 shall transfer any biological resource or knowledge associated thereto which is the subject matter of the said approval except with the permission of the National Biodiversity Authority.
- (2) Any person who intends to transfer any biological resource or knowledge associated thereto referred to in sub-section (1) shall make an application in such form and in such manner as may be prescribed to the National Biodiversity Authority.
- (3) On receipt of an application under sub-section (2), the National Biodiversity Authority may, after making such enquiries as it may deem fit and if necessary after consulting an expert committee constituted for this purpose, by order, grant approval subject to such terms and conditions as it may deem fit, including the imposition of charges by way of royalty or for reasons to be recorded in writing, reject the application:

Provided that no such order for rejection shall be made without giving an opportunity of being heard to the person affected.

- (4) The National Biodiversity Authority shall give public notice of every approval granted by it under this section.

Determination of equitable benefit sharing by National Biodiversity Authority

21. (1) The National Biodiversity Authority shall while granting approvals under section 19 or section 20 ensure that the terms and conditions subject to which approval is granted secures

equitable sharing of benefits arising out of the use of accessed biological resources, their by-products, innovations and practices associated with their use and applications and knowledge relating thereto in accordance with mutually agreed terms and conditions between the person applying for such approval, local bodies concerned and the benefit claimers.

- (2) The National Biodiversity Authority shall, subject to any regulations made in this behalf, determine the benefit sharing which shall be given effect in all or any of the following manner, namely:
 - (a) grant of joint ownership of intellectual property rights to the National Biodiversity Authority, or where benefit claimers are identified, to such benefit claimers;
 - (b) transfer of technology;
 - (c) location of production, research and development units in such areas which will facilitate better living standards to the benefit claimers;
 - (d) association of Indian scientists, benefit claimers and the local people with research and development in biological resources and bio-survey and bio-utilization;
 - (e) setting up of venture capital fund for aiding the cause of benefit claimers;
 - (f) payment of monetary compensation and non-monetary benefits to the benefit claimers as the National Biodiversity Authority may deem fit.
- (3) Where any amount of money is ordered by way of benefit sharing, the National Biodiversity Authority may direct the amount to be deposited in the National Biodiversity Fund:

Provided that where biological resource or knowledge was a result of access from specific individual or group of individuals or organizations, the National Biodiversity Authority may direct that the amount shall be paid directly to such individual or group of individuals or organizations in accordance with the terms of any agreement and in such manner as it deems fit.

- (4) For the purposes of this section, the National Biodiversity Authority shall, in consultation with the Central Government, by regulations, frame guidelines.

CHAPTER - VI

State Biodiversity Board

Establishment of State Biodiversity Board

22. (1) With effect from such date as the State Government may, by notification in the Official Gazette, appoint in this behalf, there shall be established by that Government for the purposes of this Act, a Board for the State to be known as the (name of the State) Biodiversity Board.
- (2) Notwithstanding anything contained in this section, no State Biodiversity Board shall be constituted for a Union territory and in relation to a Union territory, the National Biodiversity Authority shall exercise the powers and perform the functions of a State Biodiversity Board for that Union territory:

Provided that in relation to any Union territory, the National Biodiversity Authority may delegate all or any of its powers or functions under this sub-section to such person or group of persons as the Central Government may specify.

 - (3) The Board shall be a body corporate by the name aforesaid, having perpetual succession and a common seal, with power to acquire, hold and dispose of property, both movable and immovable, and to contract, and shall by the said name sue and be sued.
 - (4) The Board shall consist of the following members, namely:
 - (a) a Chairperson who shall be an eminent person having adequate knowledge and experience in the conservation and sustainable use of biological diversity and in matters relating to equitable sharing of benefits, to be appointed by the State Government;
 - (b) not more than five ex officio members to be appointed by the State Government to represent the concerned Departments of the State Government;
 - (c) not more than five members to be appointed from amongst experts in matters relating to conservation of biological diversity, sustainable use of biological resources and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resources.

- (5) The head office of the State Biodiversity Board shall be at such place as the State Government may, by notification in the Official Gazette, specify.

Functions of State Biodiversity Board

23. The functions of the State Biodiversity Board shall be to—

- (a) advise the State Government, subject to any guidelines issued by the Central Government, on matters relating to the conservation of biodiversity, sustainable use of its components and equitable sharing of the benefits arising out of the utilization of biological resources;
- (b) regulate by granting of approvals or otherwise requests for commercial utilization or bio-survey and bio-utilization of any biological resource by Indians;
- (c) perform such other functions as may be necessary to carry out the provisions of this Act or as may be prescribed by the State Government.

Power of State Biodiversity Board to restrict certain activities

24. (1) Any citizen of India or a body corporate, organization or association registered in India intending to undertake any activity referred to in section 7 shall give prior intimation in such form as may be prescribed by the State Government to the State Biodiversity Board.
- (2) On receipt of an intimation under sub-section (1), the State Biodiversity Board may, in consultation with the local bodies concerned and after making such enquires as it conservation, may deem fit, by order, prohibit or restrict any such activity if it is of opinion that such activity is detrimental or contrary to the objectives of conservation and sustainable use of biodiversity or equitable sharing of benefits arising out of such activity:

Provided that no such order shall be made without giving an opportunity of being heard to the person affected.

- (3) Any information given in the form referred to in sub-section (1) for prior intimation shall be kept confidential and shall not be disclosed, either intentionally or unintentionally, to any person not concerned thereto.

Provisions of sections 9 to 17 to apply with modifications to State Biodiversity Board

25. The provisions of sections 9 to 17 shall apply to a State Biodiversity Board and shall have effect subject to the following modifications, namely:

- (a) references to the Central Government shall be construed as references to the State Government;
- (b) references to the National Biodiversity Authority shall be construed as references to the State Biodiversity Board;

Provisions of sections 9 to 17 to apply with modifications to State Biodiversity Board.

- (c) reference to the Consolidated Fund of India shall be construed as reference to the Consolidated Fund of the State.

CHAPER - VII

Finance, Accounts and Audit of National Biodiversity Authority

Grants or loans by the Central Government

26. The Central Government may, after due appropriation made by Parliament by law in this behalf, pay to the National Biodiversity Authority by way of grants or loans such sums of money as the Central Government may think fit for being utilized for the purposes of this Act.

Constitution of National Biodiversity Fund

27. (1) There shall be constituted a Fund to be called the National Biodiversity Fund and there shall be credited thereto --

- (a) any grants and loans made to the National Biodiversity Authority under section 26;
- (b) all charges and royalties received by the National Biodiversity Authority under this Act; and

- (c) all sums received by the National Biodiversity Authority from such other sources as may be decided upon by the Central Government.
- (2) The Fund shall be applied for–
 - (a) channeling benefits to the benefit claimers;
 - (b) conservation and promotion of biological resources and development of areas from where such biological resources or knowledge associated thereto has been accessed;
 - (c) socio-economic development of areas referred to in clause (b) in consultation with the local bodies concerned.

Annual report of National Biodiversity Authority

28. The National Biodiversity Authority shall prepare, in such form and at such time each financial year as may be prescribed, its annual report, giving a full account of its activities during the previous financial year and furnish, to the Central Government, before such date as may be prescribed, its audited copy of accounts together with auditors report thereon.

Budget accounts and audit

- 29. (1) The National Biodiversity Authority shall prepare a budget, maintain proper accounts and other relevant records (including the accounts and other relevant records of the National Biodiversity Fund) and prepare an annual statement of account in such form as may be prescribed by the Central Government in consultation with the Comptroller and Auditor-General of India.
- (2) The accounts of the National Biodiversity Authority shall be audited by the Comptroller and Auditor-General of India at such intervals as may be specified by him and any expenditure incurred in connection with such audit shall be payable by the National Biodiversity Authority to the Comptroller and Auditor-General of India.
- (3) The Comptroller and Auditor-General of India and any other person appointed by him in connection with the audit of the accounts of the National Biodiversity Authority shall have the same rights and privileges and authority in connection with such audit as the Comptroller and Auditor-General generally has in connection with the audit of the Government accounts

- and, in particular, shall have the right to demand the production of books, accounts, connected vouchers and other documents and papers and to inspect any of the offices of the National Biodiversity Authority.
- (4) The accounts of the National Biodiversity Authority as certified by the Comptroller and Auditor- General of India or any other person appointed by him in this behalf together with the audit report thereon shall be forwarded annually to the Central Government.

Annual Report to be laid before parliament

30. The Central Government shall cause the annual report and auditor's report to be laid, as soon as may be after they are received, before each House of Parliament.

CHAPTER - VIII

Finance, Accounts and Audit of State Biodiversity Board

Grants of money by State Government to State Biodiversity Board

31. The State Government may, after due appropriation made by the State Legislature by law in this behalf, pay to the State Biodiversity Board by way of grants or loans such sums of money as the State Government may think fit for being utilized for the purposes of this Act.

Constitution of State Biodiversity Fund

- 32. (1) There shall be constituted a Fund to be called the State Biodiversity Fund and there shall be credited thereto-
 - (a) any grants and loans made to the State Biodiversity Board under section 31;
 - (b) any grants or loans made by the National Biodiversity Authority;
 - (c) all sums received by the State Biodiversity Board from such other sources as may be decided upon by the State Government.
- (2) The State Biodiversity Fund shall be applied for-
 - (a) the management and conservation of heritage sites;
 - (b) compensating or rehabilitating any section of the people

economically affected by notification under sub-section (1) of section 37;

- (c) conservation and promotion of biological resources;
- (d) socio-economic development of areas from where such biological resources or knowledge associated thereto has been accessed subject to any order made under section 24, in consultation with the local bodies concerned;
- (e) meeting the expenses incurred for the purposes authorized by this Act.

Annual report of State Biodiversity Board

33. The State Biodiversity Board shall prepare, in such form and at such time in each financial year as may be prescribed, its annual report, giving a full account of its activities during the previous financial year, and submit a copy thereof to the State Government.

Audit of accounts of State Biodiversity Board

34. The accounts of the State Biodiversity Board shall be maintained and audited in such manner as may, in consultation with the Accountant-General of the State, be prescribed and the State Biodiversity Board shall furnish, to the State Government, before such date as may be prescribed, its audited copy of accounts together with auditor’s report thereon.

Annual Report of State Biodiversity Board to be laid before State Legislature

35. The State Government shall cause the annual report and auditor’s report to be laid, as soon as may be after they are received, before the House of State Legislature.

CHAPTER - IX

Duties of the Central and the State Governments

Central Government to develop National strategies plans. Etc., for conservation, etc., of biological diversity

36. (1) The Central Government shall develop national strategies, plans, programmes for the conservation and promotion and

sustainable use of biological diversity including measures for identification and monitoring of areas rich in biological resources, promotion of *in situ*, and *ex situ*, conservation of biological resources, incentives for research, training and public education to increase awareness with respect to biodiversity.

- (2) Where the Central Government has reason to believe that any area rich in biological diversity, biological resources and their habitats is being threatened by overuse, abuse or neglect, it shall issue directives to the concerned State Government to take immediate ameliorative measures, offering such State Government any technical and other assistance that is possible to be provided or needed.
- (3) The Central Government shall, as far as practicable wherever it deems appropriate, integrate the conservation, promotion and sustainable use of biological diversity into relevant sectoral or cross-sectoral plans, programmes and policies.
- 4) The Central Government shall undertake measures,-
 - (i) wherever necessary, for assessment of environmental impact of that project which is likely to have adverse effect on biological diversity, with a view to avoid or minimize such effects and where appropriate provide for public participation in such assessment;
 - (ii) to regulate, manage or control the risks associated with the use and release of living modified organisms resulting from biotechnology likely to have adverse impact on the conservation and sustainable use of biological diversity and human health.
- (5) The Central Government shall endeavour to respect and protect the knowledge of local people relating to biological diversity, as recommended by the National Biodiversity Authority through such measures, which may include registration of such knowledge at the local, State or national levels, and other measures for protection, including *sui generis* system.

Explanation:-For the purposes of this section,-

- (a) “*ex situ* conservation” means the conservation of components of biological diversity outside their natural habitats;
- (b) “*in situ* conservation” means the conservation of ecosystems and natural habitats and the maintenance and recovery of viable

populations of species in their natural surroundings and, in the case of domesticated or cultivated species, in the surroundings where they have developed their distinctive properties.

Biodiversity heritage sites

37. (1) Without prejudice to any other law for the time being in force, the State Government may, from time to time in consultation with the local bodies, notify in the Official Gazette, areas of biodiversity importance as biodiversity heritage sites under this Act.
- (2) The State Government, in consultation with the Central Government, may frame rules for the management and conservation of all the heritage sites.
- (3) The State Government shall frame schemes for compensating or rehabilitating any person or section of people economically affected by such notification.

Power of Central Government to notify threatened species

38. Without prejudice to the provisions of any other law for the time being in force, the Central Government, in consultation with the concerned State Government, may from time to time notify any species which is on the verge of extinction or likely to become extinct in the near future as a threatened species and prohibit or regulate collection thereof for any purpose and take appropriate steps to rehabilitate and preserve those species.

Power of Central Government to designate repositories

39. (1) The Central Government may, in consultation with the National Biodiversity Authority, designate institutions as repositories under this Act for different categories of biological resources.
- (2) The repositories shall keep in safe custody the biological material including voucher specimens deposited with them.
- (3) Any new taxon discovered by any person shall be notified to the repositories or any institution designated for this purpose and he shall deposit the voucher specimens with such repository or institution.

Power of Central Government to exempt certain biological resources

40. Notwithstanding anything contained in this Act, the Central Government may, in consultation with the National Biodiversity

Authority, by notification in the Official Gazette, declare that the provisions of this Act shall not apply to any items, including biological resources normally traded as commodities.

CHAPTER - X

Biodiversity Management Committees

Constitution of Biodiversity Management Committee

41. (1) Every local body shall constitute a Biodiversity Management Committee within its area for the purpose of promoting conservation, sustainable use and documentation of biological diversity including preservation of habitats, conservation of land races, folk varieties and cultivars, domesticated stocks and breeds of animals and microorganisms and chronicling of knowledge relating to biological diversity.

Explanation.- For the purposes of this sub-section,—

- (a) “cultivar” means a variety of plant that has originated and persisted under cultivation or was specifically bred for the purpose of cultivation;
- (b) “folk variety” means a cultivated variety of plant that was developed, grown and exchanged informally among farmers;
- (c) “landrace” means primitive cultivar that was grown by ancient farmers and their successors.
- (2) The National Biodiversity Authority and the State Biodiversity Boards shall consult the Biodiversity Management Committees while taking any decision relating to the use of biological resources and knowledge associated with such resources occurring within the territorial jurisdiction of the Biodiversity Management Committee.
- (3) The Biodiversity Management Committees may levy charges by way of collection fees from any person for accessing or collecting any biological resource for commercial purposes from areas falling within its territorial jurisdiction.

CHAPTER - XI

Local, Biodiversity Fund

Grants to Local Biodiversity Fund

42. The State Government may, after due appropriation made by State Legislature by law in this behalf, pay to the Local Biodiversity Funds by way of grants or loans such sums of money as the State Government may think fit for being utilized for the purposes of this Act.

Constitution of Local Biodiversity Fund

43. (1) There shall be constituted a Fund to be called the Local Biodiversity Fund at every area notified by the State Government where any institution of self-government is functioning and there shall be credited thereto-
- (a) any grants and loans made under section 42;
 - (b) any grants or loans made by the National Biodiversity Authority;
 - (c) any grants or loans made by the State Biodiversity Boards;
 - (d) fees referred to in sub-section (3) of section 41 received by the Biodiversity Management Committees;
 - (e) all sums received by the Local Biodiversity Fund from such other sources as may be decided upon by the State Government.

Application of Local Biodiversity Fund

44. (1) Subject to the provisions of sub-section (2), the management and the custody of the Local Biodiversity Fund and the purposes for which such Fund shall be applied, be in the manner as may be prescribed by the State Government.
- (2) The Fund shall be used for conservation and promotion of biodiversity in the areas falling within the jurisdiction of the concerned local body and for the benefit of the community in so far such use is consistent with conservation of biodiversity.

Annual Report of Biodiversity Management Committees

45. The person holding the custody of the Local Biodiversity Fund shall prepare, in such form and during each financial year at such time as may be prescribed, its annual report, giving a full account of its

activities during the previous financial year, and submit a copy thereof to the concerned local body.

Audit of accounts of Biodiversity Management Committees

46. The accounts of the Local Biodiversity Fund shall be maintained and audited in such manner as may, in consultation with the Accountant-General of the State, be prescribed and the person holding the custody of the Local Biodiversity Fund shall furnish, to the concerned local body, before such date as may be prescribed, its audited copy of accounts together with auditor's report thereon.

Annual report, etc, of the Biodiversity Management Committee to be submitted to district Magistrate

47. Every local body constituting a Biodiversity Management Committee under sub-section (1) of section 41, shall cause, the annual report and audited copy of accounts together with auditor's report thereon referred to in sections 45 and 46, respectively and relating to such Committee to be submitted to the District Magistrate having jurisdiction over the area of the local body.

CHAPTER - XII

Miscellaneous

National Biodiversity Authority to be bound by the directions given by Central Government

48. (1) Without prejudice to the foregoing provisions of this Act, the National Biodiversity Authority shall, in the discharge of its functions and duties under this Act, be bound by such directions on questions of policy as the Central Government may give in writing to it from time to time.

Provided that the National Biodiversity Authority shall, as far as practicable, be given opportunity to express its views before any direction is given under this sub-section.

- (2) The decision of the Central Government whether a question is one of policy or not shall be final.

Power of State Government to give Directions

49. (1) Without prejudice to the foregoing provisions of this Act, the State Biodiversity Board shall, in the discharge of its functions

and duties under this Act, be bound by such directions on questions of policy as the State Government may give in writing to it from time to time:

Provided that the State Biodiversity Board shall, as far as practicable, be given an opportunity to express its views before any direction is given under this sub-section.

- (2) The decision of the State Government whether a question is one of policy or not shall be final.

Settlement of disputes between State Biodiversity Boards

50. (1) If a dispute arises between the National Biodiversity Authority and a State Biodiversity Board, the said Authority or the Board, as the case may be, may prefer an appeal to the Central Government within such time as may be prescribed.
- (2) Every appeal made under sub-section (1) shall be in such form as may be prescribed by the Central Government.
- (3) The procedure for disposing of an appeal shall be such as may be prescribed by the Central Government:

Provided that before disposing of an appeal, the parties shall be given a reasonable opportunity of being heard.

- (4) If a dispute arises between the State Biodiversity Boards, the Central Government shall refer the same to the National Biodiversity Authority.
- (5) While adjudicating any dispute under sub-section (4), the National Biodiversity Authority shall be guided by the principles of natural justice and shall follow such procedure as may be prescribed by the Central Government.
- (6) The National Biodiversity Authority shall have, for the purposes of discharging its functions under this section, the same powers as are vested in a civil court under the Code of Civil Procedure, 1908 in respect of the following matters, namely—
 - (a) summoning and enforcing the attendance of any person and examining him on oath;
 - (b) requiring the discovery and production of documents;
 - (c) receiving evidence on affidavits;
 - (d) issuing commissions for the examination of witnesses or

- documents;
- (e) reviewing its decisions; dismissing an application for default or deciding it *ex parte*;
- (g) setting aside any order of dismissal of any application for default or any order passed by it *ex parte*;
- (h) any other matter which may be prescribed.
- (7) Every proceeding before the National Biodiversity Authority shall be deemed to be a judicial proceeding within the meaning of sections 193 and 228, and for the purpose of section 196, of the Indian Penal Code and the National Biodiversity Authority shall be deemed to be a civil court for all the purposes of section 195 and Chapter XXV1 of the Code of Criminal Procedure, 1973.

Members, officers, etc., of National Biodiversity Authority and State Biodiversity Board deemed to be public servants

51. All members, officers and other employees of the National Biodiversity Authority or the State Biodiversity Board shall be deemed, when acting or purporting to act in pursuance of any of the provisions, of this Act, to be public servants within the meaning of section 21 of the Indian Penal Code.

Appeal

52. Any person, aggrieved by any determination of benefit sharing or order of the National Biodiversity Authority or a State Biodiversity Board under this Act, may file an appeal to the High Court within thirty days from the date of communication to him, of the determination or order of the National Biodiversity Authority or the State Biodiversity Board, as the case may be:

Provided that the High Court may, if it is satisfied that the appellant was prevented by sufficient cause from filing the appeal-within the said period, allow it to be filed within a further period not exceeding sixty days.

Execution of determination or order

53. Every determination of benefit sharing or order made by the National Biodiversity Authority or a State Biodiversity Board under this Act or the order made by the High Court in any appeal against any determination or order of the National Biodiversity Authority or a State Biodiversity Board shall, on a certificate issued by any officer

of the National Biodiversity Authority or a State Biodiversity Board or the Registrar of the High Court, as the case may be, be deemed to be decree of the civil court and shall be executable in the same manner as a decree of that court.

Explanation.- For the purposes of this section and section 52, the expression “State Biodiversity Board” includes the person or group of persons to whom the powers or functions under sub-section (2) of section-22 have been delegated under the proviso to that sub-section and the certificate relating to such person or group of persons under this section shall be issued by such person or group of persons, as the case may be.

Protection of action taken in good faith

54. No suit, prosecution or other legal proceedings shall lie against the Central Government or the State Government or any officer of the Central Government or the State Government or any member, officer or employee of the National Biodiversity Authority or the State Biodiversity Board for anything which is in good faith done or intended to be done under this Act or the rules or regulations made thereunder.

Penalties

55. (1) Whoever contravenes or to or abets the contravention of the provisions of section 3 or section 4 or section 6 shall be punishable with imprisonment for a term which may extend to five years, or with fine which may extend to ten lakh rupees and where the damage caused exceeds ten lakh rupees such fine may commensurate with the damage caused, or with both.
- (2) Whoever contravenes or attempts to contravene or abets the contravention of the provisions of section 7 or any order made under sub-section (2) of section 24 shall be punishable with imprisonment for a term which may extend to three years, or with fine which may extend to five lakh rupees, or with both.

Penalty for contravention of directions or orders of Central government, State government, National Biodiversity Authority and State Biodiversity Boards

56. If any person contravenes any direction given or order made by the Central Government, the State Government, the National Biodiversity Authority or the State Biodiversity Board for which no punishment

has been separately provided under this Act, he shall be punished with a fine which may extend to one lakh rupees and in case of a second or subsequent offence, with fine which may extend to two lakh rupees and in the case of continuous contravention with additional fine which may extend to two lakh rupees everyday during which the default continues.

Offences by companies

57. (1) Where an offence or contravention under this Act has been committed by a company, every person who at the time the offence or contravention was committed was in charge of, and was responsible to, the company for the conduct of the business of the company, as well as the company, shall be deemed to be guilty of the offence or contravention and shall be liable to be proceeded against and punished accordingly:

Provided that nothing contained in this sub-section shall render any such person liable to any punishment provided in this Act, if he proves that the offence or contravention was committed without his knowledge or that he had exercised all due diligence to prevent the commission of such offence or contravention.

- (2) Notwithstanding anything contained in sub-section (1), where an offence or contravention under this Act has been committed by a company and it is proved that the offence or contravention has been committed with the consent or connivance of, or is attributable to, any neglect on the part of any director, manager, secretary or other officer of the company, such director, manager, secretary or other officer shall also be deemed to be guilty of the offence or contravention and shall be liable to be proceeded against and punished accordingly.

Explanation. - For the purposes of this section,—

- (a) “company” means any body corporate and includes a firm or other association of individuals; and
- (b) “director”, in relation to a firm, means a partner in the firm.

Offences to be cognizable and non-bailable

58. The offences under this Act shall be cognizable and non-bailable.

Act to have effect in addition to other Acts

59. The provisions of this Act shall be in addition to, and not in derogation of, the provisions in any other law, for the time being in force, relating to forests or wildlife.

Power of Central Government to give directions to State Government

60. The Central Government may give directions to any State Government as to the carrying into execution in the State of any of the provisions of this Act or of any rule or regulation or order made thereunder.

Cognizance of offences

61. No Court shall take cognizance of any offence under this Act except on a complaint made by—

- (a) the Central Government or any authority or officer authorized in this behalf by that Government; or
- (b) any benefit claimer who has given notice of not less than thirty days in the prescribed manner, of such offence and of his intention to make a complaint, to the Central Government or the authority or officer authorized as aforesaid.

Power of Central Government to make rules

62. (1) The Central Government may' by notification in the Official Gazette, make rules for carrying out the purposes of this Act.
- (2) In particular, and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for A or any of the following matters, namely:—
- (a) terms and conditions of service of the Chairperson and members under section 9;
 - (b) powers and duties of the Chairperson under section 10;
 - (c) procedure under sub-section (1) of section 12 in regard to transaction of business at meetings,
 - (d) form of application and payment of fees for undertaking certain activities under sub-section (1) of section 19;
 - (e) the form and manner of making an application under sub-section (2) of section 19;
 - (f) form of application and the manner for transfer of biological resource or knowledge under sub-section (2) of section 20;

- (g) form in which, and the time of each financial year at which, the annual report of the National Biodiversity Authority shall be prepared and the date before which its audited copy of accounts together with auditor's report thereon shall be furnished under section 28;
- (h) form in which the annual statement of account shall be prepared under subsection (1) of section 29;
- (i) the time within which and the form in which, an appeal may be preferred, the procedure for disposing of an appeal and the procedure for adjudication, under section 50;
- (j) the additional matter in which the National Biodiversity Authority may exercise powers of the civil court under clause (h) of sub-section (6) of section 50;
- (k) the manner of giving notice under clause (b) of section 61;
- (1) any other matter which is to be, or may be, prescribed, or in respect of which provision is to be made, by rules.
- (3) Every rule made under this section and every regulation made under this Act shall be laid, as soon as may be after it is made, before each House of Parliament, while it is in session or a total period of thirty days which may be comprised in one session or in two or more successive sessions, and if, before the expiry of the session immediately following. The session or the successive sessions aforesaid, both Houses agree in making any modification in the rule or regulation or both Houses agree that the rule or regulation should not be made, the rule or regulation shall thereafter have effect only in such modified form or be of no effect, as the case may be; so, however, that any such modification or annulment shall be without prejudice to the validity of anything previously done under that rule or regulation.

Power of State Government to make rules

63. (1) The State Government may, by notification in the Official Gazette, make rules for carrying out the purposes of this Act.
- (2) In particular, and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for all or any of the following matters, namely:—
- (a) the other functions to be performed by the State Biodiversity Board under clause (c) of section 23;

- (b) the form in which the prior intimation shall be given under sub-section (1) of section 24;
 - (c) the form in which, and the time of each financial year at which, the annual report shall be prepared under section 33;
 - (d) the manner of maintaining and auditing the accounts of the State Biodiversity Board and the date before which its audited copy of the accounts together with auditor's report thereon shall be furnished under section 34;
 - (e) management and conservation of national heritage sites under section 37;
 - (f) the manner of management and custody of the Local Biodiversity Fund and the purposes for which such Fund shall be applied under sub-section (1) of section 44;
 - (g) the form of annual report and the time at which such report shall be prepared during each financial year under section 45;
 - (h) the manner of maintaining and auditing the accounts of the Local Biodiversity Fund and the date before which its audited copy of the accounts together with auditor's report thereon shall be furnished under section 46;
 - (i) any other matter which is to be, or may be, specified.
- (3) Every rule made by the State Government under this section shall be laid, as soon as may be after it is made, before each House of the State Legislature where it consists of two Houses, or where such Legislature consists of one House, before that House.

Power of remove difficulties

64. The National Biodiversity Authority shall, with the previous approval of the Central Government, by notification in the Official Gazette, make regulations for carrying out the purposes of this Act.

Power to remove difficulties

65. (1) If any difficulty arises in giving effect to the provisions of this Act, the Central Government may, by order, not inconsistent with the provisions of this Act, remove the difficulty:

Provided that no such order shall be made after the expiry of a period of two years from the commencement of this Act.

- (2) Every order made under this section shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of Parliament.

SUBHASH C. JAIN

Secretary to the Government of India

 অসম বাজপত্ৰ
 হাতধৰিৰ জয়ন্তী
THE ASSAM GAZETTE

অসাধাৰণ
EXTRAORDINARY
 প্ৰাপ্ত কৰ্তৃত্বৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত
PUBLISHED BY THE AUTHORITY

নং 179 দিশপুৰ, বুধবাৰ, 17 জুন, 2010, 27 জেঠ, 1932 (শক)
 No. 179 Dispur, Thursday, 17th June, 2010, 27th Jaistha, 1932 (S.E.)

GOVERNMENT OF ASSAM
 ORDERS BY THE GOVERNOR
 ENVIRONMENT AND FOREST DEPARTMENT

NOTIFICATION

The 24th February, 2010

No. FRN.57/2005/187. - In exercise of the powers conferred by Section 63 of the Biological Diversity Act, 2002 (Central Act 18 of 2003), the Government of Assam hereby makes the following rules, namely:

1. Short Title and Commencement

- (1) These rules may be called the "Assam Biodiversity Rules, 2010".
- (2) They shall come into force on the date of their publication in the Official Gazette.

2. Definitions:

In these rules, unless the context otherwise requires,

- (a) 'Act' means the Biological Diversity Act, 2002 (Central Act 18 of 2003) of the Government of India
- (b) 'Authority' means the National Biodiversity Authority constituted under section 8 of the Act;
- (c) 'Board' means the Assam Biodiversity Board established under section 22 of the Act;
- (d) Biodiversity Management Committee' means the committee constituted by the local bodies under sub-section (1) of section 41 of the Act;
- (e) 'Chairperson' means the Chairperson of Assam Biodiversity Board;

- (f) 'Fee' means any fee stipulated in the Schedules to these rules; -
- (g) 'Form' means the formats appended to the Assam Biodiversity Rules, 2010;
- (h) 'Government' means the Government of Assam;
- (i) 'Member' means a member of the Assam Biodiversity Board and includes the Chairperson of the Board;
- (j) 'Section' means sections of the Act;
- (k) 'Rule' means the Assam Biodiversity Rules, 2010;
- (1) 'Secretary' means the full time Secretary of the Assam Biodiversity Board ;
- (m) 'Schedule' means the schedule appended to the Rules;
- (n) 'Year' means the financial year commencing from the first day of April;
- (o) Words and expressions used but not defined in these rules and defined in the Act shall have the meaning respectively assigned to them in the Act.

3. Manner of Selection and Appointment of the Chairperson:

1. The Chairperson of the Board shall be appointed by the Government of Assam.
2. Every appointment of Chairperson under sub- rule-(1) shall be made either on deputation from other services or from outside service. In case the appointment is through deputation, the applicant should not be below the rank of Additional Chief Secretary to the Government of Assam. In case, the appointment is from outside service, the Chairperson shall be an eminent scientist having adequate knowledge and experience in the conservation and sustainable use of bio-diversity and in matters relating to equitable sharing of the benefits. The appointment shall be done on the recommendation of a three member search committee, headed by the Chief Secretary to the Government of Assam.

4. Term of Office of the Chairperson:

1. The Chairperson of the Board shall hold the office for a term of three years and shall be eligible for re-appointment:
Provided that no Chairperson shall hold office after he attains the age of 65 years.
2. The Chairperson may resign from his office by giving at least one month's notice in writing to the Government of Assam.

5. Pay, Allowances and other conditions of service of the Chairperson :

1. A Chairperson shall be entitled to a fixed pay as may be determined by the Government of Assam from time to time. In case, a retired person is appointed as Chairperson, his pay and allowance shall

be fixed in accordance with the orders of the Government of Assam as applicable to such persons.

2. A Chairperson shall be entitled to such allowances, leave, provident fund, residential accommodation and other perquisites, etc. as may be determined by the Government of Assam from time to time.

6. Nomination, Term of Office, Allowances, etc. of the Non-official Members :

1. The Board shall have 5 (five) non-official Members;
2. The non-official members from amongst the experts in different fields of biology as concerned with the matters relating to conservation of biological diversity, sustainable use of biological resources and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resources shall be nominated by the Government of Assam;
3. Every non-official member of the Board shall hold office for a term not exceeding three years at a time from the date of publication of his appointment in the official Gazette.
4. Every non-official member of the Board shall be entitled to sitting allowance at the end rate of Rs. 500/- per day and traveling allowances and such other allowances as admissible to Class - I officers of the State Government.

7. Filling up of Vacancies of Non-official Members:

1. A non-official member in the Board may resign his office at any time by giving a notice in writing under his hand to the Government and shall continue in office until his resignation is accepted by the Government
2. Any casual vacancy in the Board shall be filled up by fresh appointment and the person so appointed shall hold office only for the remaining portion of the term of the member in whose place he is appointed.

8. Removal of Members of the Board:

No member of the Board shall be removed from the office on the grounds enumerated in section 11 of the Act without due and proper enquiry by the Government and without giving him a reasonable opportunity of being heard.

9. Appointment of Ex-officio Members and Special Invitees:

1. Ex-officio members:

Five ex-officio members shall be appointed by the Government of Assam to represent the concerned departments of the State Government:

1. The Principal Secretary/Commissioner & Secretary to the Government of Assam, Environment and Forest Department,
2. The Principal Secretary/Commissioner & Secretary to the Government of Assam, Agriculture Department,

3. The Chief Conservator of Forests, Biodiversity, Government of Assam,
4. The Director, Agriculture Department, Government of Assam,
5. The Director, Fisheries Department, Government of Assam.

2. Special Invitees:

The following special invitees to the meetings of the Board would be nominated by the State Government:

1. The Principal Secretary/ Commissioner & Secretary to the Govt. of Assam, Finance Department,
2. The Commissioner & Secretary to the Govt. of Assam, Animal Husbandry & Veterinary Department

10. Head office of the Board:

The Head office of the Board shall be located in Guwahati.

11. Secretary of the Board:

1. There shall be a Secretary to the Board in the rank of Chief Conservator of Forests in the State Forest Department who shall be appointed by the Board on deputation with prior approval of the Government;
2. The Secretary shall be responsible for efficient discharge of the functions of the Board, convening meetings, maintaining records of the proceedings, etc.;
3. The Secretary shall be responsible for implementation of various activities under different programmes of the Board under the guidance of the Chairperson of the Board;
4. The Secretary shall exercise such powers and perform such other functions as may be assigned to him from time to time by the Board,
5. The terms and conditions of service of the Secretary shall be determined by the Government by regulation.

12. Meetings of the Board:

1. The Board shall meet at least four times in a year with an interval of three months at the Head office of the Board or at such place as may be decided by the Chairperson;
2. The Chairperson shall, upon a written request from not less than five Members of the Board or upon direction of the Government of Assam, call a special meeting of the Board;
3. The meeting shall, be called by notice under the signature of the Chairperson or any other officer authorized by him in this behalf, who shall cause notice to be delivered safely to each member of the Board at his last known place of residence or business either through messenger or by registered post or in

such other manner as the Chairperson may, in the circumstances of the case, think fit;

4. The members shall be given at least fifteen days notice for holding an ordinary meeting and three days notice for holding special meeting, specifying the purpose, the time and the venue at which such meeting is to be held’;
5. Every meeting shall be presided over by the Chairperson and in his/her absence by an officer to be elected by the members present from amongst themselves;
6. The decision of the Board in a meeting shall, if necessary, be taken by a simple majority of the Members present and voting and the Chairperson or in his/her absence the Member presiding shall have a second or casting vote;
7. Each member shall have one vote;
8. The quorum at every meeting of the Board shall be five;
9. No Member shall be entitled to bring forward for the consideration of a meeting an matter of which he/she has not given ten days’ notice in writing unless the Chairperson in his/ her discretion permits him/her to do so.

13. Disposal of urgent matters by circulation:

The Board may dispose of urgent matters by circulation of papers if so desired, by the Chairperson. All resolutions and decisions thus made shall be reported at the next meeting of the Board for ratification.

14. Functions of the Assam Biodiversity Board:

Without prejudice to the provisions of the Act in general, the Board may perform the following particular functions, viz..

- (i) lay down procedure and guidelines to govern the activities under section 23 of the Act;
- (ii) advise the government on any matter concerning conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable ,sharing of benefits arising out of the use of biological resources and acknowledge;
- (iii) provide technical assistance and guidance to the departments of the State Government;
- (iv) regulate by granting approvals or otherwise requests for commercial utilization or bio-survey and bio-utilization of of any biological resource by Indian Nationals;
- (v) facilitate in updating and implementation of State Biodiversity Strategy and Action Plan;
- (vi) constitute expert committee consisting of experts and persons having local knowledge, commission studies and sponsor

investigation and research;

- (vii) bio conservation and preservation of ‘unknown potential of every gene in every species of eco-system’;
- (viii) engage consultants for a specific period, not exceeding three years, for providing technical assistance to the Board in the effective discharge of its functions:
Provided that if it is necessary and expedient to engage any consultant beyond three years, the Board shall seek prior approval of the Government for such an engagement;
- (ix) collect, compile and publish technical and statistical data, manuals, codes and guidelines relating to conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resource and knowledge;
- (x) inventorisation, cataloguing of biodiversity, monitoring the rate of depletion, awareness creation in public, decision makers and planners and initiating scientific, administrative, legal and socio-economic measures for the protection of biodiversity;
- (xi) compile a complete database on the biodiversity resources in the State,
- (xii) development of statewide strategy for implementing biodiversity programmes;
- (xiii) identify the natural habitat of useful biological communities by enlisting the services of the locally available experts;
- (xiv) preparation of an exhaustive inventory of the species available in the natural habitat of useful biological communities and take steps to preserve them,
- (xv) take steps- to build up database and to create information and documentation system for biological-resource and associated traditional knowledge through biodiversity registers and electronic database to ensure effective management, promotion and sustainable uses;
- (xvi) devise methods to ensure protection of rights including intellectual property rights over biological resources and associated knowledge including systems of maintaining confidentiality of such information as appropriate including protection of information recorded in People’s Biodiversity Register;
- (xvii) ensure that biodiversity and biodiversity dependent livelihoods are integrated into all sectors of planning and management and at all levels of planning from local to state to enable such sectors and administrative levels to contribute effectively for conservation and sustainable use;

- (xviii) plan and organize training programmes for personnel engaged or likely to be engaged in programmes for the conservation of biological biodiversity and sustainable use of its components;
 - (xix) organize through mass media a comprehensive programme regarding conservation of biological diversity, sustainable use of its components and fair and equitable sharing of benefits arising out of the use of biological resource and knowledge;
 - (xx) setting up sufficient infrastructure and strengthening technology base in biochemistry and biotechnology including molecular systematizer;
 - (xxi) preparation of annual budget of the Board incorporating its own receipts as also devolution from the Central and the State Governments and the National Biodiversity Authority;
 - (xxii) recommend creation of posts to the Government for the effective discharge of functions by the Board and to create such posts:
Provided that no such posts of any nature, whether temporary or permanent, shall be create without the prior approval of the Government,
 - (xxiii) approve the method of recruitment to such posts;
 - (xxiv) co-ordinate the activities of the Biodiversity Management Committees,
 - (xxv) give directions to Biodiversity Management Committees in writing and through appropriate oral means for effective implementation of the Act and to facilitate their meaningful participation in all measures relating to conservation, sustainable use and equitable benefit sharing,
 - xxvi) report to the Government and the National Biodiversity Authority about the functioning of the Board and Implementation of the Act,
 - xxvii) recommend, prescribe or modify collection fee of biological resources from time to time.;
 - (xxviii) sanction grants-in-aid and grants to the Biodiversity Management Committees for specific purposes;
 - (xxix) undertake physical inspection of any area within its jurisdiction in connection with the implementation of the Act;
 - (xxx) do such other functions as may be directed by the State Government from time to time.
15. Power and responsibilities of the Chairperson:
- (1) The Chairperson shall have the overall control of the day to day activities of the Board.
 - (2) Apart from the general duties and responsibilities specified in the Act and such other powers and duties that may be devolved by the Government over the management of affairs and finances

- of the Board, the Chairperson shall have the powers of general superintendence over the officers and staff of the Board and the Chairperson may issue necessary directions for the conduct and management of the affairs of the Board.
- (3) The Chairperson shall be in charge of all, confidential papers and records of the Board and shall be responsible for their safe custody.
 - (4) All orders and instructions to be issued by the Board shall be under the signature of the Chairperson or of any other Officer authorized in this behalf by the Chairperson.
 - (5) The Chairperson, either himself or through an Officer authorized by him for the purpose, may sanction, draw and disburse all payments against approved budget outlay.
 - (6) The Chairperson shall have full powers for granting administrative and technical sanction to all estimates subject to ratification by the Board in subsequent meetings.
 - (7) The Chairperson shall convene and preside over all the meetings of the Board and shall ensure that all decisions of the board are implemented in proper manner.
 - (8) The Chairperson shall have powers to delegate any or all specific powers enumerated above for a specific period to the, Secretary or any other Officer of the Board.
 - (9) The Chairperson shall exercise such other powers and perform such other functions as may be delegated to him from time to time by the Board.
- 16. Employees of the Board, conditions of their services, etc.**
- The Board may appoint such officers and other employees as determined by the State Government rules.
- 17. Application and operation of State Bio-Diversity Fund:**
- (1) The State Biodiversity Fund shall be deposited in a Nationalized Bank approved by the Board in the name of the Board and operate the same in accordance with the decision of the Board and such other bye-laws as may be framed.
 - (2) The State Biodiversity Fund shall be operated by the Chairperson of the Board under his seal and signature or by such other Officer of the Board as may be authorized in this behalf.
 - (3) The Board shall have powers to receive funds from national and international donor agencies duly complying with the provisions of Foreign Contribution (Regulation) Act, 1976. The Secretary shall have the power to prepare and submit such proposals and also execute such projects, after approval of the Board
 - (4) The Board will frame guidelines on ways to ensure that decisions

regarding the management and use of the fund are transparent and accountable to the public.

- (5) The State Biodiversity Fund shall have separate heads of accounts for receipts from :
- (i) The Central Government,
 - (ii) The National Biodiversity Authority,
 - (iii) The State Government and
 - (iv) Fee, license fee, royalty and such other receipts.

18. Procedure for access to/collection of biological resources for certain purposes:

- (1) Any citizen of India or a body corporate, association or organization registered in India seeking permission of the Board for access to/collection of biological resource for commercial utilization or bio-survey and bio-utilization for commercial utilization shall make an application as per Format - I to the Board. Every application shall be accompanied by a fee as may be fixed and notified by the Board in the form of Demand Draft drawn in favour of the Chairperson and payable at the head office of the Board. -
- (2) The Board, on due consideration of the application and in consultation with the Biodiversity Management Committee(s) concerned and after collecting such other additional information as it may deem necessary, shall take decision on the application as far as possible within a period of three months of the receipt of the application.
- (3) On being satisfied with the merit of the application the Board may grant permission subject to such terms and condition as it may deem necessary to impose.
- (4) The permission shall be in the form of a written agreement duly signed by the Chairperson or a duly authorized Officer of the Board on the one part and the applicant on the other part. The form of agreement shall be prescribed by the Board and shall contain such terms and conditions as the Board may consider necessary to protect the biological diversity of the state.
- (5) The form of agreement referred to in sub-rule (4) shall be laid down by the Board and, shall include the following:
 - (a) general objectives and purpose of the application for seeking approval;
 - (b) description of the biological resources and traditional knowledge including accompanying information;
 - (c) intended uses of the biological resources (research, breeding, commercial utilization etc.);

- (d) conditions under which the applicant may seek intellectual property rights;
- (e) quantum of monetary and other incidental benefits;
- (f) a commitment to enter into a fresh agreement particularly in case if the biological material is taken for research purposes and later on sought to be used for commercial purposes and also in case of any other change in use thereof subsequently;
- (g) restriction to transfer the accessed biological resources and traditional knowledge to any third party without prior approval of the Board;
- (h) to adhere to a limit set by the Board on the quantity and specification of the quality of the biological resources for which the applicant is seeking access;
- (i) guarantee to deposit a reference sample of the biological material sought to be accessed with the repositories identified in Section 39 of the Act;
- (j) commitment of submitting to the Board a regular status report of research and other developments;
- (k) commitment to abide with the provisions of the Act and rules and other related legislations in force in the country;
- (l) commitment to facilitate measures for conservation and sustainable use of biological resources accessed;
- (m) commitment to minimize environmental impact of collecting activities;
- (n) legal provisions such as duration of the agreement, notice to terminate the agreement, independent enforceability of individual clauses, provision to the extent that obligations in benefit sharing clauses survive the termination of the agreement, events limiting liability (natural calamities etc.), arbitration and confidentiality clause.
- (6) The agreement shall provide measures specifically for the conservation and protection of the biological resources.
- (7) The Board shall have the full right to reject any application for good and sufficient reasons to be recorded in writing but before rejecting any application it shall give the applicant a reasonable opportunity of being heard.
- (8) Any information given in the Format-I referred to in the sub rule (1) shall be kept confidential and shall not be disclosed either intentionally or unintentionally to any person not concerned there to.

19. Revocation of permission:

- (1) The Board may, either suo-moto or on the basis of any complaint,

withdraw any permission granted for access under rule 18 and revoke the written agreement in the circumstances specified below, namely :-

- a) on the ground of reasonable apprehension that the person to whom the permission was granted has violated any of the provisions of the Act or the conditions on which the permission was granted or he has failed to comply with any of the terms of the written agreement and conditions of permission granted;
- b) in the interest of public cause or for the protection of environment and conservation of biological diversity
- (2) The revocation order shall be made only after making such enquiries as required after giving the person so affected an opportunity of being heard.
- (3) The Board shall communicate a copy of such withdrawal or revocation order to the Biodiversity Management Committee(s) and the local body concerned for prohibiting the person concerned from accessing and utilizing the biological resources and also to assess the damage, if any, caused and to recover the damages

20. Restriction on Activities related to access to Biological resources

The Board, if it deems necessary and appropriate, shall take steps to restrict or prohibit the, request for access to biological resources for the following reasons, namely -

- (a) the request for access is for any endangered taxa;
- (b) the request for access is for any endemic and rare species;
- (c) the request for access may likely to result in adverse effect on the livelihood of Local people,
- (d) the request for access may result in adverse environmental impact which may be difficult to control and mitigate;
- (e) the request for access may cause genetic erosion or affect the ecosystem functions,
- (f) use of resources for purposes contrary to national interest, other related international agreements entered into by India and interest of the State of Assam.

21. Procedure for third party transfer of biological resource or knowledge

Whereas as per Section 20 of the Biological Diversity Act, 2002, no person who has been granted approval to access any biological resource or knowledge shall transfer the biological resource or knowledge associated thereto which is a subject matter of the said approval, to any other person or party except with the prior permission, the following procedures are being laid down for third party transfer of biological resource or

knowledge.

- (1) The person(s) who have been granted approval for access to biological resources and associated knowledge by the Board intends to transfer the accessed biological resources or knowledge to any other person or organization shall make an application to the Board in Format- II appended to this rule.
- (2) Every application under sub-rule (1) shall be accompanied by a fee of ten thousand rupees in the form of a Demand Draft or Banker's Cheque drawn in favour of the Board.
- (3) The Board shall after collecting any additional information, decide upon the application as far as possible within a period of six months of receipt of the request.
- (4) On being satisfied that the applicant has fulfilled all the necessary requirements the Board may grant approval for third party transfer subject to such terms and conditions it may deem fit to impose in each case.
- (5) The approval as may be granted under sub-rule (4) shall be in the form of a written agreement duly signed by an authorized officer of the Board, the applicant and the third party to which access is being transferred. The form of the agreement shall be such as may be decided by the Board.
- (6) The board may for reasons to be recorded in writing reject the application if it considers that the request cannot be acceded to: Provided that no application shall be rejected unless the applicant has been given an opportunity of being heard.

22. Criteria for Equitable Benefit Sharing:

Whereas as per Section 21 of the Biological Diversity Act, 2002, it should be ensured that the terms and conditions subject to which approval of access to biological resources and associated knowledge is granted secure equitable sharing of benefits arising out of the use of accessed biological resources, their by-products, innovations and practices associated with their use and applications and knowledge relating thereto in accordance with mutually agreed terms and conditions between the person(s) applying for such approval, local bodies concerned and the benefit claimers, the following criteria for equitable sharing of benefits are laid down.

- (1) The Board shall by notification in the Official Gazette formulate the guidelines and describe the benefit sharing formula.
- (2) The guidelines shall provide for monetary and other benefits such as royalty, joint ventures, technology transfer, product development, education and awareness raising activities

institutional capacity building and venture capital fund

- (3) The formula for benefit sharing shall be determined on case-by-case basis
- (4) The Board while granting approval to any person(s) for access or for third party transfer of the accessed biological resource and associated knowledge may impose terms and conditions for ensuring equitable sharing of the benefits arising out of the use of, accessed biological material and associated knowledge
- (5) The quantum of benefits shall be mutually agreed upon between the persons applying for such approval and the Board in consultation with the local bodies and benefit claimers and may be decided in due regard to the defined parameters of access, the extent of use, the sustainability aspect, impact and expected outcome levels including measures ensuring conservation and sustainable use of biological-diversity
- (6) Depending upon each case, the Board shall stipulate the time frame for assessing benefit sharing on short, medium and long term benefits
- (7) The Board shall stipulate that benefits shall ensure conservation and sustainable use of biological diversity
- (8) Where biological resources or knowledge is accessed from a specific individual or a group of individuals or organization the Board may take steps to ensure that the agreed amount is paid directly to them through the District Administration Where such individuals or group of individuals or organizations cannot be identified the monetary benefits shall be deposited in the State Biodiversity Fund
- (9) Five per cent of the assessed benefits Shall be earmarked for the Board towards administrative and service charges
- (10) The Board shall monitor the flow of benefits as determined under sub-rule (4) in a manner determined by it.

23. Annual Report And Annual Statement of Accounts:

- (1) The Board shall prepare its annual report for each year giving detailed account of its plan of action, activities, achievements and such other details as it may consider appropriate and necessary and the annual statement of accounts and submit a copy thereof to the Government.
- (2) The accounts of the Board shall be audited by the Accountant General of the State and the expenditure, if any towards it shall be borne by the Board.
- (3) The Board shall submit the annual report together with the audited statement of accounts for each year to the Government by the 30th of the month of September following so as to enable

the Government to lay them before the Legislative Assembly.

24. Establishment and Management of Biodiversity Heritage Sites:

- (1) The Board shall in consultation with the local bodies and other key stakeholders take necessary steps to facilitate setting up of areas of significant biodiversity values as Heritage Sites Following recommendation from the Board and after consultation with the Central Government the State Government shall issue notification to this effect.
- (2) The Boards shall frame the guidelines on the selection management and other aspects of Heritage Site ensuring that these provide decision making role for concerned Biodiversity Management Committee

25. Constitution of Bio-diversity Management Committees:

- (1) Every local body constitute Biodiversity Management Committee (BMC) within its area of jurisdiction. Accordingly Biodiversity Management Committees are to be constituted at Zila Parishad and Gaon Panchayat level as well as Municipality and Municipal Corporation level.
- (2) If the local body is satisfied that the function of the BMC can be discharged by the general assembly of the local body or by one of its existing committees the same should be recorded as resolution passed by such local body following due procedure.
- (3) The Biodiversity Management Committee constituted under sub rule(1) shall have seven persons nominated by the local body of whom not less than one third shall be women. Seven local knowledgeable persons being so nominated should be drawn from amongst the herbalists, agriculturalists, Non Timber Forest Produce collectors/traders, fisher folk, representatives of user associations, community workers, academicians and any person/representative of organisation whom the local body trusts that he can significantly contribute to the mandate of the Biodiversity Management Committee. The proportion of members belonging to the Scheduled Caste and Scheduled Tribe shall not be less than Scheduled Caste / Scheduled Tribe population percentage of the district where such a committee is set up. All the above should be residents within the said local body limits and be in the voters list.
- (4) The local body shall nominate six special invitees from forest, agriculture, livestock, health, fisheries and education department.
- (5) The Chairperson of the Biodiversity Management Committee shall be elected from amongst the members of the committee in a meeting to be presided over by the Chairperson of the local body. The Chairperson of the local body shall have the casting vote in case of a tie.

- (6) The Chairperson of the Biodiversity Management Committee shall have a tenure of five years.
- (7) The local Member of the Legislative Assembly and Member of Parliament would be special invitees to the meetings of the Biodiversity Management Committee at different levels.
- (8) A technical support group comprising of experts in the field of biodiversity drawn from government agencies, Non Governmental Organizations, academic field, community and individuals shall be established by Zila Parishad/Gaon Panchayat. The expert group, shall lend support to Biodiversity Management Committees.
- (9) The key mandate of the Biodiversity Management Committees will be to ensure conservation, utilization and equitable sharing of benefits from the biodiversity. The Biodiversity Management Committees shall facilitate preparation of people's Biodiversity Registers. The People's Biodiversity Registers shall be prepared at the Gaon Panchayat/ Municipality/ Municipal Corporation Biodiversity Management Committee level by using the process and the format set by the Board. The Register shall contain comprehensive information on availability and knowledge of local biological resources, their medicinal or any other use or any other traditional knowledge associated with them. The Zila Biodiversity Management Committee shall be responsible for developing a district wide network of People's Biodiversity Register database. The Biodiversity Management Committees and local bodies will be responsible for ensuring the protection of the knowledge recorded in the People's Biodiversity Registers especially to regulate its access to outside agencies and individuals.
- (10) The other functions of the Biodiversity Management Committee are to advise on any matter referred to it by the State Biodiversity Board or Authority for granting approval, to maintain data about the local Vaid/ Bez/Ojha and practitioners using the biological resources.
- (11) The Zila Parishad and Gaon Panchayat Biodiversity Management Committees shall strive to mainstream biodiversity conservation concerns in the developmental planning at local level.
- (12) The Board shall provide guidance and technical support to the Biodiversity Management Committees for preparing People's Biodiversity Registers and shall ensure that all information recorded in such Registers receives legal protection against misuse and appropriation by outside agencies and individuals.
- (13) The Biodiversity Management Committees shall also maintain a Register giving information about the details of the access to

- biological resources and traditional knowledge granted details of the collection fee imposed and details of the benefits derived and the mode of their sharing.
- (14) The Biodiversity Management Committee at Gaon Panchayat/ Municipality/Municipal Corporation level may decide the terms on which it would permit access to biodiversity resources and associated knowledge to different parties for various purposes within their jurisdiction and levy charges by way of collection fees from any person for accessing or collecting any biological resources for commercial purpose from the area falling within its jurisdiction. The 60% of levy charged for the material collected/ cultivated from private land should be given to the owner/cultivator of the land/knowledge holder(s) and the balance 40% should be deposited in Local Biodiversity Fund of the Biodiversity Management Committee. The levy charged for the material collected/cultivated from government land should be totally deposited in Local Biodiversity Fund of the Biodiversity Management Committee.
 - (15) The Board shall provide guidelines for terms of access and fee collection by the Biodiversity Management Committees.
 - (16) The Gaon Panchayat/ Municipality/ Municipal Corporation level Biodiversity Management Committees shall prepare a Biodiversity Management Plan using output from People's Biodiversity Registers and will be responsible for or participate in its implementation.
 - (17) The local bodies shall ensure that the Biodiversity Management Committees are integrated with the functioning of existing local institutions by cross-membership regular coordination meetings and other such measures, as determined by the local bodies or as specified by the Board.
- 26. Utilisation of Local Biodiversity Fund:**
- (1) At the level of local body the Local Biodiversity Fund shall be constituted.
 - (2) The Local Biodiversity Fund shall be utilized strictly in accordance with the provisions of sub-section(2) of section 44 of the Act which states that the fund shall be used for conservation and promotion of biodiversity in the areas falling within the jurisdiction of the concerned local body and for the benefit of the community in so far such use is consistent with conservation of biodiversity.
 - (3) The Fund shall be deposited in a Nationalized Bank/scheduled Bank approved by the Biodiversity Management Committee and it shall be operated by the Chairperson of the Committee under his seal and signature or any other officer of the Biodiversity Management Committee as may be authorized in this behalf.

27. Annual Report and Annual Statement of Accounts of Biodiversity Management Committees

- (1) The Biodiversity Management Committee shall prepare the annual report for each year giving detailed accounts of its activities. The annual report shall invariably contain: -
 - (a) name of the Committee,
 - (b) period to which the report relates;
 - (c) incumbency of office for the period;
 - (d) detailed statement of programmes of action for the year;
 - (e) detailed report on the activities performed during the year;
- (1) a brief account of financial position of the Committee.
- (2) The accounts of the Local Biodiversity fund shall be audited by the examiner of Local Fund Audits.
- (3) The Biodiversity Management Committee shall submit the annual report together with the audited statement of accounts to the local body concerned by the 30th of the month of september following to enable the Local Body to submit it to the Disrict Collector.

28. Removal of doubts :

Where a doubt arises as to the interpretation of any of the provisions of these rules the matter shall be referred to the Government whose decision thereon shall be final.

29. Appeal for settlement of disputes:

- (1) If a dispute arises between the Authority and the Board or between one Board and other Board(s) on account of implementation of any order/direction or on any issue of policy decision, either of the aggrieved parties i.e. Authority or the Board, as the case may be, prefer an appeal under section 50 of the act, in Form VI appended to the Biological Diversity Rules, 2004 to the Secretary, Government of India, Ministry of Environment-and Forest or to the Chairperson, National Biodiversity Authority in the case of dispute between one Board and other Board(s).
- (2) The memorandum of appeal shall state the facts of the case, the grounds relied upon by the appellant for preferring the appeal and the relief sought for, and shall be accompanied by an authenticated copy of the order, direction or policy decision as the case may be by which the appellant is aggrieved. The memorandum of appeal shall be duly signed by the appellant/ authorized representative of the appellant.
- (3) The memorandum of appeal shall be submitted in quadruplicate accompanied with the authenticated copy of the order, directions or policy decisions as the case may be by which the appellant is

aggrieved either in person or through a registered post with acknowledgement due within 30 days from the date of the order, direction or policy decision impugned:

Provided that if the appellate authority is satisfied that there was good and sufficient reason for the delay in preferring the appeal, it may, for reasons to be recorded in writing allow the appeal to be preferred after the expiry of the aforesaid period of 30 days but before the & expiry of 45 days from the date of the order, direction, or policy decision as the case may be.

- (4) The notice for hearing of the appeal shall be given in Form- VII appended to the Biological Diversity Rules,2004 by registered post with an acknowledgement due.
- (5) If a dispute arises between any person or groups of persons or communities or agencies or organizations or local bodies or Biodiversity Management Committees on account of implementation of any order/direction or on any issue of policy decision in regard to access and use of biological resources and related knowledge In the State of Assam, either of the aggrieved parties may prefer an appeal to the Secretary, Government of Assam, Department of Environment and Forests in Format-III appended to these rules within 30 days from the date of the order, direction or policy decision impugned. The notice for hearing of the appeal shall be given in format-IV appended to these rules by registered post with an acknowledgement due.
- (6) Every memorandum of appeal made to the Secretary, Government of Assam, Environment and Forest Department shall be accompanied by a fee of Rs. 100/-.
- (7) The Board shall lay down the procedure for settlement of disputes between Board and the Biodiversity Management Committees or amongst Biodiversity Management Committees, and between Biodiversity Management Committee and relevant Local Bodies.

30. Making complaint and manner of giving notice under Section 61:

- (1) A complaint under section 61 for cognizance of any offence under the Act shall be made before appropriate Court of Law by Officers of the State Biodiversity Board not below the rank of Scientist "C" within the State of Assam or by Forest Officers not below the rank of Range officers in their respective jurisdiction as notified by the Government of India vide S.O.No 2708(E) dated 17th November 2008 and S.O. No 120(E) dated 7th January,2009.
- (2) The manner of giving notice under clause (b) of section 61 shall be as follows namely:
 - (i) The notice shall be in writing in Form- VII appended to the Biological Diversity Rules,2004 copy of which is annexed after

these rules at Annexure “A” in matter National Biodiversity Authority is having jurisdiction over.

- (ii) If violation of any provision of the Biological Diversity Act, 2002 is detected or observed by any person or groups of persons or communities or agencies or organizations or local bodies or Biodiversity Management Committee in matters falling within jurisdiction of the State Biodiversity Board a complaint may be made to the State Biodiversity Board of Assam in Format-V appended to these Rules:
- (iii) The person giving the notice shall send it to the Chairman of the National Biodiversity Authority/State Biodiversity Board as the case may be by registered post acknowledgement due:

Provided that the period of thirty days mentioned in clause (b) of Section 61 of the Act shall be reckoned from the date of receipt of the notice by the Chairman, national Biodiversity Authority/State Biodiversity Board.

31. Framing of Guidelines by State Biodiversity Board:

Without prejudice to any of the provisions of the Biological Diversity Act, 2002 and the Biological Diversity Rules, 2004 of the Government of India and the Assam Biodiversity Rules, 2008 framed by the Government of Assam, the Assam Biodiversity Board may frame any guideline(s) as it may deem fit and necessary for carrying out within the State of Assam the provisions of the Biological Diversity Act, 2002:

FORMAT - I

(See rule 18)

Application form for seeking approval of Assam Biodiversity Board for access to Biological resources and associated traditional knowledge

PART-A

1. Full particulars of the applicant
 - (a) Name
 - (b) Permanent address
 - (c) Profile of the organization (personal profile in case the applicant is an individual) -
 - (d) Nature of business
 - (e) Turnover of the organization (in Rs.....)
2. Details and specific information about nature of access sought and biological material and associated knowledge to be accessed
 - (a) identification (scientific name) of biological resources and its traditional use
 - (b) Geographical location of proposed collection
 - (c) Description/nature of traditional knowledge (oral/documented)
 - (d) Any identified individual/community holding the traditional knowledge
 - (e) Quantity of biological resources to be collected (give the schedule)
 - (f) Time span in which the biological resources is proposed to be collected
 - (g) Name and number of person authorized by the company for making the selection
 - (h) The purpose for which the access is requested including the type and extent of research, commercial use being derived and expected to be derived from it
 - (i) Whether any collection of the resource endangers any component of biological diversity' and the risks which may arise from the access.
3. Details of, any institution which will participate in the Research and Development activities
4. Primary destination of accessed resource' and identity of the location where the R&D will be carried out
5. The economic and other benefits including those arriving out of any IPR, patent obtained out of accessed biological resources and knowledge that are intended or may accrue to the applicant or to the country that he/

she belongs

6. The biotechnological scientific social or any other benefits obtained out of accessed biological resources and knowledge that are intended or may accrue to the applicant or to the state that he/she belongs
7. Estimation of benefits, that would flow to Assam/communities arising out of the use of accessed bio-resources and traditional knowledge
8. Proposed mechanism and arrangements for benefit sharing
9. Any other information considered relevant

**Part-B
DECLARATION**

I/we declare that

- Collection of proposed biological resources shall not adversely affect the sustainability of the resources.
- Collection of proposed biological resource shall not entail any environmental impact.
- Collection of proposed biological resources shall not pose any risk to ecosystems
- Collection of proposed biological resources shall not adversely affect the local communities.

I/we further declare the information provided in the application is true and correct and I/we shall be responsible for any incorrect/wrong information.

Signed

Name

Title

Place :

Date :

**FORMAT -II
(See-rule 21)**

Application for seeking approval of Assam Biodiversity Board for third party transfer of the accessed Biological resources and associated traditional knowledge

1. Full particulars of the applicant
 - (a) Name
 - (b) Address
 - (c) Professional profile
 - (d) Organizational affiliation (please attach relevant documents of authentication)
2. Details of the biological material and traditional knowledge accessed
3. Details of the access contract entered (copy to be enclosed)
4. Details of the benefits and mechanism/arrangements for benefit sharing already implemented.
5. Full particulars of the third party to whom the accessed material/ knowledge is intended to be transferred
6. The purpose of the intended third party transfer
7. Details of economic, social biotechnological, scientific or any other benefits that are intended, or may accrue to the third party due to transfer of accessed biological material and knowledge
8. Details of any agreement to be entered between the applicant and the third party
9. Estimation of benefits that would flow to Assam/communities arising out of the third party transfer of accessed biological resources and traditional knowledge
10. Proposed mechanism and arrangements for benefit sharing arising out of the proposed third party transfer
11. Any other relevant information

Declaration

I/we declare the information provided in the application is true and correct and I/we shall be responsible for any incorrect/Wrong information

Signed

Name

Title

Place :

Date :

**FORMAT-III
(See rule 29)
FORM OF MEMORANDUM OF APPEAL**

BEFORE THE SECRETARY, DEPARTMENT OF ENVIRONMENT AND FORESTS, GOVERNMENT OF ASSAM

(Memorandum of appeal under Rule 29(5) of the Assam Biodiversity Rules, 2010)

Appeal No _____ of 20

(s) _____Appellant
Vs
_____Respondent(s)
State Biodiversity Board of Assam

(* here mention the designation of the officer of the Board)

The appellant bags to prefer this Memorandum of Appeal against the order dated _____ passed by the Respondent on the following facts arid grounds.

1. FACTS

(Here briefly mention the facts of The case)

2. GROUND

(Here mention the grounds on which the appeal is made)

- i)
- ii)
- iii)

3. RELIEF SOUGHT

- i)
- ii)
- iii)

4. PRAYER

- a) In the light of what is stated above, the appellant respectfully prays that the order/decision of the respondent be quashed/ set-aside.
- b) The Policy / guidelines / regulation framed by the Respondent be the extent _____
- c) _____

Signature of the appellant
 With seal
 Address

Place:

Dated:

VERIFICATION

I, the appellant .do hereby declare that what is stated above is true to the best of my information and belief.

Verified on _____ day of

Signature of the appellant
 With seal
 Address

Signature of the Authorized representative of the appellant

Enclosures : 1. Authenticated copy of the order/direction/policy decision against which the appeal has been preferred.

FORMAT -IV

(See rule 29(5))

BEFORE THE SECRETARY DEPARTMENT OF ENVIRONMENT AND FORESTS GOVERNMENT OF ASSAM, DISPUR, GUWAHATI-781006

OR

ASSAM BIODIVERSITY BOARD, GUWAHATI

Appeal No. _____ of 20__

Between

_____Appellant (s)

VERSUS

_____Respondent(s)

NOTICE

Please take notice that the above appeal filed by the appellant against the order/direction/policy decision (give details) is fixed for hearing on _____ at _____.

The copies of the appeal memorandum and other annexure filed along with the appeal are sent herewith for your reference.

Please note that if you fail to appear on the said date or other subsequent date of hearing of the appeal the appeal would be disposed finally by placing you *ex-parte*.

Date

Place

Authorized signatory on behalf of the Appellate Authority (Seal)

ANNEXURE

FORM VII

FORM OF NOTICE
(See rule 24 (1))

By Registered Post' Acknowledgement due

From,

Shri _____

To,

Sub: NOTICE UNDER SECTION 61(b) OF THE BIOLOGICAL DIVERSITY ACT, 2002.

Whereas an offence under the Biological Diversity Act, 2002 has been committed/ is being committed by _____

1. I/ We hereby give notice of 30 days under Section 61(b) of the Biological Diversity Act, 2002 of my/ our intention to file a complaint in the Court against _____ for violation of the provisions of the Biological Diversity Act, 2002.

2. In support of my/our notice, I am/we are enclosing herewith the following documents as evidence of proof.

Place: _____

Date: _____

Signature

EXPLANATION:

- (1) In case of notice to be given in the name of a company, documentary evidence authorizing the person to sign the notice on behalf of the company shall be enclosed to the notice.
- (2) Give the name and address of the alleged offender In case of using biological resource/knowledge/research/bio-survey and bio utilization /the intellectual property right/parent, without the approval of the Authority, the details thereof and the commercial utilization if any, may be furnished
- (3) Documentary evidence shall include photograph, technical report etc. for enabling enquiry into the alleged violation/offence

Joint Secretary to the Govt. of Assam,
Environment and Forest Department, Dispur.

☆☆☆

